Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

GRENAA og OMEGN

FØR og NU

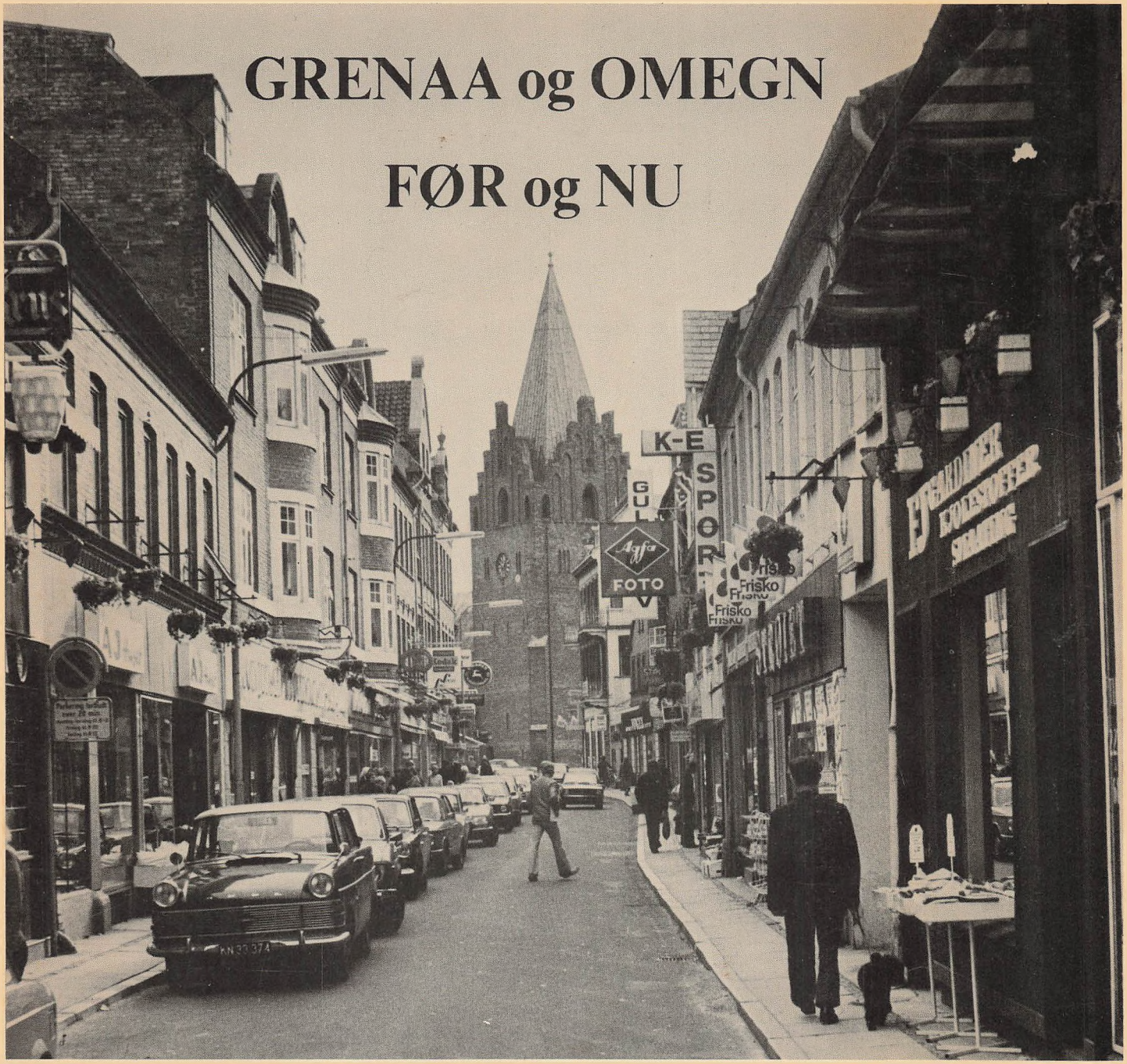

Forsiden af omslaget – Lillegade 1976
Bagsiden af omslaget – Lillegade før 1873

GRENAA og OMEGN FØR og NU

1976

ISBN 87-87629-00-3
1. oplag 1976
© P. S. Johnsen . Grenaa 1976
Tryk og grafisk tilrettelægning:
JOHNSEN bogtryk/offset . Grenaa

Forord

GRENAA og OMEGN FØR og NU. Formålet med udgivelsen af denne bog er at give nuværende borgere såvel som tidligere en samlet orientering om begivenhederne i by og på land i det forløbne år.
Af titlen fremgår, at der også er taget hensyn til det historiske, som der efterhånden er stærkt stigende interesse for. Vi har benyttet os af det meget betydelige historiske materiale – både tekst og billeder – som findes i såvel arkiver som privat eje. Vi har bestræbt os på ikke alene at fortælle lidt fra selve byen, men også prøvet at finde noget fra de byer, der idag indgår i Grenaa Kommune. Desværre har det været vanskeligt at finde tilstrækkeligt stof og billedmateriale fra disse byer, hvorfor vi beder vore læsere, som måtte være i besiddelse af viden og billeder, om at henvende sig til os af hensyn til eventuelle senere udgaver.
Vi vil gerne benytte lejligheden til her at rette en speciel tak til faktor J. A. Nielsen for den store velvillighed, han har vist os under indsamlingen af fotos samt forfatterskab til adskillige af artiklerne i denne bog.
Billedernes kvalitet er af naturlige årsager meget svingende, idet de indsamlede fotos er en blanding af postkort og fotografier fra tiden før og efter århundredskiftet.

P. S. Johnsen

Indholdsfortegnelse

Set og Sket 1976 v/ Villy Andersen	5
Det skete i 1926, 1936, 1946, 1956 og 1966 v/ J. A. Nielsen	19
Muntre glimt i 1976 v/ Kurt Leth Jakobsen og Karsten Møller	21
Grenaa Kommune	31
Grenaa i tal	32
Døde i 1976	35
En gammel drabssag fra Dolmer af Carl Svenstrup	37
Grenaa Banens historie v/ J. A. Nielsen	41
Grenaa Museum v/ E. Hovesen	45
Egnsarkivet v/ J. A. Nielsen	47
Fra de gamle arkiver	49
En kendt Grenaa-borger – »Kongen fra Sydhavsøen«	65
Revyer gennem tiderne v/ J. A. Nielsen og K. K. Hansen	69
Erindringer. Interviews v/ Villy Andersen	
Marie Bendixen	77
Otto Johannes Jensen	80
Overportør Niels Nielsen	83
Trafikkontrollør V. Mylius Rosenvinge	87
Fisker Carl Sørensen	91
Luftfoto Grenaa Kommune v/ Kurt Leth Jakobsen	93

Set og sket 1976

v/ Villy Andersen

Januar

2. januar: Den 18-årige landbrugsmedhjælper Niels Jensen Kjeldsen, søn af gårdejer Alfred Kjeldsen, dræbtes ved en trafikulykke få kilometer vest for Kolding by. Han væltede med sin bil i en vejkurve.

2. januar: Tre fiskere fra Grenaa omkom natten mellem 2. og 3. januar. De tre mænd udgjorde besætningen på kutteren AS 255 »Karcon« af Grenaa. Under storm forliste kutteren, og ingen af de ombordværende reddede livet. De omkomne var fiskeskipper Harald Nielsen, Odinsvej 28, 36 år, fisker Hans Chr. Jensen, Åboulevarden 50, 26 år, og Peter Tonny Laursen, Fuglsangvej 93, 22 år.

7. januar: For første gang i Hammelevs tusindårige historie som landsby har bymændene fået en oldermand, der ikke er gårdejer. På oldermandsgildet valgtes murer Poul Pedersen til det ærefulde hverv.

10. januar: Grenaa Handelsstandsforening fejrede sin 100 års jubilæumsdag ved storstilede arrangementer. Dagen indledtes med en kransenedlægning på stifteren, apoteker F. Hoffmeyers og tidligere formænds grave på Grenaa Kirkegård. Tre tidligere formænd blev udnævnt til foreningens æresmedlemmer, og formanden i jubilæumsåret, direktør Aage Jakobsen, blev udnævnt til norsk vicekonsul. Et hverv, han overtog efter direktør Henry Carlsen.

10. januar.
Grenaa Handelsstandsforenings 100 års jubilæum. I 1. række fra venstre ses fru Kirsten Jakobsen, fru Helen Grønborg, fru Anne Margrethe Hoffmeyer, rektor J. Hoffmeyer, direktør O. Hammelev og borgmester Aksel H. Hansen. I midten skimtes direktør E. Eriksen. I 2. række fra venstre ses revisor J. Nørgaard, købmand V. Andersen, direktør I. Svenstrup og købmand P. E. Pedersen.

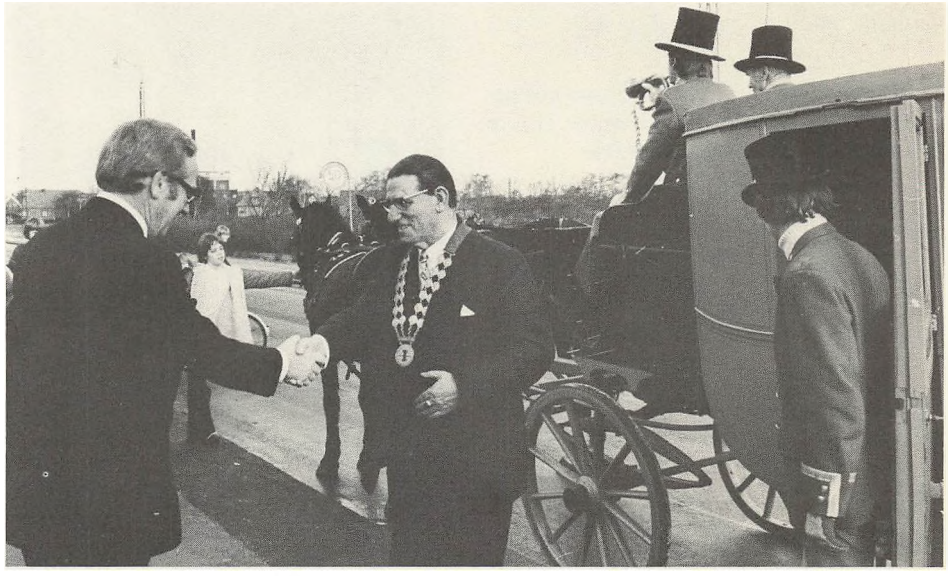

10. januar.
Grenaa Handelsstandsforenings 100 års jubilæum. Borgmester Aksel H. Hansen modtages af handelsstandsforeningens formand direktør Å. Jakobsen.

13. januar: Den forliste Grenaa-kutter »Karcon«s gummiflåde fundet på Sjællands Odde.

15. januar: Grenaa Papfabrik danner sammen med fire andre virksomheder i branchen anpartsselskabet Dansk Returpapir, hvis formål er en kontinuerlig og stabil indsamling af papir til genbrug.

16. januar: En 11-årig elev på Vestre Skole blev af ældre kammerater lokket i livsfare. Kammerater tilbød den 11-årige en femmer for at løbe over den tynde is på Gammelaa. Isen kunne ikke bære, men takket være kammerater og et par lærere blev drengen reddet ud af den farlige situation.

17. januar: Et år og ti dage efter Søndre Skoles indvielse, den officielle, kunne håndværkere, ingeniører og arkitekter aflevere en gave til skolen. Gaven, en kunstnerisk udsmykning af skolens vandrehal, er udført af keramikeren Erik Nyholm, Funder.

17. januar: Tyve stjal ved et indbrud hos urmager Ole Max Sørensen, Lillegade 31, ure og smykker til en værdi af 80.000 kr.

26. januar: Hans Klærke, Trustrup, blev valgt til formand for Trustrup Haandværker- og Borgerforening på foreningens generalforsamling. Han afløste Hans Jensby på denne post.

21. januar: Ved en brand lagdes en ladebygning hos gårdejer Peter Mols Jensen, Lyngby Mark, i aske.

22. januar: Den engelskfødte Vivien Andersen overtog hvervet som turistchef i Grenaa ved en sammenkomst på Hotel du Nord. Hun afløser turistchef Birthe Elstrøm, som forlader byen.

28. januar: To fiskere kom i overhængende livsfare, da deres fartøj, den 14 tons store kutter A 17 »Vera Søgaard« af Øster Hurup, blev påsejlet af »Europafærgen« ud for Grenaa. Påsejlingen skete i tæt tåge. Kutteren førtes af fiskeskipper Kaj Larsen, der havde sin far, Knud Larsen, som medhjælper. Kun en hurtig manøvre fra fiskeskipperens side hindrede en ulykke. Ved påsejlingen led »Vera Søgaard« stor skade.

22. januar.
Grenaa's nye turistchef fru Vivien Andersen.

Februar

9. februar: Landvæsenskommissionen for Århus amt gav ved kendelse Grenaa kommune tilladelse til at indvinde 2,0 mill. kubikmeter vand årligt fra boringer i Havdal.

10. februar: Sct. Georgs Gildet i Grenaa skænkede alderdomshjemmet »Violskrænten« et akvarium til opstilling i hjemmets dagligstue.

11. februar: Kommunalarbejder Henning Sørensen, Grenaa, prædikede i fjernsynet over »De betroede Talenter«. Han formulerede det ønske, at Gud ville gøre den megen billige EF-vin til vand.

19. februar.
Nye kirkeklokker til Lyngby Kirke.

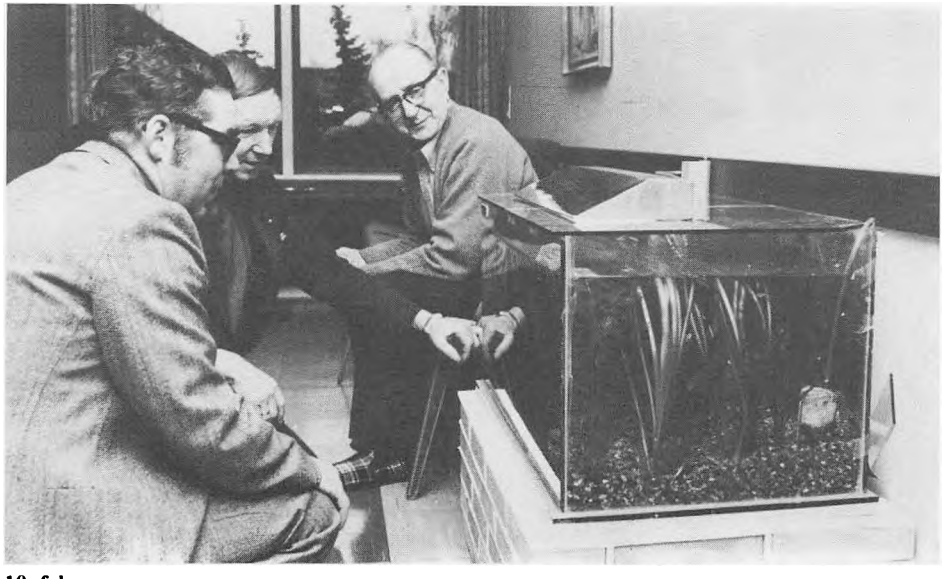

10. februar.
Akvarium skænkes til Violskrænten hvilehjem. Fra venstre slagtermester J. Elkjær, radioforhandler Viggo Jensen

14. februar: Den 18-årige mekanikerlærling Jan Hornbech Hansen, Balle, dræbtes ved en færdselsulykke på Trustrup-Lyngbyvejen. Her blev en personbil med seks unge totalt knust ved sammenstød med et træ. De fem øvrige i bilen slap med kvæstelser.

19. februar: Staten påtager sig den økonomiske byrde ved omskoling af 50 mand, der skal beskæftiges på Grenaa Rustfri Stål ApS. Efteruddannelsen ventes at ville koste 1,7 mill. kr.

19. februar: Lyngby kirke fik to nye klokker, som blev bragt på plads i tårnet af en kranvogn fra Falck/Zonen i Grenaa. Klokkerne var en testamentarisk gave fra en tidligere lyngbygenser, husbestyrerinde Hansine Hansen, Assentoft.

21. februar: En 31-årig djurslænding blev ved Grenaa ret idømt en bøde på 250 kr. – for ikke at holde tilbage for et fly. Den noget usædvanlige trafiksag udspilledes på Stabrandvejen ved flyvestation Tirstrup. Flyet, der blev forulempet, tilhørte flyveväbnet.

21. februar: Mindegudstjeneste i Grenaa for seks fiskere, der mistede livet på havet i det forløbne år.

25. februar: Per Udsens Maskinfabrik afskediger 40 mand på grund af en svigtende ordretilgang.

27. februar: Andelsbanken Grenaa bortgav ved licitation udvidelses- og nybygningsarbejder til 2,8 mill. kr. Arbejdet, der vil styrke lokal beskæftigelse, skal resultere i en moderne bankbygning på Torvet.

28. februar: Den omkomne fisker, Jens Adolf Jespersen, Trustrup, fundet på en position 14 sømil sydøst for Grenaa og nær det sted, hvor ulykken et år tidligere skete.

Marts

1. marts: Ledigheden i Grenaa kommune nåede ved månedsskiftet op på 13,5 procent.

3. marts: En skibssektion fra Per Udsens Maskinfabrik sank under bugsering ud for Visby. Sektionen var bestemt for et værft i Helsingfors.

3. marts: Biografdirektør Jørgen Nielsen opsiger sin stilling som leder af Kino.

4. marts: Skibssektion nummer to fra Per Udsens Maskinfabrik meldes sunket ved Gotland. Sektionen blev fyldt med vand som følge af hårdt vejr og truede med at trække bugserbåden med i dybet. De to forliste sektioner skulle indgå i en isbryder, som Sovjetunionen havde kontraheret i Finland.

5. marts: Bestyrelsen for grøntpillefabrikken »Djursgrønt« i Lyngby træffer på et møde beslutning om at sælge virksomheden til Djurslands Korn A/S.

5. marts: Advokat A. G. Lundemose anmoder byrådet om tilladelse til at udtræde af rådet som følge af overvældende arbejdsmængde i den private virksomhed. I hans sted indtræder partiet Venstre's første suppleant, kontorchef Jørgen Mortensen.

8. marts: Toldinspektør Johannes Brodthagen fylder 70 år og bebuder sin afsked fra toldetaten med månedens udgang.

10. marts: Logen »Det faste Anker« i Grenaa fejrer 25 års jubilæum.

9. marts: Grenaa byder den nye kommunaldirektør, Viggo Kr. Ramm, velkommen til arbejdet.

9. marts.
Grenaa's nye kommunaldirektør Viggo Kr. Ramm.

12. marts: Jydsk Færgefart A/S offentliggør sit driftsregnskab for 1975. Det viser et driftsunderskud for året på 6,4 mill. kr. I 1974 beløb underskuddet sig til 7,1 mill. kr.

15. marts: Grenaa Papfabrik planlægger million-investering i rensning af eget processpildevand.

15. marts: Danmarks Naturfredningsforening nedlægger frednings-påstand for det område ved Glatved Strand, hvor i sin tid De danske Spritfabriker planlagde gærfabriken opført.

16. marts: Den omkomne 22-årige fisker, Peter Tonny Laursen, Grenaa, fundet på Sønderstrand. Peter Tonny Laursen var medlem af besætningen på den forliste kutter, »Karcon« af Grenaa.

31. marts.
Grenaa's nye politimester S. F. Berthing.

31. marts.
Afsked med politimester E. Tønnesen. Fra venstre rektor J. Hoffmeyer, politiassessor O. Jørgensen, borgmester Aksel H. Hansen, borgmester K. Albæk, Nørredjurs Kommune

1. april.
30 års borgmesterjubilæum

19. marts: Sømændenes Forbund bebuder arbejdsnedlæggelse på Grenaa-Hundestedlinjen. Baggrunden er arbejdsministeriets beslutning om at fratage forbundet hyreanvisning.

19. marts: Restauratør Carl Nielsen, tidligere »Pavillonen«, død, 73 år.

25. marts: Den omkomne 43-årige fisker, Veikko Johannes Møller, Nøruplund, fundet ud for Fornæs. Den 27. november i fjor faldt han overbord fra kutteren AS 28 »Adonis« af Grenaa.

31. marts: Justitsministeriet udnævner vicepolitimester Steen Flemming Berthing til politimester Ebbe Tønnesens afløser .

31. marts: As Grenaa Dampvæveri's hovedaktionær, konsul John Meyer, Monaco, oplyste på selskabets generalforsamling, at virksomhedens drift i 1975-76 gav et regnskabsmæssigt overskud på 5,4 mill. kr. og bebudede store investeringer i produktion og miljø.

April

1. april: Borgmester Aksel H. Hansen fejrer 30 års jubilæum som kommunens førstemand. Mærkedagen blev passeret med en reception på rådhuset og en efterfølgende frokost på Hotel du Nord.

1. april.
Østre Skole fejrer 25 års jubilæum

1. april: Grenaa Østre Skole fejrer 25 års jubilæum.

1. april: Dommer Harald Holten, Grenaa, forlader sit embede på grund af alder og efter 42 år i juraens tjeneste. Han tiltrådte embedet i Grenaa for ni år siden. Til dommer i Grenaa udnævntes Poul Erik Schou, Silkeborg.

2. april: A/S Grenaa Smedie og Maskinfabrik indtræder som medejer af Brdr. Petersens Maskinfabrik i Randers.

12. april: Journalist Henning Becker og hans juridiske rådgiver, advokat Holger Lindholt, talte ved et offentligt møde på Østre Skole om sit forhold til de Vietnamesiske flygtningebørn - og til de danske myndigheder. Mødet blev overværet af et halvt hundrede tilhørere.

13. april: Bevæget afsked på Grenaa havn. Efter 16 års uafbrudt og trofast tjeneste forlod den ældste »Europafærge« lejet på færgehavnen. Der var blomster - 16 røde roser - fra rederiet til skibets kaptajn, og de blev overrakt af direktør P. Lyngdorf.

13. april.
Afsked med Europafærgen I

26. april: En delegation fra Foreningen til Bevarelse og Udbygning af Djurslands Jernbaner afleverede en kasse med 1060 underskrifter til trafikminister Niels Mathiasen. Underskrifterne var indsamlet i protest mod en eventuel nedlæggelse af persontrafikken på Grenaa-Århus. Delegationen bestod af formanden, bogholder Evald M. Sørensen, og bestyrelsesmedlem, pens. trafikkontrollør W. M. Rosenvinge, begge Grenaa.

27. april: Dansk Medicinsk-Historisk Selskab beslutter at indstille overlæge E. Hovesen, Grenaa, til at modtage årets Lederle pris på 5.000 kr. Prisen er siden 1957 hvert år blevet tildelt en fremragende dansk medicinhistorisk forsker.

28. april: Grenaa byråd hædrede på sit sidste april-møde politimester Ebbe Tønnesen. Borgmester Aksel H. Hansen takkede på byrådets vegne Ebbe Tønnesen for 23 års godt virke.

28. april: Billigere for de fastboende på Anholt at rejse med »Anholtfærgen«. Miljøministeriets støtteordninger omfatter udstedelse af såkaldte ø-kort, der nedbringer øboernes rejseudgifter væsentligt.

29. april: Usædvanligt tyveri. Under konfirmation i Aalsø kirke havde en tyv frækhed nok til at stjæle telegrammer, som var henlagt i kirkens våbenhus. Flere af disse hilsner til nybagte konfirmander indeholdt kontante gaver.

29. april: Skibsreder Leif Hahn-Petersen trækker sig tilbage som formand for Jydsk Færgefart A/S. Han afløses på denne post af sin nevø, Niels Hahn-Petersen.

30. april: På Det radikale Venstres kredsgeneralforsamling trak partiets folketingskandidat på Djursland, overjagtkonsulent Egon Sørensen, Skærvad Møllergaard, sig tilbage efter 16 års tjeneste.

1. maj
1. maj-møde. Fra venstre Søren B. Jørgensen, F. Møller Nikolaisen, Peter Christensen og statsminister Anker Jørgensen

Maj

1. maj: Djurslands Energigruppe arrangerede på 1. maj-dagen en protestmarch i Grenaa mod a-kraftværker. Marchen gennem gaderne var festlig og farverig og skulle illustrere problemerne omkring radioaktivt affald.

1. maj: Grenaa fik sin første bogcafe – »Smøgens Bogcafe«. Det nye etablissement har fået til huse i Lillegade 40 og er stiftet på et rent idealistisk grundlag. Gæster kan købe bøger på cafeen og nyde en gratis kop kaffe.

1. maj: Statsminister Anker Jørgensen var hovedtaler ved en 1. maj-fest, som DsU, Socialdemokratiet og Arbejdernes Fællesorganisation havde arrangeret i Grenaa-hallen. I sin tale til de ca. 400 festdeltagere sagde Anker Jørgensen bl.a.: »Man skal ikke vente ØD ved et trylleslag«.

6. maj: Tragisk ulykke. Den 58-årige mejerist Thyge Nielsen dræbtes i morgentimerne mod Grenaa-toget i overskæringen ved Aalsø station. Han overså advarselssignalet, da han i bil var på vej til arbejde på Grenaa Mælkecentral.

11. maj: Den stærke smed i Revn, Rasmus Løkke, passerede sammen med sin hustru en sjælden milepæl. Rasmus og Petrea Løkke, nu bosat på Fuglsanggaarden, fejrede krondiamantbryllup.

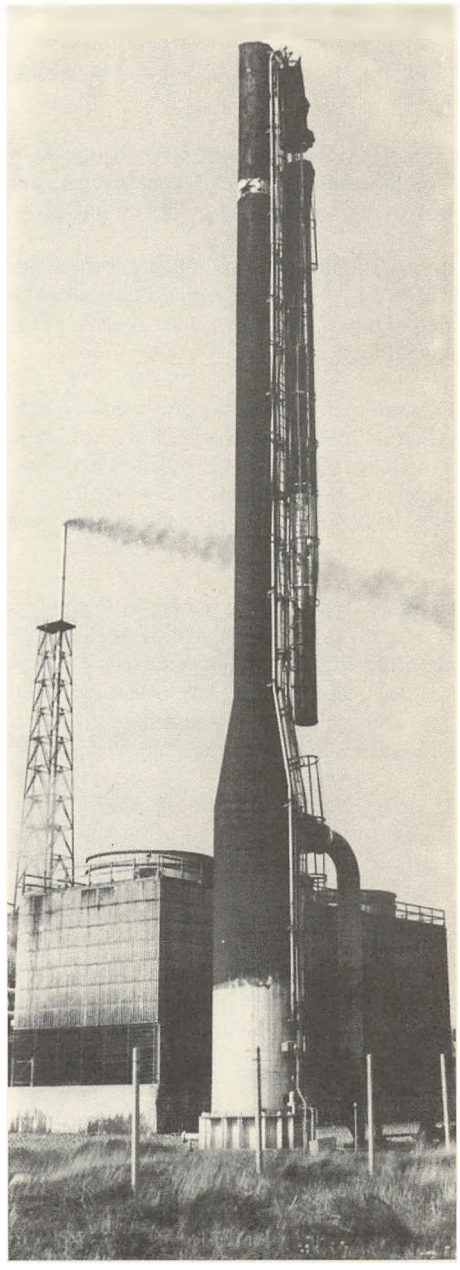

20. maj
Eksplosion halverede skorsten på DNK

11.maj: Grenaa byråd beslyttede på sit møde at udskrive en arkitektkonkurrence om en ny administrationsbygning og et nyt bibliotek.

15. maj: Andelsbanken i Grenaa fejrede 50 års jubilæum, men i dyb stilhed. Festen gemmes, til den nye bankbygning kan indvies.

20. maj: Kollektiver på Djursland bebuder, at de vil bygge en vindmølle i fællesskab og med den bevise, at der findes alternativer til A-kraftværker.

20. maj: En eksplosion halverede en stålskorsten på Dansk-Norsk Kvælstoffabrik. Skorstenens funktion var udledning af spildgasser, og eksplosionen menes fremkaldt af en gasansamling, som ikke skulle have været der.

20. maj: Den 41-årige fru Ketty Wendelbo, Frederikssund, blev på en ekstraordinær generalforsamling i Grenaa-kredsens Radikale Venstre valgt til kredsens folketingskandidat. Der måtte to afstemninger til, inden kandidaten kunne kåres.

24. maj: Grenaa Smedie og Maskinfabrik får overdraget leverancen af en spånpladefabrik til Gambia. Køberen, en svensk industrimand, har desuden bestilt en fabrikshal i stålplader. Denne skal også fremstilles af virksomheden i Grenaa.

25. maj: På byrådets lukkede møde blev det besluttet at købe »Grønnegaarden« på Violskrænten af murermester Sigvald Andersen, Grenaa. Komplekset skal indrettes enten til pensionistboliger eller beskyttede boliger.

27. maj: Kammerherre C.F. Collet, Katholm, død, 70 år gammel.

23. juni. *Brand på »Karlsminde« i Vejlby.*

Juni

1. juni: Et mirakel. Den 21-årige landbrugsmedhjælper Karl Peter Brøgger, Højbjerg, slap næsten uskadt, da han på traktor kolliderede med Grenaa-toget i Kragsøoverskæringen. Traktoren blev knust, han selv slap med overfladiske skrammer.

9. juni: En af Anholts ældste, den 87-årige forhenværende vognmand Albert Sørensen, er bragt til Grenaa sygehus til behandling for svære forbrændinger. Han havde røget i sengen og antændt sengetøjet. Øens læge rekvirerede en af søværnets helikoptere til transporten.

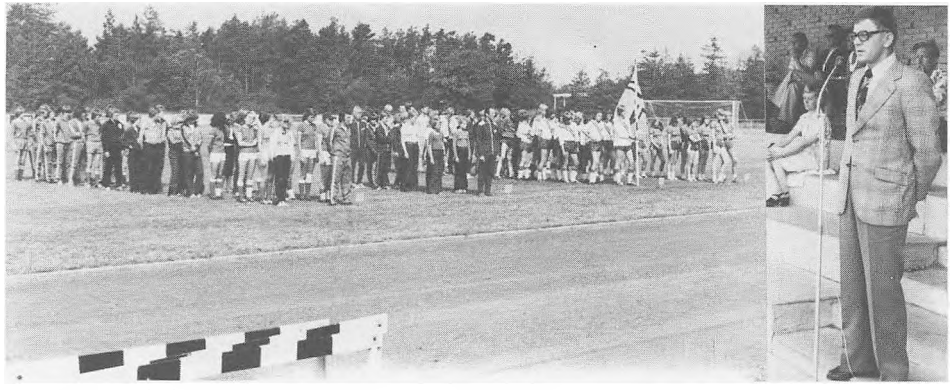

24. juni: *Venskabsbystævne. På talerstolen viceborgmester Chr. Husum.*

12. juni: Den 129. Inner Wheel Klub i Danmark blev chartret ved en fest på Hotel du Nord. Den har fået navnet Grenaa Djurs Inner Wheel Klub.

15. juni: Grenaa byråd besluttede at fastholde sit nej til torvehandel. En gartner fra oplandet søgte om stadeplads, og selvom byrådet så med forståelse på sagen, var der enighed om at fastholde en tidligere truffet beslutning om at sige nej til enhver form for torvehandel i købstadsområdet.

17. juni: Danmarks ældste skonnert »Isefjord« gæstede Grenaa. Skibets ejer og fører, baron Erik Gyldenkrone gjorde et kort ophold undervejs til skonnerttræf ved Nyboder i København.

23. juni: En voldsom brand lagde udlængerne til gården »Karlsminde« i Vejlby i aske. Pä et enkelt dyr nær lykkedes det at redde besætningen ud af de brændende bygninger. Et Sct. Hans bäl, der ikke var planlagt.

24. juni: Det nordiske venskabsby-stævne blev indledt med en gallamiddag på Hotel du Nord. Her var byrådet vært for gæster fra venskabsbyerne Åmål i Sverige, Drøbak i Norge og Liimä i Finland.

25. juni: Østre Landsret afsagde kendelse i erstatnings-sagen fra Gjerrild Nordstrand, hvor store arealer blev eksproprieret til fredningsformäl. Landsretten underkendte taksationskommissionen, der havde tilbudt to grundejere, restauratør Anton Pedersen, Grenä, og ⅛ Sostrup Gods henholdsvis 3.500 kr. og 325.000 kr. I stedet for tilkendtes restauratøren 50.000 kr. og Sostrup Gods 1,3 mill. kr. for afstäede strandarealer.

28. juni: Landvæsenskommissionen tilkendte planteskoleejer Adolf Gubi, Robstrup, en erstatning på 65.000 kr. for tørkeskader, som kommissionen mente at kunne henføre til De danske Spritfabrikkers vandindvinding i området.

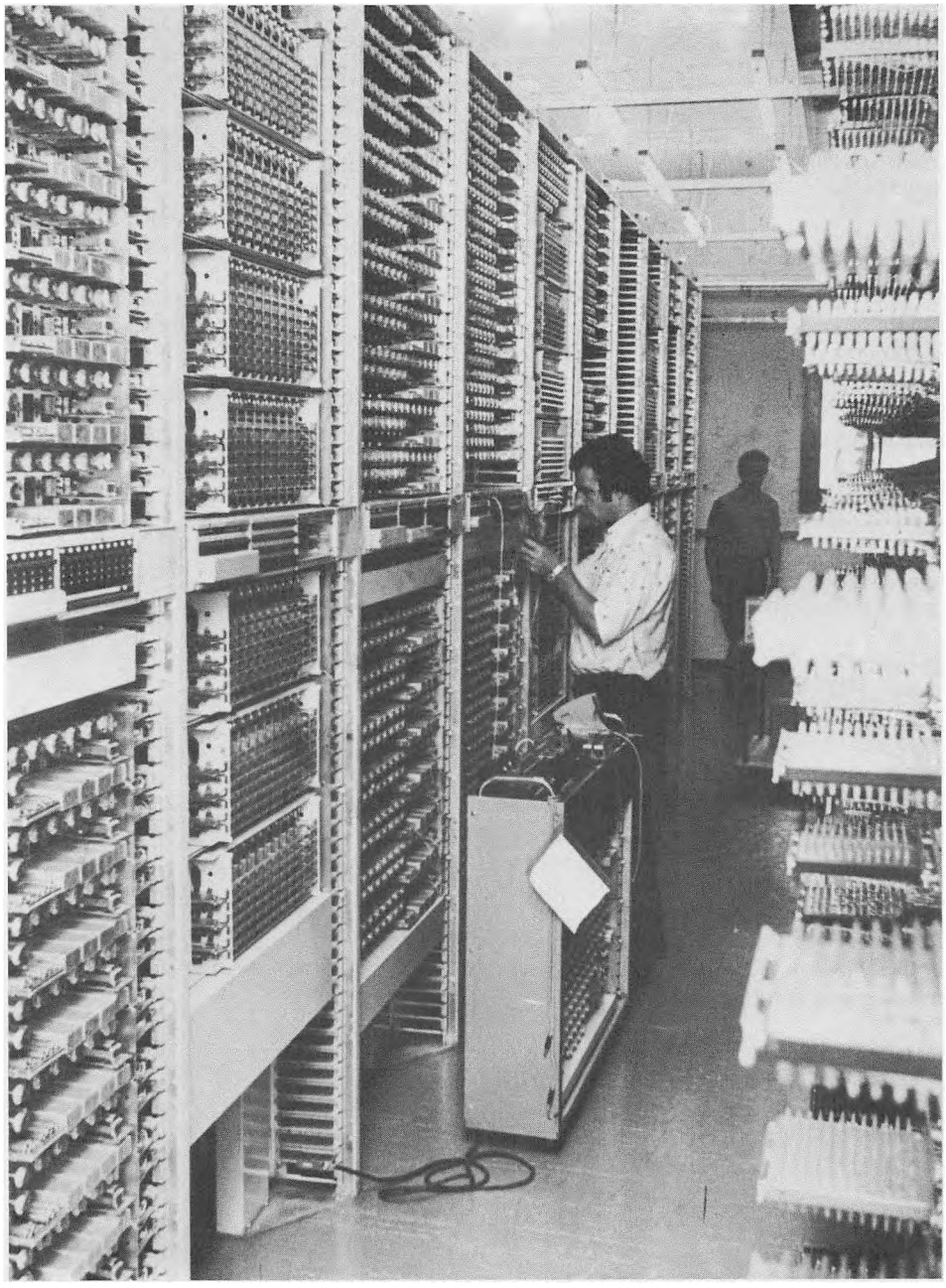

1. juli.
Grenaa's nye mellembyscentral

Juli

1. juli: Grenaa's nye mellemby's central blev taget i brug.

2. juli: Grenaa's nye biografleder, Birgitte Even Hansen, tiltrådte.

5. juli: Uforsigtighed bragte Klitplantagen ved Grenaa strand i overhængende fare. Der opstod brand, som mentes forårsaget af en henkastet tændstik eller cigaretstump, og en katastrofe var nær. Den blev afværget.

7. juli: Djurslands plantager lukkes på grund af brandfare.

8. juli: Grenaa Menighedsråd vil overveje at gøre altervinen alkoholfri.

10. juli: Grenaa byråd beslutter at lukke plantage og hede for publikum. Årsag: Brandfare.

14. juli: Grenaa kommune indfører rygeforbud på Polderrev Camping for at mindske faren for en brandkatastrofe.

15. juli: Grenaa Smedie og Maskinfabrik A/S påtager sig at levere teglværker til Gambia.

16. juli: Anholt flyveplads lukkes midlertidigt på grund af tørkeskader.

16. juli: Den eneste skonnert, som nogensinde er bygget i Grenaa, »Ingrid« af Skagen gæster havnen. Skonnerten blev i 1920 søsat på Rhodes skibsværft.

17. juli: Dykkere fra Stevnstrup lokaliserede en tysk ubåd fra 2. verdenskrig på havbunden ved Anholt.

17. juli: Per Udsens Maskinfabrik underskriver kontrakt med det amerikanske selskab General Dynamics om leverance af komponenter til F-16 jagerfly.

21. juli: Kriminalpolitiet pågreb »byttepenge-tyven« som i en periode havde succes med at tømme kasseapparater i centrum.

24. juli: Turistchef Vivien Andersen rejste til Anholt for at drøfte turisme »på stedet«.

27. juli: 50 ansatte i entreprenørfirmaet Ludvigsen og Herman nedlagde arbejdet i protest mod afskedigelse. Strejken ramte opførelsen af Grinstedværket i Bredstrup.

28. juli: Meget høje temperaturer og minimum af skygge har ikke kunnet forjage turister fra Grenaa strand. Milioner af mariehøns kunne.

30. juli: Dansk Danselærerforenings kursus på Hotel du Nord samlede danselærere fra fem nationer.

28. juli.
Invasion af mariehøns

August

3. august: Chaufför Hans Kirkegård, Thorsø, blev bestjålet for - fire sjældne bilhjul. Hans bil stod parkeret i centrum, da tyveriet fandt sted.

4. august: Ledere i Pinsemissionens bevægelse bekendtgør, at der skal bygges en frikirke i Grenaa.

6. august: De strejkende rørlæggere og smede på Grindstedværkets byggeplads genoptog arbejdet.

7. august: Polderrev Campings omsætning reduceret med 100.000 kr. på grund af mariehønsenes invasion, mener lejrchefen.

8. august: Vilhelm Hansens Boghandel på Torvet åbner nyt skolebogscenter.

10. august: Forsvarsministeriet anmoder finansudvalget om en bevilling på 1,3 mill. kr. til udbygning af farvandsvæsenets værksted på Grenaa havn.

10. august: Politimesteren i Grenaa dekreterer total forbud mod al udendørs afbrænding i politikredsen.

12. august: Et brud på et stærkstrømskabel medførte 8 timers stop i pumpningen af vand i Dolmer Enge. Resultat: Større saltindhold i den indre bys drikkevand.

14. august: Stillingen som skoledirektør efter Martin Vester opslåes ledig.

17. august: Byrådet ønsker at kende borgernes syn på en fælles TV-antenne for hele byområdet. En skriftlig rundspørge i gang.

18. august: Totalt forbud mod havevanding indføres i Grenaa.

19. august: Haveejer i Grenaa idømt bøde på 500 kr. for ulovlig havevanding.

21. august: Overlærer Bent Bervig udtaler i interwiev, at man bliver et lidt bedre menneske af at ligge ved dragonerne i Randers.

23. august: Grenaa-ugen indledt med Kolindsund-march. 120 deltog i marchen, og de gik tilsammen 3.255 km.

25. august: Den 44-årige restauratør Harry Høeg Bahnsen, Grenaa dræbte med jagtgevær den 65-årige fru Marie Kristine Panduro, Århus under et gidseldrama ved Følle strand.

26. august: Grenaa byråd har udnævnt ingeniør Carl Mathiesen, Hundested til ny brandinspektør i Grenaa efter Åge Mogensen, som har søgt afsked på grund af alder.

27. august: 15 tdr. ungskov i Katholm skovdistrikt ødelagt ved brand.

30. august: Den 33-årige restauratør på Juelsminde-Kalundborg overfarten, Per Rold, overtager forpagtningen af restaurationerne på Grenaa-Hundested overfarten efter restauratør Lorentz Sørensen.

23. august.
Kolindsund–marchen

9. september. *Borgmester Aksel H. Hansen's begravelse.*

September

1. september: Grenaa kommunes budget 1977 vedtaget ved første behandling med en balance på 98 mill. kr. Anlægsbudget: 40 mill. kr.

2. september: Meteorologerne fastslår, at Grenaa-egnen i sommer kun fik 33 pct. af normal nedbørsmængde.

4. september: Borgmester Aksel H. Hansen døde efter operation på Århus kommunehospital.

7. september: To af Grenaa brandvæsens slukningskøretøjer kørte fast på mark ved Ørum undervejs til farlig markbrand. Ilden blev slukket alligevel.

8. september: Godt 31 pct. af husstandene i Grenaa eller 1669 svarede på byrådets spørgeskema om fælles TV-mast.

9. september: Vrede og uro på Anholt over nedskæringen til tre ugentlige færgeoverfarter Grenaa-Anholt.

9. september: Borgmester Aksel H. Hansen begravet. Tusinder viste ham en sidste ære.

11. september: Fredningsplanudvalget for Århus Amt beslutter at rejse fredningssag på Anholt Sønderstrand for at hindre teltning.

14. september: Viceborgmester Chr. Husum udtalte mindeord over borgmester Aksel H. Hansen på byrådsmødet. Den 33-årige lærer Morten Brandgård Kristiansen indtræder som suppleant i byrådet.

21. september: Venstremanden, gårdejer Børge Kildahl, valgt til borgmester efter en valghandling i tre runder.

24. september: 20 smede på Dansk-Norsk Kvælstoffabrik i strejke som følge af utilfredshed med lønspørgsmål.

27. september: Den nye teaterscene i Kino indviet. Det skete med Holbergs »Erasmus Montanus«.

30. september: Vognmand Carlo Skipper, Grenaa, opsagt af DSB som jernbanevognmand. DSB vil selv overtage forretningen. Carlo Skipper havde ved opsigelsen varetaget den i 32 år.

21. september. *Borgmesterkæden overrækkes Grenaa's nye borgmester Børge Kildahl af E. Allermann.*

Det var nyheder dengang

1926

Købmændene Sofus Gissel og Torben Skov får tilladelse til at opsætte benzinstandere.
Stien langs åen udføres som nødhjælpsarbejde.
Gangbro over åen bygges (Gasværksbroen. Lä ca. 100 m østligere end nuværende).
Mary Petersen får afslag på ønske om at ville sælge isvafler på stranden.
Der kommer husnumre på Havnevejen (der ligger i Gammelsogn). Fra Kejserbækken til byens grund ved havnen ønskes vejen kaldet »Strandvejen«.
Arkitekt Thoft afløser Bankdirektør Bonke som borgmester.
Grenå kommune køber 45 tdr. land ved Grenå Strand, af Ove Svendsen, Hessel.

1936

32 grunde er udstykket på Baunhøj med villaservitutter.
Borgmester Thoft dør. Farvehandler Jens Udsen vælges til ny borgmester.
Havlundvej døbes om til »Kystvej«.
Taarnby får grund til svagbørns- og feriekoloni.
Toiletter opføres i Mogensgade.
Byrådet stiller hold til fodbold ved byfesten.
Bdr. Lassen indretter billard-salon.
Grosserer Kjølhede køber kommunens administrationsbygning i Mogensgade.
Grenå Kulkompagni får lov at opstille krananlæg på Grenå Havn.
Politimesteren vil sløjfe nødtørftanstalten på rådhusets grund (»Rundetårn«). Byrådet vil beholde den.
Administrationsbygningen på Nytorv indvies.
To sommerhusejere har sat pigtråd omkring deres huse – det må man ikke!

1946

Ny biografbevilling i Grenå opslås.
N. S. Pallesen afløses som borgmester af Aksel H. Hansen.
Grenå-Hundested Færgeruten genåbnes.
Foreningen »Risten« styres nu af lutter kvinder.
Mindesten for frihedskampens faldne afsløres i Grenå Lystanlæg.
Overlæge Klindt afgår.
Stranden sikres mod forurening fra åen: 2000 kystmineblokke anvendes til 150 m lang høfte.
Arbejdernes Fællesorganisation køber »Rosengaarden« for 65.000 kr.
Djurslands Venstreblad går ind.
Carl Svenstrup bevilges afsked.
Biblioteket foreslås flyttet til »Trekanten« ved Aastrupvej.
Kohold og tørkloset forbydes fra 1-1-1952.
Forfatteren Knud Poulsen, Brøndstrup, død.

1956

Vestre Skole udvides kraftigt. Facaden til Vestergade ændres. Asylet nedrives.
Typografstrejke i tre uger.
Det vedtages at opføre Kino-bygningen i Østergade.
Roklubbens hus indvies.
Kommunen overtager Vestbanens bygninger og arealer for 90.000 kr. – Stationsbygningen indrettes til Plejehjem.
Trustrup Bio skifter ejer.
Droskebilernes antal i Grenaa sættes ned fra 10 til 8.
Tidl. borgmester Pallesen opgiver byrådsarbejdet på grund af sygdom.
Andelsbanken åbner kontor i Trustrup.
Gasværket udvides for en kvart million.
Rosenbedene ved Aarhusvej skal væk: Vejen skal udvides.
Konsulent Arne Larsen-Ledet siger farvel til ungdomsskolearbejdet efter 44 år.
Hver skoleelev koster Grenaa Kommune 415 kr.
Byggeri af 66 lejligheder ved Fasanvej.
Grenaa Byråd vil ikke bidrage til »Byens billede« – det kommer alligevel.
Politistation ved Vestbanegården?
Rejsegilde på stor lagerhal ved frørenseriet ved Aarhusvej.
15.000 gæster ved Grenaa Strand.
Overlæge Hovesen kommer til Grenaa.
Hvem vil give en klokke til kirken ved Havnen?
Alle Grenaas politibetjente bliver overbetjente på nær én.
Østre Skole har kostet 2,6 mill. kr.
Sygehjem i Vestbanegården efter nytår.
Millionærernes antal i Grenaa fordoblet: Fra 1 til 2.
Barak på Skolebakken (nordligste) nedrives.
Gjerrildbanen standser.
Otte flagermuslygter landingstegn for Zonens ambulancefly på Anholt.
Brandvæsenet får landrover, der døbes »Moses«.
Fannerup-Fævejlevejen synker.
Busnettet i Grenaa udvides måske til Bredstrup.
Grenä byräds havneudvalg køber motorsav til issavning.
66 lejligheder opføres ved Fasanvej.
2. ringgadeetape, nyt færgeleje i sydhavnen og bro over nyt åløb projekteres.
Skitseprojekt til nyt alderdomshjem i en etage.
Kirkekomiteen i Trustrup indsamler 60.000 kr.
200 grenå-borgere deltager i evakueringsøvelse til Voldby.
Cementcykelstier ved Ringvejen færdiggøres.
Sparekassen for Grenå og Omegn skænker byen en borgmesterkæde.
Grenå-Hallen har fået materiale-bevilling.

Ungdomsklub startet i Trustrup.
Trafikken standser på Grenå Havn. Is.
Gartnernes Salgsforening køber holländsk ur.

1966

Grenaa Folketidende trykkes nu i Randers.
Europafergen sejler Grenaa-Halmstad to gange ugl.
Vejen fra Polderrev mod Katholm udbygges.
Lars Theil sælger »Hotel Skandinavien« til Chr. Panduro for 1,5 mill. kr.
Kun et cyklende postbud i Grenaa.
Aksel H. Hansen genvælges som borgmester.
Mælkehandler Martin Nielsen lægger op.
300 så »Danapak« – de fik også kaffe.
Udvidelse til 16 mill. indviet på sygehuset.
Retshjælpen i Grenaa indstilles.
Havnebusserne får faste holdepladser.
Tvangsruterne i Kattegat skal ophæves.
Kulfirmaerne i Grenaa rationaliserer – får fælles ekspedition.
70 lystfartøjer i Grenaa Havn.
Grenaa El-værk påbegynder udskiftning af luftledninger med jordkabler.
Bestyrer Hans Jacobsen, »Violskrænten«, vil købe Badehotellet »Grenaa Strand« til plejehjem. Er også interesseret i »Aagaarden«.
120 grunde solgt i planetbyen.
Vestre Skole får skolepatruljer.
Metodistkirken vil stadig bygge i Grenaa.
Rabatmærkerne forsvinder i Grenaas forretninger.
Grenaa indfører familievejledning.
Nørregade 16 skal rives ned – til HB.
Grenaa har fået et popblad: »Ejner«.
Menighedshjemmet solgt til Logen »Det faste Anker«.
Afskaffes 3. ombæring af post i Grenaa?
Gadegennembrud Storegade-Nytorv?
Rensningsanlæg i Trustrup: 263.000 kr.
Grenaa Dampvæveri rationaliserer med færre varegrupper.
Nørreherreds husmandsforeninger sammensluttes.
Klar til bygning af ridehal i Fuglsang.
Grenå Mælkecentral starter.
Nonneorden køber avlsgården på Sostrup.
Ejendomme ved Grisetorvet skal nedbrydes.
Grenå Firma-Sport startes.
Løvenholm-kollegiet klar til 60 elever.
Grenå Mælkecentral begynder kørsel med tankvogne.
Stopforbud indføres i Østergade.
147 ha kystland søges fredet mellem Saltbækken og Fornæs.
Grenå melder fra til Otto Leisners trekamp.
Færgen »Varberg« kæntrer i Falkenberg.
Boligkompleks ved Ringvej-Fuglevænget.
Brune mælkeflasker indføres i Grenå.
Djurslands Teaterkreds ændrer navn til Djurslands Teater.
Djurslands Museum fylder 50 år.
Toilet- og kioskbygning ved Torvet-Mogensgade bortliciteres til en pris af 159.641 kr.
Skal Grenå have forbrændingsanstalt?
Sparekassen for Grenå og Omegn flytter ind i ny bygning på Torvet.
Det gamle klubhus på Stadion falder.
Familiegården, Storegade 38 saneres. Baghus og østre længe nedbrydes.
Dolmer kan nu få vand fra Grenå Vandværk.
Plejehjemmet i Planetbyen under tag.
Sidste rejsegilde i »Aagaarden«, på 7 blokke med i alt 100 lejligheder.
H. Rosenvinge afgår som direktør for Grenå Dampvæveri.

GLIMT FRA 1976

Fotograferet af Kurt Leth Jakobsen og Karsten Møller

Badenymfer

Havnefest

Den første skoledag

Eventyr på fodrejsen – Kolindsundmarchen

Fotokonkurrence

Firmafodbold

Årets idrætspriser

Skolejubilæum Vestre Skole.

Atomdemonstration 1. maj

Folkedanserstævne

Glade studenter

Fugleskydning

Dyrskue og middagssovn

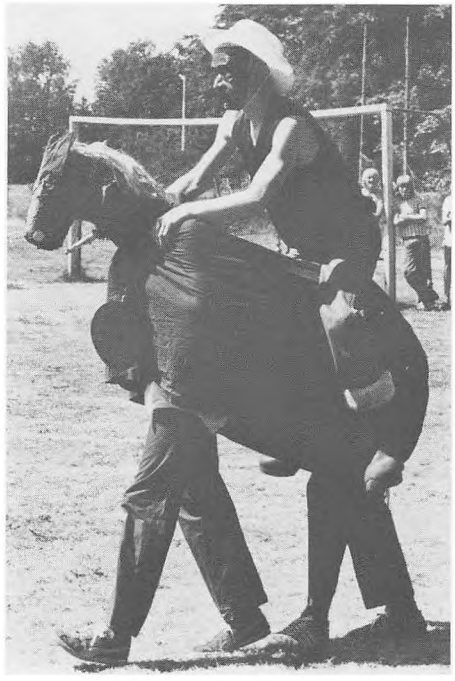

Byfest i Hammelev - Buffalo Bill ankommer

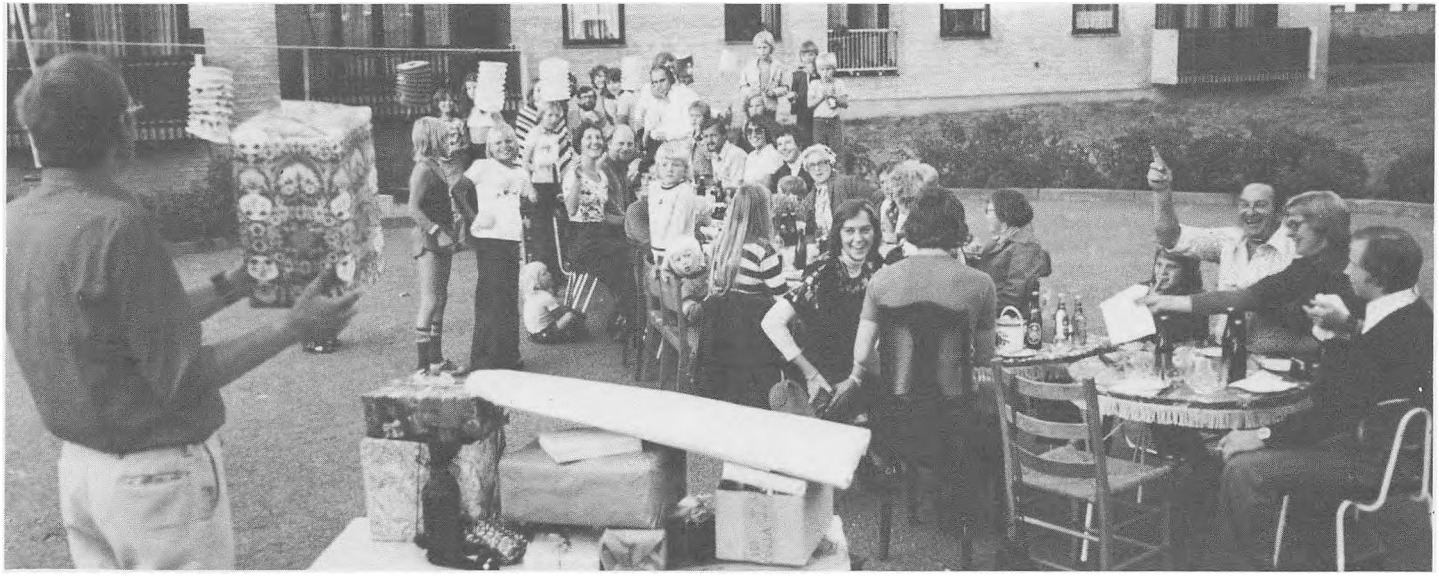

Gadefest i Fulgevænget

Vogn- og ridestævne i Fuglsang

Fællesspisning i Trustrup

Modtagelse af årets »danmarksmester« hunden »Baldo«

Grenaa-ugen

Päskekarneval i ungdomsklubben

Grenaa Vestre Skole. 8. klasse fra 1951 jubilerer.

Grenaa Kommune

Byrådets medlemmer:

S Lærer Morten Kristiansen – Grenaa
V Kontorchef Jørgen Mortensen – Grenaa
S Fuldmægtig Arne Jessen – Grenaa
V Gårdejer Carl Katholm – Grenaa
S Kriminalass. J. Chr. Jochumsen – Grenaa
R Ejendomshandler Chr. Husum – Grenaa
S Fagforeningsformand Gudrun Pedersen – Grenaa
K Farvehandler Knud Møller – Grenaa
F Fiskeskipper Ole Hansen – Grenaa
S Husmand Sv. Åge Mikkelsen – Grenaa
V. Gårdejer Børge Kildahl – Åstrup
S Trafikeksp. Gunnar Sørensen – Trustrup
V Fru Karen Kaarsbo – Grenaa
S Tømrermester Ehlers Allermann – Grenaa
R Gårdejer Aage Nordby – Trustrup
S Gasværksarb. Peter Christensen – Grenaa
V Skolebestyrer Chr. Hokland – Trustrup
F Godsejer Mogens Blach – Trustrup
S Tilsynsførende Asta Petersen – Grenaa

Byrådets medlemmer er valgt på liste:
S Socialdemokratiet
V Venstre, Danmarks liberale Parti
R Det radikale Venstre
K Det konservative Folkeparti
F Fremskridtspartiet

UDVALG

Økonomiudvalget:
Borgmester Børge Kildahl (formand)
Tilsynsførende, fru Asta Petersen
Ejendomshandler Chr. Husum
Farvehandler Knud Møller
Kriminalassistent J. Chr. Jochumsen

STÅENDE UDVALG:

Havneudvalget:
Fuldmægtig Arne Jessen
Gasværksarbejder Peter Christensen
Farvehandler Knud Møller
Fiskeskipper Ole Hansen
Tømrermester Ehlers Allermann
(havneudvalget har endnu ikke konstitueret sig efter borgmester Aksel H. Hansens død)

Socialudvalget:
Fagforeningsformand, fru Gudrun Pedersen (formand)
Kriminalassistent J. Chr. Jochumsen
Gårdejer Børge Kildahl
Fru Karen Kaarsbo
Husmand Sv. Aage Mikkelsen

Udvalget for kulturelle anliggender:
Ejendomshandler Chr. Husum (formand)
Trafikekspedient Gunnar Sørensen
Fagforeningsformand, fru Gudrun Pedersen
Gårdejer Carl Katholm
Kontorchef Jørgen Mortensen

Udvalget for tekniske anliggender:
Fuldmægtig Arne Jessen (formand)
Tømrermester Ehlers Allermann
Gasværksarbejder Peter Christensen
Skolebestyrer Chr. Hokland
Godsejer Mogens Blach

Udvalget for kommunale Værker:
Tilsynsførende, fru Asta Petersen (formand)
Husmand Sv. Aa. Mikkelsen
Gårdejer Aage Nordby
Gårdejer Carl Katholm
Fiskeskipper Ole Hansen

Udvalget for faste ejendomme:
Gasværksarbejder Peter Christensen (formand)
Fuldmægtig Arne Jessen
Tømrermester Ehlers Allermann
Gårdejer Carl Katholm
Fru Karen Kaarsbo

Forvaltningschefer:
Kommunaldirektør Viggo Kr. Ramm
Økonomichef P. Johansen
Skatteinspektør Villy Nielsen
Socialinspektør Asger Larsen
Stadsingeniør J. Chr. Nielsen
Bygningsinspektør Ib Madsen
Driftsbestyrer S.E. Madsen
Havnefoged J.A. Ovesen
Civilforsvarsleder O. Bisgaard

Grenaa i tal

	1976	1975	1974
Indbyggere pr. 1-7.	18217	18135	18145
Areal i hektar, heraf udgør vej 157 ha.	19323		
El- og vandforbrug pr. 1-4.			
El kwh.	64958000	61985000	63594000
Vand m³	3044683	2741279	2202668
Socialvæsen pr. 1-4.			
Antal pensionister	2911	2632	2586
Antal pensionistboliger	110		
Antal plejehjemspladser	165		
Ansatte incl. deltidsansatte	155		
Total udgift kr.	48729100	43457500	37325200
Sygehusvæsen	*1974/75*	*1973/74*	*1972/73*
Patientsygedage	50865	49444	50784
Ansat personale	313	282	268
Totale udgifter kr.	33094259	25414453	20540753
Undervisning			
Kommuneskoler 1-9.			
Elever	2967	2912	2914
Besatte lærerstillinger	194	178	171
Gymnasiet			
Elever gymnasiet	435	402	433
Elever HF	132	135	153
Besatte lærerstillinger	50	50	50
Telefonvæsen			
Antal telefoner 1-7.	5579	5072	4615
Transport			
Postkontoret			
Antal breve		661726	770016
Antal pakker		55739	49389
DSB			
Antal tons indgået	20807		
Antal tons udgået	46821		
Turisme			
Antal ekspeditioner 20-6 til 20-8	9200	8500	7500
Antal overnatninger i sommerhuse	25725	22200	27216
Antal sommerhuse	750		

Beskatning					
Indkomstbeskatning i %	*75/76*	*74/75*	*73/74*	*72/73*	*71/72*
Kommuneskat	14,0	14,6	15,8	15,4	20,0
Kirkeskat	0,6	0,5	0,8	0,9	1,0
Amtsskat	4,8	4,0	5,2	5,2	0,0
Indkomstskat i alt i %	19,4	19,1	21,8	21,5	21,0
Ejendomsskat i ‰	31,0	32,0	38,5	38,5	38,5

Grenaa kommunes driftsregnskab

Indtægter	*1974/75*	*1973/74*	*1972/73*	*1971/72*	*1970/71*
Renter	7.047.430,37	2.985.762,80	1.671.732,74	2.349.096,15	812.758,62
Faste ejendomme	÷116.717,74	72.840,12	÷202.799,66	÷116.032,49	÷274.424,99
Gasforsyning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Elforsyning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Varmeforsyning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Vandforsyning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andre driftsvirksomheder	45.979,11	18.790,68	÷74.413,19	÷1.636,10	3.923,90
Forskellige indtægter	5.385.997,58	3.933.566,39	3.876.612,17	2.540.539,76	483.957,18
Skatter	52.400.078,11	41.294.773,76	31.495.013,87	41.142.594,31	30.804.354,26
	64.762.767,43	48.305.733,75	36.766.145,93	45.914.561,63	31.830.568,97
Udgifter					
Almindelige administrationsudgifter	7.518.597,81	6.260.999,13	4.936.817,21	3.936.528,24	3.666.328,29
Offentlig forsorg	736.198,10	419.011,95	281.492,34	316.584,44	228.061,48
Invalide-, folke- og enkepension m.v.	2.971.331,56	2.429.057,75	1.489.449,40	1.470.047,37	1.001.236,09
Børneværn, børnetilskud og andre familieydelser	1.508.663,24	1.144.705,53	2.140.856,60	1.841.980,88	1.529.048,93
Sundhedsmæssige foranstaltninger, dagpenge	3.697.313,12	3.097.042,69	250.470,39	301.411,29	198.868,47
Skoler	16.013.270,69	13.010.704,78	10.821.968,03	9.587.986,21	7.091.994,11
Bibliotek	968.988,41	741.586,27	649.266,61	501.189,04	405.815,99
Gader, veje, pladser og broer	3.966.638,81	3.001.673,65	3.760.744,46	3.145.309,66	1.805.021,22
Spildevand, renovation m.v.	1.369.351,66	1.258.764,22	772.300,65	601.544,58	288.960,72
Parker, idrætsanlæg m.v.	824.002,69	722.546,66	780.809,53	787.313,24	331.078,79
Brandvæsen og civilforsvar	380.758,05	311.220,35	280.608,03	204.600,45	203.348,80
Bidrag til forsk. institutioner og formål	406.497,10	139.099,82	126.385,00	101.318,35	44.682,76
Andre udgifter	1.565.759,56	1.408.899,18	1.385.537,83	6.703.505,67	6.268.665,50
Afdrag og henlæggelser	13.372.274,39	9.322.858,41	6.420.089,65	13.682.305,63	7.707.858,21
	55.299.645,19	43.268.170,39	34.016.795,73	43.181.625,05	30.770.969,36
Driftsoverskud	9.463.122,24	5.037.563,36	2.749.350,20	2.732.936,58	1.059.599,61

Grenaa kommunes status

Aktiver	*1974/75*	*1973/74*	*1972/73*	*1971/72*	*1970/71*
Faste ejendomme og inventar	70.387.315,44	60.569.090,50	62.605.409,78	49.170.821,11	44.084.101,71
Driftsvirksomheder	27.989.315,59	25.776.427,64	22.347.355,36	19.680.567,21	16.295.790,18
Varebeholdninger	1.110.810,00	1.100.249,00	538.700,00	457.550,00	401.450,00
Kassebeholdning, løbende bankkonti m.v.	23.728.203,58	16.744.068,42	9.974.638,68	5.553.132,74	464.155,15
Indtægtsrestancer	43.249.956,13	36.863.349,07	32.873.956,70	42.792.127,94	28.718.151,22
Forskellige tilgodehavender	2.634.946,59	2.681.852,47	1.901.321,99	2.355.919,96	1.937.348,91
Værdipapirer, indskud i banker og sparekasser m.v.	21.308.066,66	18.535.987,37	7.666.043,70	9.917.860,09	9.389.816,95
Aktiver tilhørende egne fonds	12.297.934,16	12.542.842,15	653.891,99	934.654,37	862.621,85
Aktiver optaget til afskrivning	19.801.042,51	18.301.848,31	13.733.237,64	5.647.922,44	8.959.415,83
Aktiver tilhørende pensionsfonden	0,00	0,00	269.975,00	637.217,37	538.685,17
Aktiver tilhørende legaterne	501.395,95	499.280,66	467.596,18	468.916,29	327.918,33
Aktiver for deposita	467.504,54	264.010,02	134.705,89	19.066,86	18.139,21
	223.476.491,15	193.879.005,61	153.166.832,91	137.635.756,38	111.997.594,51
Passiver					
Lån	33.260.664,15	35.418.836,31	43.003.916,24	45.040.831,83	39.616.407,37
Anden gæld	32.463.144,76	29.252.528,45	18.806.336,16	12.539.524,64	7.639.994,57
Udgiftsrestancer	23.533.645,34	19.919.145,12	14.287.056,01	15.210.461,92	13.610.529,24
Pensionsfond	302.395,58	302.395,58	302.395,58	561.159,95	456.787,08
Legater	505.347,90	502.736,52	469.630,72	470.986,63	330.477,15
Deposita	1.064.503,93	814.873,95	171.227,28	93.053,75	88.346,25
Opsamlet driftsoverskud m.v.	34.017.953,55	23.798.299,58	20.473.680,43	21.718.242,32	16.090.861,63
Anlægs- og fornyelsesfonds	13.992.479,80	12.227.173,38	1.205.260,74	934.295,93	786.625,01
Driftskapital	14.900.000,00	14.400.000,00	11.938.808,75	9.300.000,00	9.000.000,00
Jordfond	986.723,87	2.509.886,39	4.124.057,75	3.372.011,52	3.270.191,83
Øvrige nettoformue	68.449.632,27	54.733.130,33	38.384.463,25	28.395.187,89	21.107.374,38
	223.476.491,15	193.879.005,61	153.166.832,91	137.635.756,38	111.997.594,51

Døde i 1976

Pens. overlærer	Erik K. Abildtrup	Grenaa	83 år	17/6 76
Husmoder	Marie J. Adamsen	Grenaa	81 år	4/2 76
Fyrb. og mask.arb.	Anders P. Andersen	Grenaa	82 år	15/3 76
Fhv. ekstraarbejder	Anders P. E. Andersen	Grenaa	68 år	16/2 76
Fhv. skomager	Asmus Andresen	Grenaa	76 år	1/4 76
Fhv. arbejdsmand	Johannes Andersen	Lyngby	90 år	16/7 76
Fhv. arbejdsmand	Niels K. Andersen	Grenaa	79 år	24/6 76
Husmoder	Aase M. Ansberg	Grenaa	75 år	17/4 76
Fhv. fiskeskipper	Niels J. Bachmann	Grenaa	87 år	10/1 76
	Katrine L. Bager	Grenaa	73 år	18/2 76
Husmoder	Martha K. Bahnsen	Grenaa	82 år	5/3 76
Kørelærer	Karl F. Bering	Grenaa	66 år	9/2 76
Frisørmester	Knud W. Bertelsen	Grenaa	62 år	27/8 76
Syerske	Martine J. Berthelsen	Albøge	66 år	19/4 76
Gårdejer	Alfred P. R. Boye	Grenaa	76 år	26/7 76
Gårdejer	Holger M. Brahe	Grenaa	87 år	27/1 76
Hovmester	John Aa. Carlsen	Grenaa	31 år	21/6 76
Graver	Aksel B. Kristensen	Lyngby	75 år	13/8 76
Gårdejer	Kristian Christensen	Trustrup	74 år	8/5 76
Husmoder	Ellen A. K. Christensen	Grenaa	74 år	23/8 76
Smedemester	Evart Kristensen	Grenaa	67 år	10/5 76
Husmoder	Frieda C. M. Kristensen	Grenaa	73 år	16/3 76
Gasværksarbejder	Knud G. Christensen	Grenaa	69 år	28/6 76
Typograf	Monrad L. Christensen	Grenaa	79 år	7/5 76
Kammerh. og hofjm.	Carl F. H. Collet	Katholm	70 år	26/5 76
Husmoder	Sigrid L. Dinesen	Grenaa	74 år	20/2 76
Bestyrerinde	Hansine C. B. Dragsbæk	Grenaa	83 år	13/6 76
Forretter	Niels T. K. Eriksen	Grenaa	64 år	15/7 76
Husmoder	Esther B. Friis	Grenaa	66 år	6/1 76
Husmoder	Ane Kirstine Gunni	Grenaa	84 år	28/2 76
Husmoder	Fanny Toft Gunni	Grenaa	82 år	7/7 76
Borgmester	Aksel H. Hansen	Grenaa	66 år	4/9 76
Viceinspektør	Krten B. Hansen	Grenaa	68 år	11/5 76
Husmoder	Christiane L. Hansen	Grenaa	97 år	13/7 76
Papirarbejder	Hans Kr. M. Hansen	Grenaa	64 år	10/9 76
Arbejdsmand	Haakon Hansen	Grenaa	66 år	26/4 76
Malermester	Herluf Hansen	Grenaa	66 år	17/9 76
Husmoder	Ingeborg E. H. Hansen	Grenaa	68 år	17/8 76
Husmoder	Jenny Johanne Hansen	Lyngby	84 år	24/2 76
Arbejdsmand	Jens Johannes Hansen	Grenaa	78 år	11/9 76
Overportør	Sofus M. Hjuler	Grenaa	82 år	5/4 76
Kontorass.	Axel Holch	Grenaa	64 år	13/8 76
Bogholder	Eigil L. Hornsleth	Grenaa	67 år	6/8 76
Slagteriarb.	Rasmus Haugesen	Grenaa	67 år	6/2 76
Husmoder	Anna Marie Hougaard	Grenaa	71 år	2/6 76
Afd. sygeplejerske	Lisbet K. Hummelgaard	Grenaa	40 år	29/8 76
Husmoder	Karen K. Jacobsen	Grenaa	78 år	23/9 76
Gymnasieelev	Niels Jacobsen	Grenaa	17 år	10/8 76
Fhv. væver	Gunnar Jensen	Grenaa	44 år	25/8 76
Husmoder	Gurli Louise Jensen	Grenaa	69 år	3/2 76
Fiskeskipper	Hans Christian Jensen	Grenaa	26 år	2/1 76
Fhv. fabriksarb.	Martin Henrik Jensen	Trustrup	72 år	29/9 76
Fhv. gdr.	Holger Andreas Jensen	Grenaa	88 år	31/3 76
Husmoder	Inger M. Jensen	Grenaa	86 år	14/6 76
Husmoder	Karen Marie Jensen	Grenaa	87 år	1/2 76
Husmoder	Kristiane V. Jensen	Grenaa	91 år	27/9 76
Husmoder	Sigrid Jensen	Grenaa	54 år	10/6 76
Fhv. vævemester	Aage Johan Jensen	Grenaa	80 år	3/3 76
Røgeriejer	Karl T. L. Johansen	Grenaa	73 år	5/1 76
Husmoder	Alma K. Jørgensen	Grenaa	84 år	10/6 76
Arbejdsmand	Ferdinand Jørgensen	Grenaa	85 år	11/8 76
Kartonagearb.	Poul Georg Jørgensen	Grenaa	74 år	30/5 76
	Marie C. I. Kanstrup	Grenaa	86 år	18/2 76
Strygerske	Ane K. R. Kjerri	Grenaa	86 år	24/9 76
Husmoder	Anna K. L. Kjær	Grenaa	70 år	13/7 76
Overlærer	Ellen Bodil Kjølseth	Grenaa	64 år	8/2 76
Husmoder	Ane M. Knudsen	Grenaa	81 år	7/9 76
Gdr.	Jørgen Jacobsen Krogh	Grenaa	44 år	22/3 76
Smedemester	Niels P. Nielsen Kaa	Grenaa	80 år	25/8 76
Husmoder	Ane Boline Larsen	Grenaa	82 år	15/1 76
Havnefoged	Charles J. R. Larsen	Anholt H.	58 år	26/8 76
Gårdejer	Niels K. Laursen	Albøge	63 år	17/2 76
Fisker	Peter T. Laursen	Grenaa	22 år	2/1 76
Husmoder	Petrea M. Laursen	Grenaa	76 år	30/1 76
Lærer	Orla Lehmann	Karlby	41 år	4/5 76
Sygehjælper	Ellen R. Madsen	Grenaa	61 år	4/6 76
Luftmontør	Søren K. Madsen	Grenaa	74 år	26/6 76
Husmoder	J. M. K. Melchiorsen	Karlby	82 år	30/1 76
Husmoder	Ruth Mikkelsen	Grenaa	76 år	15/1 76
Vejmand	Jens K. F. B. Marx	Grenaa	90 år	31/3 76
Husmoder	Ebba A. Møller	Grenaa	70 år	3/3 76
	Ane K. Munk	Grenaa	75 år	2/8 76
Husmoder	Dagny V. Munk	Grenaa	82 år	18/9 76
Husmoder	Mary H. J. Mørk	Grenaa	86 år	5/3 76
Gårdejer	Alfred H. Nielsen	Hammelev	68 år	14/8 76
Husmoder	Anna Mette M. Nielsen	Grenaa	78 år	19/9 76
Husmoder	Birthe J. Nielsen	Grenaa	79 år	10/9 76
Restauratør	Karl Nielsen	Grenaa	72 år	18/3 76
Gartner	Charles F. Nielsen	Grenaa	89 år	5/7 76
Arbejdsmand	Ejler L. Nielsen	Grenaa	60 år	30/7 76
Husmoder	Frederikke A. Nielsen	Grenaa	87 år	29/5 76
Arbejdsmand	Hans J. Nielsen	Grenaa	79 år	18/2 76
Husmoder	Hansine C. Nielsen	Grenaa	87 år	1/5 76
Fiskeskipper	Harald Nielsen	Grenaa	36 år	2/1 76
Husmoder	Inga Nielsen	Grenaa	36 år	23/8 76
Landbrugsmedhj.	Jacob P. Nielsen	Lyngby	85 år	17/3 76
Mejerist	Jens T. Nielsen	Lyngby	58 år	6/5 76
Husmoder	Jørgine S. Nielsen	Grenaa	93 år	4/5 76
Husmoder	Marie C. Nielsen	Grenaa	85 år	16/5 76
Husmoder	Marie J. Nielsen	Grenaa	92 år	4/2 76

Husmoder	Marie K. Nielsen	Grenaa	85 år	12/2	76
Husbestyrinde	Mary D. Nielsen	Grenaa	58 år	29/6	76
Redaktør	Niels Nielsen	Hammelev	77 år	15/2	76
Arbejdsmand	Niels B. Nielsen	Grenaa	81 år	9/8	76
Chauffør	Niels H. Nielsen	Grenaa	74 år	3/7	76
Gårdejer	Sigvald Nielsen	Lyngby	83 år	12/9	76
Salgskonsulent	Knud H. Olsen	Grenaa	64 år	19/8	76
Husmoder	Nelly G. D. Olesen	Grenaa	65 år	11/3	76
Husmoder	Ane J. Poulsen	Grenaa	80 år	1/9	76
Arbejdsmand	Anton Pedersen	Lyngby	97 år	15/5	76
Formand	August F. Petersen	Grenaa	78 år	28/1	76
Arbejdsmand	Karl Pedersen	Grenaa	76 år	21/4	76
Husmoder	Else E. Pedersen	Grenaa	52 år	1/5	76
Gårdejer	Georg K. Pedersen	Grenaa	60 år	31/1	76
Husmoder	Hansine H. Petersen	Grenaa	68 år	2/5	76
Husmoder	Ingeborg C. K. Pedersen	Grenaa	75 år	15/4	76
Husmoder	Martha K. Pedersen	Grenaa	76 år	2/2	76
Husmoder	Mette K. Pedersen	Grenaa	81 år	4/5	76
Arbejdsmand	Michael M. Pedersen	Grenaa	71 år	3/7	76
Kommunalarbejder	Niels P. Pedersen	Grenaa	64 år	15/7	76
Arbejdsmand	Ove Englund Pedersen	Grenaa	66 år	22/5	76
Boelsmand	Rasmus I. Pedersen	Grenaa	74 år	6/3	76
Husmoder	Magda D. Pehrson	Grenaa	58 år	28/7	76
Husmoder	Johanne M. K. Poulsen	Grenaa	85 år	11/2	76
Fisker	Poul C. M. Poulsen	Grenaa	78 år	5/1	76
	Alfi M. A. Press	Grenaa	65 år	25/6	76
Husmoder	Anna M. Rasmussen	Grenaa	71 år	14/6	76
Husmoder	Asta K. Rasmussen	Grenaa	73 år	20/4	76
Tekstilarbejder	Carlo E. Rasmussen	Grenaa	70 år	23/3	76
Husass.	Kathrine Rasmussen	Anholt by	82 år	9/4	76
Husmoder	Dagny D. Rasmussen	Grenaa	84 år	11/3	76
Husmoder	Mary Rasmussen	Grenaa	83 år	21/6	76
Komm.arbejder	Niels H. Rasmussen	Grenaa	83 år	29/3	76
Husmoder	Tolvine Rasmussen	Grenaa	77 år	23/3	76
Typograf	Poul Rendboe	Hoed	36 år	20/3	76
Overass.	Edith L. Rennison	Grenaa	78 år	21/1	76
Malermester	Olaf H. Rydahl	Grenaa	80 år	14/3	76
Grosserer	Peter M. Slej	Grenaa	82 år	14/4	76
Tekstilarbejder	Anders P. Stink	Grenaa	56 år	9/4	76
Tekstilmester	Aksel H. Surland	Grenaa	76 år	23/9	76
Folkepensionist	Anna J. K. Svendsen	Anholt by	75 år	4/3	76
Fisker	Jacob F. Svendsen	Anholt by	77 år	10/3	76
Malermester	A K. N. Svenningsen	Grenaa	75 år	30/1	76
Husmoder	Ane K. Sørensen	Grenaa	89 år	11/5	76
Husmoder	Bente G. Sørensen	Grenaa	41 år	12/1	76
Tekstilarbejder	Carl R. G. Sørensen	Grenaa	70 år	18/6	76
Husmoder	Hedvig Sørensen	Grenaa	86 år	9/8	76
Husmoder	Marie K. Sørensen	Grenaa	72 år	18/8	76
Chauffør	Niels P. H. Sørensen	Grenaa	84 år	23/7	76
Vognmand	Oluf K. A. Sørensen	Anholt by	87 år	9/6	76
Læge	Volmer Sørensen	Grenaa	71 år	30/1	76
Ekspeditrice	Ane M. Thomasen	Grenaa	84 år	17/8	76
Komm.arbejder	Ejnar Thomsen	Aalsrode	69 år	10/3	76
Husmoder	Ane B. Thorup	Grenaa	81 år	10/4	76
Gartner	Herman J. Walfrid	Grenaa	80 år	25/2	76
Arbejdsmand	Søren N. Villumsen	Grenaa	81 år	20/8	76
Maskinkonstrukt.	Wensel P. von Seelen	Grenaa	59 år	16/4	76

Carl Svenstrup

En gammel drabssag fra Dolmer

Det var i tidligere tid ret almindeligt, at folk i deres testamente betænkte kirker, klostre og milde stiftelser med gaver i form af jordegods. Det var i og for sig en smuk tanke, og det må erindres, at der dengang ikke fra »det offentliges« side spenderedes ret meget, ja næsten intet, på forsorg for syge, gamle og fattige mennesker.

Men formentlig fejler det ikke, at adskillige af disse gaveydere tillige har tænkt lidt på, at muligvis forbedrede man sine chancer i en kommende tilværelse ved slige barmhjertige gaver.

Således var der for århundreder tilbage en gård i Dolmer, som ejedes af Århus Hospital. Hvornår og hvordan den var kommet dertil, vides ikke.

I 1757 var denne gård bortforpagtet til en Jens Laursen Biss. Han havde imidlertid misligholdt sin fæstekontrakt og forsømt jorden. Og for at markerne ej skulde ligge ganske udyrket hen, tog hospitalsforstanderen i Århus, Lauritz Schow, gården fra ham og lod optage syn over dens elendige tilstand. For at give et lille begreb om datidens priser og om størrelsen af en gårds besætning dengang anføres kreaturernes vurderingssummer:

	Rdl.	Mrk.	Sk.
1 brun 2 Aaringers Mæhr Plag	1		
1 sort do.	1		
1 brun Hoppe, udleveret		3	
1 sort do., ligesaa		2	
1 sortbrun 4 Aars Hoppe	2	4	
1 sort do. 5 Aars	2	2	
1 sorthjelmet Ko 11 år	2		
1 sort 1 Aars Kalv	1		
2 Faar		5	
1 eet Aars Sogris		2	
3 Høns og 1 Hane			8

Hospitalforstanderen krævede ham til betaling af 2 vogn- og rejseheste á 16 rdl. o 32 rdl. 4 ploug-bæster á 10 rdl. o 40 rdl. osv. osv.

Bonden dømtes af retten (29. aug. 1757) til at have sit fæste forbrudt og desuden at betale hospitalet 223 rdl. 5 mrk. i erstatning.

Til at bestyre gaarden, som således var ledig, antog hospitalsforstanderen en karl ved navn Niels Nielsen fra landsbyen Todbjerg i nærheden af Århus, som var trolovet med en pige, Johanne Nielsdatter, fra Dolmer. Den unge mand mødtes selvfølgelig på forhånd med kulde og uvilje af beboerne i Dolmer som protest mod, at han havde taget mod denne gård, som en af deres egne var sat fra. Og ret længe varede det ikke, inden det udviklede sig til rene håndgribeligheder og resulterede i et drama, som her skal beskrives på grundlag af samtidens retsprotokoller.

Mandag den 26. september 1757 stod Niels Todbjerg i sin gård og læssede et læs hvede af og satte det i stakke uden for vinduerne, hvor det skulde stå og tørre. Til hjælp derved havde han sin før omtalte trolovede fæstemø, som var frugtsommelig, samt en dreng.

Til oplysning om det forhold, at kæresten opholdt sig hos sin fæstemand og hjalp til ved markarbejdet, skal her indskydes den bemærkning, at trolovelsen dengang og lige til 1799 var en lovfæstet kirkelig ceremoni med ganske lovformelig, bindende virkning og altså noget ganske andet end nutidens forlovelser. Endvidere, at der som regel ikke hengik ret længe mellem trolovelse og vielsen, samt at det ikke var ualmindeligt, især på landet, at trolovelsen betragtedes som begyndelsen til ægteskabeligt samliv, uagtet dette egentlig slet ikke var lovens mening.

Og hvad angår denne sene høst af hvede, som flere gange i det følgende kaldes »Devell Hvede«, så er det min mening, at det må have været boghvede. Ordet devell minder jo stærkt om Debild, og Debild Hede er det gamle navn for Christiansminde. Det må altså formodes, at det er boghvede, som er vokset på nogle agre, der lå hen mod Debild efter, som her tales om.

Medens Niels Todbjerg og hans forlovede stod og arbejdede med kornet, kom to mænd fra Dolmer hen til dem og yppede kiv. Den ene hed Rasmus Nielsen Fuglsang og havde en gård i fæste, som tilhørte major Hoff på Hessel, den anden var selvejergårdmand.

Efter en del fornærmelige ord gik de over til håndgribeligheder og i selvforsvar og ved et uheld kom Niels Todbjerg til at slå Rasmus Fuglsang så stærkt i hovedet, at han samme dag afgik ved døden.

Både Niels Todbjerg og hans fæstemø blev stærkt forslået og måtte gå til sengs. Men da Rasmus var død og sagen indberettet til byfogden i Grenå, måtte Niels Todbjerg samme aften stå op og følge med til Grenå, hvor han indsattes i byens arrest i kælderen under rådhuset. Pigen kom hjem til sin faders hus og i seng, og det så ud til, at hun ikke skulle overleve den alvorlige overlast, hun havde været ude for. Byfoged Behr tog derfor ud og afholdt forhør over hende på hendes sygeleje. Og byens kirurgus, Johan Friderich Wolff, undersøgte de pågældende og afgav attest såvel om den dræbtes sår som om de overfaldnes tilstand.

Angående de ydre forhold ved retssagen, der strakte sig over omtrent et år, kan anføres et par smätræk, som er værd at mærke sig.

Ved en af retsforhandlingerne, nemlig den 8. novbr., »måtte Retten forflyttes ned i Sr. Jens Severin Hadslunds Hus formedelst Kulden, som så stærkt incomoderede, at mand ikke på Rådhuset, som det almindelige Tingstæd kunde bærge sig«.

Altså, enten er der slet ikke nogen kakkelovn på rådhuset endnu på dette tidspunkt,

eller ogsä virkede den sä därligt, at retten af kulde mätte flytte over til genbohuset hos købmand Haslund. Der er et spring derfra og til centralvarme.

Et andet lille træk er dette, at Jens Larsen Biss, som i sin tid af hospitalsforstanderen var sat fra gärden, den aften, da Todbjerg førtes i arrest, lod falde ord om, at Niels gerne for ham mätte blive siddende i arrestkælderen, indtil han fortæredes af maddiker.

Dommen faldt først et ärs tid senere. Egentlig mä der siges dommene, thi der var to sager. Major Hoff havde på sin fæsters vegne anlagt sag imod Niels Todbjerg for drabet. Men hospitalsforstanderen havde anlagt kontrasag på Todbjergs vegne mod den overlevende gärdmand, Anders Henning, for den overlast, han havde tilføjet den overfaldne. Desuden rejste han krav på erstatning for det tab, som hospitalet havde lidt ved at dets fæster i så lang en tid havde mättet forsømme sit arbejde, og gården lä øde hen.

Da det egentlige, levende billede af sagen og hele tidsforholdene først fremkommer ved de pägældendes egne forklaringer, skal disse efter retsprotokollen anføres her, dog i noget forkortet form.

»Da det viste sig, at Niels Nielsen Todbjergs Trolovede var sä alvorlig forslået, at man kunde befrygte hendes død, tog byfoged Behr d. 30. sept. til Dolmer og afhørte paa Hospitalsforstander Schows Anmodning i Niels Madsens Hus hans Datter Johanne Nielsdatter, Niels Nielsens trolovede Fæstemø, som befandtes syg og sengeliggende, for af den Aarsag, og i fald hun ved Døden skulde afgaa, at imodtage hendes eedelige Vidnesbyrd og Forklaring om den ulykkelige Tildragelse, som er arriveret imellem hendes Fæstemand, Niels Nielsen, og den nu afdøde Rasmus Nielsen Fuglsang her af Dolmer. Og efter at jeg [det er byfoged Behr, som skriver] da i lige Maade paa Embeds Vegne havde betydet ommeldte Johanne Niels Datter Lovens Eeds Vigtighed og derhos alvorlig formanet hende udi denne betydelige Sag at udsige den rene og sande Sammenhæng uden at besvære hendes Samvittighed med nogen falsk og urigtig Forklaring, lovede hun at holde sig denne min Formaning efterrettelig og ved hendes fuldkomne Fornuft gjorde saadan Forklaring og Vidnesbyrd, som efterfølger:

Sidstleden Mandag Morgen den 26. Septbr. stod hun og hendes Fæstemand Niels Nielsen og aflæssede et Læs Hvede i Gaardstedet her i Dolmer, som han af Hospitalet var betroet, og imedens bemelte hendes Fæstemand stod paa Læsset og forkede Hveden af, og hun tillige med deres liden Pige og Dreng tog imod Hveden og satte sammen i Haven uden for Vinduerne, hvor den skulde staa og tørres, kom Rasmus Nielsen Fuglsang og Anders Henning, begge Gaardmænd her i Dolmer, gaaende over Rasmus Hennings Havegærde, hver med en Kæp i Haanden, fuldkommen så stor som en Plov-Kæp, og gik lige hen til Vognen til hendes Fæstemand og hende. Ved deres Ankomst sagde de til hendes Fæstemand, at han skulde løse deres Bæster ud, som han havde ladet drive i Devell hvede, hvortil han svarede, at det vilde han ikke, thi han havde ej ladet dem drive derudi, som begge hans Tjenestefolk, som stod hos, kunde bevidne.

Anders Henning sagde derpaa straks til Niels Nielsen: »Du kender os ikke ret endnu din Todbjerg Skielm og Tyveknægt, men nu skal du faa os at kende og faa at vide, hvad Dolmer Mænd betyder«. Og Rasmus Fuglsang stemmede straks i med og sagde disse Ord: »Ja, slaa nu, nu skal han aldrig gøre det mere«. Derpaa nærmede de sig begge to til Niels Nielsen og slog med magt på ham med deres Kæppe, hvor de kunde ramme ham. Niels Nielsen raabte og bad for Guds Skyld, at de dog vilde lade ham beholde Livet, men de blev ved at slaa og sagde ydermere: »Nu skal du faa en Ulykke, nu skal Djævelen regere dig«, og flere Skældsord og Trusler, som Johanne Niels Datter ikke nu kunne erindre sig at opregne. Da merbemeldte Johanne Niels Datter nu saa dette, løb hun i største Alteration i Favn til Anders Henning for at afværge videre ondt og bad ham indstændig med saadanne ord: »O, Hjerte Anders! For Guds Skyld lad ham være og slaa ham ikke, han har intet ondt gjort eder, han har ikke ladet eders Bæster drive i Devell Hvede, som I beskylder ham for«, hvortil han svarede: »Ja, har han ikke gjort det, saa har han ladet hans Folk gøre det«. Og da hun ydermere forsikrede ham, at han havde ikke heller bedet Folkene om andet end at passe på hans egen Hvede, og om der kom nogen Bæster derudi, da at drive dem deraf og hen paa Fælledet, saa blev Anders Henning endnu mere forbitret og slog hende med den Kæp, han stod med i Haanden, baade i hendes Hoved, paa hendes Arme og Kroppen, saa at hun deraf endnu befinder sig saa slet, at hun ikke selv kan redde sig af Sengen.

Imedens hun nu saaledes maatte staa og tage mod Hug af Anders Henning, saa hun, at Rasmus Fuglsang blev ved at slaa paa hendes Fæstemand, Niels Nielsen, hun hørte og bemeldte hendes Fæstemand sige til ham: »Skøt jer selv, skøt jer selv! ellers jeg slaar igen med dette her, jeg har i Haanden for at værge mig.« Og som Johanne Niels Datter saaledes intet kunde udrette til at stifte Fred, maatte hun forlade Anders Henning, som da begav sig til hendes Fæstemand og hjalp Rasmus Fuglsang at slaa ham, hvorover hendes Fæstemand maatte retirere sig paa Læsset fra den ene Ende til den anden. Han kunde dog ej undgaa dem, fordi de var to, og den ene slog paa den ene Side og den anden paa den anden.

Imidlertid gik Johanne Niels Datter atter imellem ved den Side, hvor Anders Henning var, for at styre ham fra at slaa mere, og imidlertid var det, at hendes Fæstemand slog Rasmus Fuglsang med Forken, hvilket hun dog ikke saa eller fornam til, førend hun saa, at Rasmus Fuglsang laa i Hveden. Og da han ville rejse sig op, tog Rasmus Henning, som kom gaaende, ham ved

Haanden og fulgte ham hjem, men Anders Henning blev endnu staaende og skældte Niels Nielsen ud, som da straksen maatte begive sig ind og i Seng formedelst Værk og Pine af de mange Hug, han havde faaet, endskønt han ej havde forskyldt mere til saadant overfald, end som hun forklaret haver. Denne hendes Forklaring blev oplæst for hende, og hun tilstod samme rigtig efter hendes Ord at være ført i Pennen, kunde og derpaa med en frelst Samvittighed gøre hendes Ed, den hun aflagde med oprakte Fingre efter Loven. *Saa sandt hjælpe hende Gud og hans hellige Ord,* hvilket saadan at være passeret stadfæstes under min haand de 2de Mænd og Borgeres Underskrift. Datum ut supra.

N. E. Behr,

Mester Wolff, byens kirurgus, var blevet kaldet til Dolmer, straks efter den ulykkelige hændelse. Hans attest derom lyder således:

»Anno 1757 d. 26. September blev jeg, Chirurgus her paa Stedet, tilligemed tvende Mænd her af Byen af velædle Hr. Byfoged Behr beordret at gaa til Dolmer, og syne Rasmus Fuglsang, som var slagen i hans Hoved af Niels Nielsen udi Hospitalsgaarden i bemeldte Dolmer, hvor jeg da befandt ham udi en meget slet Tilstand og et Hul i hans Hoved en god Finger lang, ret paa *Sutura Coronara,* lige ind paa Hjerneskallen, og som de berettede mig, at Blodet ved Slaget var løben ham ud af Munden, kunde jeg *judicere,* at *Cranium* var bleven læderet og i Stykker, og at en Splint af Hjerneskallen havde læderet *Dura Materen,* som ligger straks under *Cranium* og bestaar af *subtile* Blod- og Pulsaarer, ellers kunde han umulig have død saa hurtigt. Men som jeg intet havde med mig at forbinde ham med, gik jeg straks hjem og købte paa Apoteket Medikamenter, som kunde være tjenlige dertil, og gik saa straks til Dolmer igen hvor jeg fandt ham ganske forandret og havde stærke *Confulsioner,* og Fraaden stod ud af Munden paa ham, saa man nok kunde se, at der var intet Liv at forvente, hvilket jeg og gav Hr. Byfogeden ved min Hjemkomst tilkende, dog forbandt jeg ham og slog varme *Vomentaria* om Hoved og Hals paa ham.

At jeg saaledes haver befunden, kan jeg med Sandhed attestere.

Grenaa, d. 17de Oct. 1759.

Johan Friderich Wolff, Chirurgus.
Mathias Christensen Skræder,
Peder Povelsen Winther«.

Dagen efter begivenheden i Dolmer, da den stakkels Niels Nielsen Todbjerg, der selv var ilde medtaget, var blevet indsat i arrest i Grenä, besøgte kirurgen også ham. Om dette besøg lyder hans attest:

»Anno 1757 d. 27. Sept. var jeg efter Hr. Byfoged Behrs Begæring hos Arrestanten, Niels Nielsen, udi hans Arrest-Kammer for at syne og efterse ham, hvorledes han var medbehandlet udi Dolmer i Hospitalsgaarden d. 26. Sept. udi Overværelse af Hr. Byfogeden selv, Sognepræsten, Hr. Rosom og 2 Mænd.

Jeg befandt ham meget ilde medhandlet paa adskillige Steder baade paa Arme, Ryggen og Hovedet, ganske opsvulmet, ganske blaa med Blod underløben, og klagede han sig meget jammerligen af Pine over hans hele Krop af de mange Slag, han havde faaet.

At det sig saaledes haver befunden Testerer.

Grenaa, d. 5. Novbr. 1757.

Johan Friderich Wolff,
Chirurgus«.

Og endelig var så mester Wolff et par dage senere i Dolmer for at syne pigen, der endnu lä til sengs og var meget dårlig. Herom skriver han:

»Anno 1757, d. 30te Sept., var jeg med velædle Hr. Byfoged Behr og 2 Mænd her af Byen i Dolmer i Hospitalsgaarden og synede Niels Nielsens Kiæreste. Og befandt jeg hende meget slet, ilde behandlet af Hug og Slag, mange Steder opsvulmet og ganske blaa, og havde hun faaet et svært Slag over hendes Næse, hvor der var et temmeligt stort Saar. For alting klagede hun sig overmaade stærkt for Brystet og maatte jeg *ordinere* hende nogle fordelende Bryst-Pulvere. At jeg det saaledes har befundet Testerer.

Grenaa, d. 5. Novbr. 1757.

Johan Friderich Wolff,
Chirurgus«.

Niels Todbjerg sad sä vedblivende i sin arrest, og sagen gik i vinterens løb sin gang.

Til aktor udnævntes Sr. Ditlefsen, der var byskriver i Ebeltoft. Han skriver i sit anklageskrift: ». . . En Mand er ihjelslagen, hans Blod er udøst, Banemanden er bekendt, og Tildragelsen paa det nærmeste oplyst under Tingsvidnet . . .«

Han indrømmer, at de to mænd har overfaldet N. N. med voldsomme ord og på ulovlig måde, men nægter, at drabet er sket i nødværge, endnu mindre i våde. »Saa meget er klart, at Niels Todbjergs efter de andre Bymænds i Marken tilbagestaaende Boghvede har været Anledning til, at deres Bæster er kommen i Devel Hvede og af den Grund er bleven optaget«. (Her må åbenbart sigtes til, at de er bleven indfanget af markmanden og efter loven, vider og vedtægter, skulde indløses af ejermanden mod en bøde. Og det er altså det, som har givet anledning til bymændenes raseri.) »Ikke heller havde Niels Todbjerg Frihed at slaa Manden ihjel, fordi de ulovlig forsøgte at inddrive deres Pretentioner«.

Aktor pästär derfor, at Niels Todbjerg ifølge (Chr. d. 5te) lovens 6. bogs 6 cap. 1. art. bliver tilfundet at bøde liv for liv, og hans hovedlod at være forbrudt.

Niels Todbjergs defensor og patron, hospitalsforstander L. Schow, skriver et indlæg på mange foliosider, hvori han kraftigt forsvarer den anklagede. Han hævder, at Niels Todbjerg, i al den tid, han har boet i Dolmer, har ført et fredeligt og skikkeligt liv, hvilket selv den afdødes svigerfader må indrømme.

Niels Todbjergs skikkelige føjelige opførsel beviser sig endogså derved, at da bymændene søndag d. 25. sept. tilholdt ham at ska-

ffe sin hvede hjem, skønt den var våd og ikke tjenlig til at køre i hus, så hentede han straks samme aften et læs og næste morgen fortsatte med resten, og afsatte samme i sin have for at tørres.

»Disse ugudelige Kroppe vidste meget vel, at han ikke havde gjort andet end at befale sin Dreng og Pige om Natten at drive Bæsterne derfra hen paa Fælleden og Græsningen, hvis nogen skulde komme i hans Hvede«.

De havde endog med vold villet tvinge tjenestedrengen til at sige, at han skulde drive bæsterne hen i andres hvede. Og det var disse menneskers hensigt, om ikke just at slå Niels Todbjerg ihjel så dog måske fordærvet.

»De trængte ind i hans Have og forlangte, at han skulde indløse deres Bæster (altsaa hos Markmanden), hvortil han svarede Nej, da han aldrig havde befalet sine Folk at drive Bæsterne ind i andres Hvede. Deres voldsomme Ord som f. Eks. »Slaa til, nu skal han faa en Ulykke« eller »Nu skal vi lægge ham paa Stedet, saa han aldrig skal gøre det mere . . . .« viser klart nok deres Hensigt«.

»Hans frugtsommelige Fæstemø løber i Favn til Anders Henning med bønlige og bevægede Ord: »O, Hjerte Anders, lad ham dog være, han har jo intet ondt gjort«, men han vil intet høre, mishandler hende tvært imod med Hug og Slag . . .«

Først da Niels Todbjerg i yderste nød mærker sine kræfter svinde under deres voldsomhed, advarer han dem om, at han vil værge sig, med hvad han har i hånden, om de ikke holder op.

At han, således angrebet, omsider griber til selvforsvar, må komme ind under lovens 6. bogs 12. cap. 1.-2. art., som udtrykkelig siger: »Det skal være enhver, som voldeligen overfaldes med Hug, Slag etc. tilladt at værge sig selv, sit eget Liv eller Gods, med hvad Værge han mægtig er . . .«, eller: »om nogen overfalder ham og tragter ham efter Livet, og saadan en derved selv vorder dræbt, da skal han ligge paa sine Gerninger, og den som værgede sit Liv, være sagesløs . . .«

Defensor påstår derfor Niels Todbjerg frifundet og tildømt erstatning for den udståede arrest og såvel han som hospitalet tilkendt erstatning for hans fraværelse fra gården i såtiden. Rasmus Fuglsang bør efter loven ligge på sine gerninger.

Den anden voldsmand bør idømmes bøde for sin voldsdåd og straf for sine skældsord samt stille sikkerhed for, at han fremtidig lader Todbjerg i fred.

Tiden gik hen med opsættelser og indlæg, og først 10. juli 1758 blev sagen optaget til doms at afsige 6 ugers dagen derefter. Og der udmeldtes af retten 8 meddomsmænd fra Gammel sogn og de omliggende sogne til at deltage i domfældelsen, »hvilke samtlige som Meddomsmænd haver at møde her paa Greenaae Raadstue 8 Dage, før Dom skal afsiges, nemlig 14. Aug. Kl. 9 om Formiddagen for at efterse og conferere de udi denne Sag pro et contra førte og fremlagte Beviser samt gøre Demonstration, og derefter atter bemeldte 21. August Kl. 8 om Morgenen at comparere her paa Raadstuen for at tilkendegive og stemme deres Vota og samme Dag tillige med Dommeren at afsige en lovforsvarlig Dom.«

Nævnte 21. aug. 1757 fældedes så dommen. Den fylder sammen med præmiserne 12 foliosider og går i korthed ud på, at Niels Nielsen Todbjerg, som den der er overvældet af Rasmus Nielsen Fuglsang og Anders Henning og af dem har bekommet sår og hug og ej har kunnet slippe fra dem, bør alene til den dræbtes arvinger i overensstemmelse med lovens pag. 931 art. 3 at betale 40 lod sølv, som er 20 rdl., og dermed være sagesløs og fri for videre tiltale.

I kontrasagen, som hospitalsforstanderen på Niels Todbjergs vegne havde anlagt mod Anders Henning, kendtes for ret, at denne [1]) for de Niels Nielsen Todbjerg og hans hustru tilføjede stavns hug bør bøde 3 gange 6 lod sølv, som er 9 rdl. til hver,

[2]) fordi han »med oplagt Raad« er faret til N. Todbjergs gård og voldelig fornærmet ham med skældsord, hug og sår, bør han bøde 3 gange 40 lod sølv, som er 60 rdl., alt ifølge loven. Heraf tilfalder ⅓ kongen.

[3]) Endelig bør han for de anvendte skældsord og trusler bøde i rdl. i mulkt til Gammel sogns fattigkasse og de anvendte ord mortificeres.

I øvrigt frifandtes Anders Henning for erstatning til hospitalsforstanderen for det lidte tab, idet Niels Todbjergs arrest var udkrævet for sagens opklaring og for »Afgørelse af, hvorledes han for det passerede Drab kunde anses.«

Sagens omkostninger på begge sider ophævedes, så meget mere som ingen af parterne havde nedlagt påstand om sådan.

Dermed var så sagen sluttet. Niels Todbjerg må forlængst være kommet ud af arresten, eftersom kirkebogen oplyser, at han allerede 9. decbr. 1757 holdt bryllup.

Stillingen som fæster af hospitalsgården var næppe ret indbringende, og af de bøder, som tilfaldt Todbjerg, har vel nok hospitalet taget broderparten. Han kunne derfor ikke betale de 40 lod sølv, som han skulle af med, uagtet han flere gange blev afkrævet pengene. Der gik et par år, og så tabte de pågældende tålmodigheden. Major Hoff var imidlertid død, men hans enke anlagde i september 1761 på den dræbtes arvingers vegne sag imod Niels Todbjerg til betaling af bøden.

Niels Todbjerg måtte i retten erkende, at han forlængst skulle have betalt beløbet, hvad han hidtil ej havde kunnet. Han anmodede om 14 dages henstand for at han hos sin husbond (d.v.s. hospitalsforstanderen) eller andre kunne skaffe udvej for summen.

Det lykkedes ham imidlertid ikke, og 5. okt. afsagdes der dom, hvorefter der skulle foretages eksekution hos ham for de 20 rdl. samt 2 rdl. 4 mark i sagsomkostninger.

Grenaa Banens historie

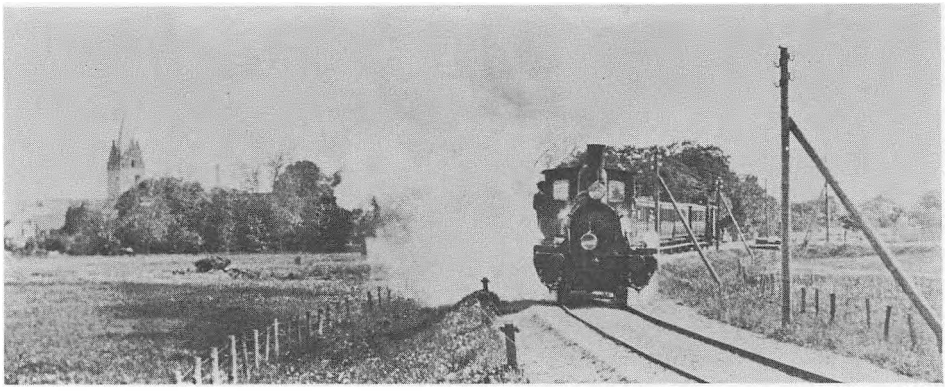

Toget forlader Grenaa. Foto fra ca. 1900.

Grenaa-Aarhus-banen indviedes 1876

Da man i 1860'erne arbejdede på at få oprettet en jernbaneforbindelse til Grenaa, var det en linie fra Randers, man tænkte på. I 1869 var der et stort møde om sagen i Grenaa, der nedsattes udvalg til forberedende arbejde, og i 1870 valgtes en komité på ni mand, der skulle tage sig af det store arbejde. Senere konsejlspræsident (statsminister) Estrup blev formand.

En bane Randers-Grenaa var ikke noget isoleret fænomen. Der arbejdedes for baner på både Sjælland og Fyn og i Jylland, og man arbejdede også på at få en sidebane fra den pätænkte Randers-Grenaa-bane til Aarhus.

Grenaa og Ebeltoft rivaliserede i øvrigt om at få banen! Ebeltoft påberåbte sig f. eks. byens isfri havn.

Der blev af private tegnet aktier i foretagendet. »Om disse aktier ville give udbytte, ville tiden vise, men man häbede det«, hed det i Randers Byråd. Byerne Randers og Grenaa skulle tilvejebringe hver 500.000 rigsdaler. Det blev så som så med aktieudbyttet!

Der var store debatter om, hvor banen skulle gä. Der var stemning for ruten Randers-Clausholm-Krogsbæk-Thorsager-Kolind-Ålbøge-Lyngby-Grenaa; men man enedes til sidst om en »fjordrute« langs Randers Fjord til Allingaabro-Auning-Pindstrup-Ryomgaard-Kolind-Trustrup-Grenaa. Der oprettedes senere nogle holdepladser andre steder.

Banen indviedes 24. august 1876. En linie fra Aarhus til Ryomgaard indviedes 1. november 1877.

Man havde store forhåbninger til de to baner. Allerede kort efter Aarhus-banens åbning gjorde Københavns Handelsbank, der havde finansieret Randers-Grenaa-banen, imidlertid udlæg i denne bane og stillede den til tvangsauktion »på grund af manglende indbetalinger«.

3. auktion var berammet, men så trådte Staten til med en forstærkning på 770.000 kr. mod, at banen i løbet af to är overgik til Staten. Overtagelsen skete ved lov af 18-2-1881 om de østjydske baner. Siden har banen været statsbane.

Posthus indrettedes i den østlige ende af stationsbygningen og var her til 1909, da der byggedes selvstændigt posthus, det, man netop for tiden udbygger kraftigt..

Da posthuset rykkede ud, indrettedes en lille banegärdsrestaurant i stationsbygningen. Den fik ikke succes og ophævedes efter få års forløb. Jernbanekiosken var derimod levedygtig.

I stationsbygningen var der oprindelig to ventesale, en på hver side af kontoret. I

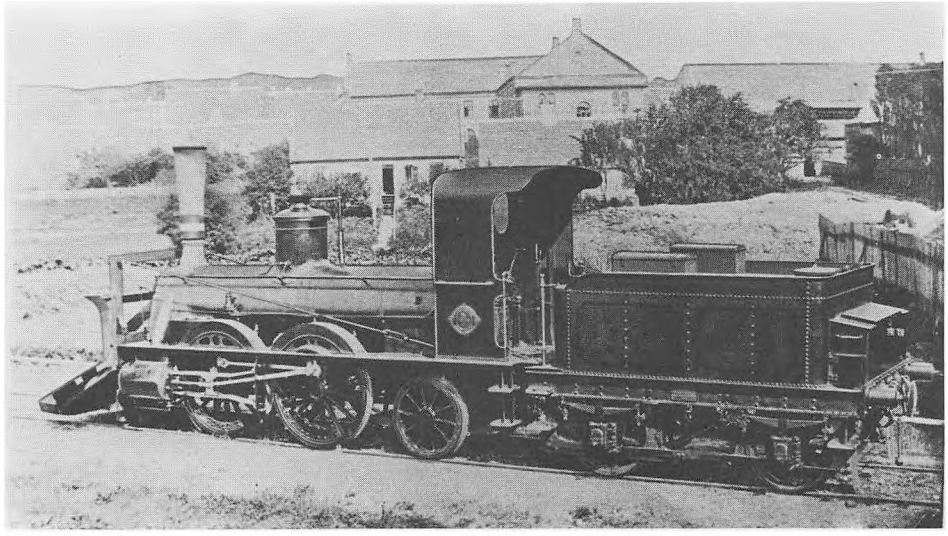

Lokomotiv bygget i 1887 i Tyskland. Oprindelig til Aarhus-Grenaa Banen.

1950 blev der moderniseret, så der blev fælles ventesal og direkte adgang fra stationspladsen til perronerne. Stationen blev herved ændret betydeligt indendørs. Udvendigt er bygningen omtrent uforandret.

Adskillige gange har der i tidens løb været talt om at nedlægge Grenaa-banen. Man har nedlagt personbefordringen Ryomgaard-Randers, og der udfoldes for tiden store bestræbelser for at få denne genoptaget og for at bevare personbefordringen Grenaa-Aarhus. 1. oktober så man det usædvanlige, at der indviedes et nyt banespor fra Grenaa Havn til industrikvarteret ved Bredstrup. Det må vel hermed kunne formodes, at i hvert fald godstrafikken Grenaa-Aarhus vil blive bevaret.

Der sker imidlertid stadig noget med banen. Netop, da dette skrives, overtager banen selv godsudbringningen til kunderne, og den private vognmand, der har besørget dette arbejde, er opsagt efter en lang række år.

100 års jubilæet blev fejret i »Grenaa-ugen« med veterantog til Ryomgaard og Grenaa Havn.

J. A. Nielsen

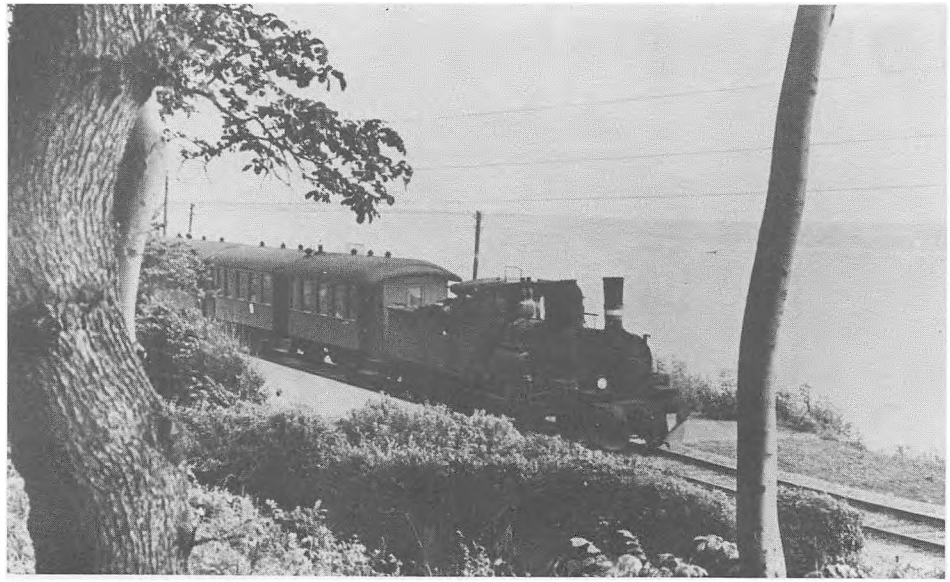

Tog på Grenaa-Aarhus Banen ca. 1950.

Jernbanestationen i Grenaa, set fra forsiden. Det er fra jernbanens yngre dage: Kastanietræerne ved Stationsvejen er ganske små. Sammenlign dem selv i dag! – Stationsbygningen ligner sig selv... men studér børnenes klædedragter og deres træsko! – Manden med trækvognen er drager Søren Bloch. Han transporterede de rejsendes kufferter.

Kilder: Carl Svenstrups udførlige omtale af jernbanerne i »Grenaa Bys Historie«, bind C, side 609-611, m. v.

I jernbanens jubilæumsår: ca. 1936

Skolen i Grenaa skal på sommerudflugt. Den gik for det meste til Pavillonen i Risskov, og her foregik det altså i de gode, gamle kupévogne, hvor der var store muligheder for at lave skæg ud af vinduerne! På originalbilledet kan kendes mange af børnene. Her må vi nok nøjes med at nævne nogle navne fra forgrunden fra venstre: Skolebetjent Jens Bager, og musikerne Svend Udengaard med trommen, Niels Udengaard og Ditlevsen, Balle, med trækbasuner, Broch Jensen med trompet, og Carl Martinussen. Under uret skimtes inkassator Chr. Therkildsen. Bag Svend Udengaard lærer Kofoed med blød hat og skråt bag denne igen bankdirektør Bisgaard. Inde ved togstammen bag Jens Bager lærer Lundsgaard.

Djurslands Museum

Ejnar Hovesen

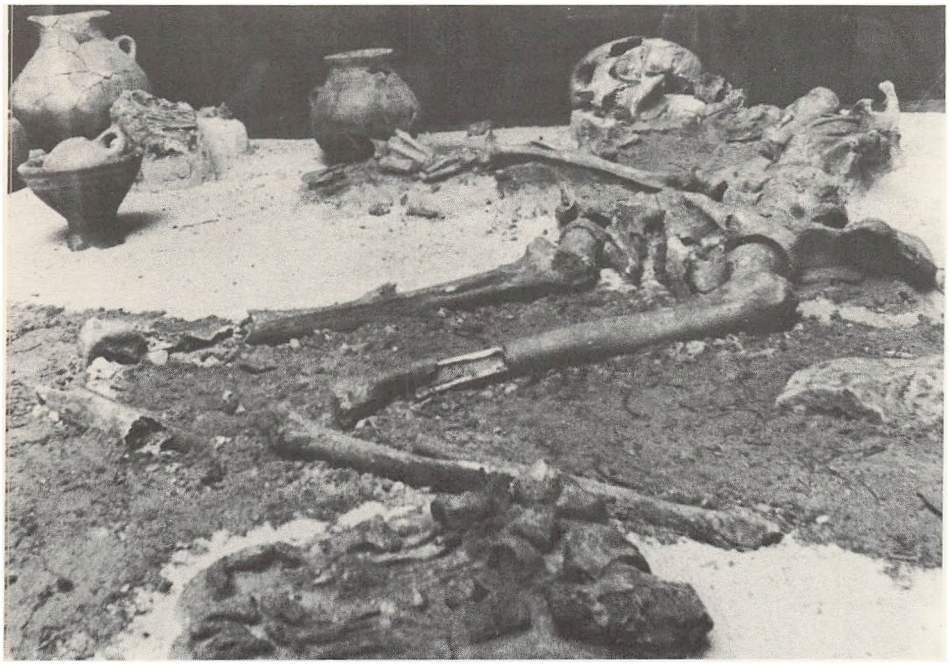

Grav fra romersk jernalder

Bjørnkildes pibesamling

Grundlaget for »Djurslands Museum« blev skabt af købmand Christopher Vogel, da han i 1915 henvendte sig til Grenaa byråd og i en skrivelse tilbød at skænke Grenaa by sin store privatsamling, som omfattede både oldsager og talrige andre antikviteter. Der var tale om en stor og meget righoldig samling, og Christopher Vogel stillede kun én betingelse for overdragelsen: Samlingen skulle anbringes i passende lokale og gøres offentlig tilgængelig. Lokalet blev den gamle realskoles gymnastiksal (nu Lillegades alderdomshjem), og den 20. juni 1917 åbnedes museet for offentligheden.

I 1921 fik museet egen bygning, idet man købte den gamle »Farvergården« i Søndergade (ejes nu af dr. Løw), og også her havde Christopher Vogel afgørende betydning, idet han på sin 70-års fødselsdag den 5/2 1919 havde skænket 10.000 kr. til formålet. Igennem de næste år skabtes her et meget hyggeligt museum, og samlingerne voksede støt.

Det helt afgørende skridt for museets videre trivsel og udbygning blev taget, da det i 1957 lykkedes at erhverve »Den gamle Købmandsgaard« på Torvet i Grenaa. Den er Grenaa's smukkeste bygning, og alligevel var der en overgang tale om nedrivning. Det var i dobbelt forstand en lykke, at den blev reddet og kom til at danne ramme om »Djurslands Museum«. Takket være stor velvilje fra mange sider har museet siden gennemgået en meget betydelig udvikling og har efterhånden fået samlet alle de gamle bygninger, som tidligere hørte med til og var en del af købmandsgården. Der er blevet udført gennemgribende restaureringsarbejder, og herigennem er der blevet genskabt et købmandsgårdsmiljø fra 1750-erne, der må betegnes som enestående i sin art.

Samtidig er samlingerne fortsat vokset, og museet har nu nået et sådant omfang og et sådant stade, at der er truffet beslutning om at ansætte en faguddannet museumsinspektør.

Museets samlinger er meget alsidige. Den arkæologiske afdeling er især rig på genstande fra stenalder og romersk jernalder. Helt nyopstillet er en grav fra romersk jernalder med meget fint bevaret skelet og en stor samling keramik. Fremhæves bør også et par klæberstenskar fra vikingetiden, da de er blandt de største, som er fundet i Danmark. Kun en døbefont på Fyn er større.

Håndværkerafdelingen er også omfattende og righoldig, ligesom der er en god tekstilsamling, våbensamling og den smukke »Bjørnkildes pibesamling«. I kirkestuen og Grenaastuen findes ting fra kirken og borgerhuse, og endelig er der møbler og gamle almueting, køkkenudstyr, cykler og barnevogne m.m.

Der indkommer fortsat mange gaver både fra by og fra land, og museet har kunnet glæde sig over stor velvilje og voksende interesse fra myndigheder og borgere.

Grenaa Egnsarkiv

Grenaa Egnsarkiv oprettedes i 1971 og har i de forløbne år været genstand for megen velvilje fra nær og fjern. Det fjerne repræsenteres således af en sending billeder fra Grenaa, sendt fra – Californien af efterkommere af udvandrere fra Grenaa!

Arkivets opgave er at samle og bevare alt, hvad der kan fortælle om livet i Grenaa i den tid, der er gået. Lokalarkivvæsenet har i en årrække været i rivende vækst. Der oprettes arkiver i den ene lokalitet efter den anden, og der er allerede et fortræffeligt samarbejde mellem mange af disse med udvekslinger og kopieringer.

Grenaa Egnsarkiv har med bladenes hjælp og ved at arrangere udstillinger, holdt småforedrag og lignende og ved udlån af foredrag, indtalt på bånd, påkaldt sig opmærksomhed ogkan nu siges at være et fast led i kommunens dagligliv. Hovedparten af de indleverede ting er selvsagt fra Grenaa by, men der er etableret adskillige kontakter i storkommunens distrikter, og arkivet efterlyser henvendelser fra interesserede, der vil virke i deres respektive områder. Det må nok indrømmes, at mange ønsker at beholde deres ting hjemme i sognet. Dette er helt i orden. Hovedsagen er, at nogen vil tage sig af arbejdet og vil virke for, at de gamle papirer og billeder, protokoller osv. ikke bliver tilintetgjort, men bliver bevaret under gode forhold.

På kommunens fjerneste sted, Anholt, er man i gang med at oprette et eget arkiv. I arkivet i Grenaa har man allerede en særdeles fyldig samling af billeder og skriverier om øfolket og natur og sæder og skikke derovre. Med tiden bliver der afgjort en flittig udveksling af kopier og afskrifter. . .

Byhistorikeren Carl Svenstrups efterladte manuskripter, kildematerialer, billeder, film og klicheer bevares i en særskilt afdeling i Grenaa Egnsarkiv og danner en slags grundstamme. De 1000 billeder fra byhistorien er indsat i ringbind og forsynet med smætekster. Flere tusind fotografiske glasplader og film er gennemgået og sorteret, og arkivet har allerede fra hobbyfolk fået adskillige fine billeder fra disse negativer. Flere amatører vil sikkert efterhånden kunne få godt »stof« i disse gamle film.

Arkivets billeder fylder ikke mest på hylderne, men de er nok alligevel den sag, der fortæller mest om by og egn. Det vides ikke, hvor mange billeder, der findes i arkivet, men et par tal kan fortælle et og andet. Der findes f. eks. ca. 500 forskellige postkort fra Grenaa og omegn, indleveret fra de mest forskellige steder. Der kommer stadig nye til, hvis man kan sige det på den måde. Disse postkort fra en tid, da der ikke var så mange fotografer til som nu, kan ikke vurderes højt nok. Den flittigste lokale fotograf af sådanne kort af lokaliteter og personer fra første halvdel af århundredet, er J. P. Christiansen, der havde atelier i Kannikegade. Han opsøgte motiver på arbejdspladserne, og fra hans hånd dukker der stadigvæk nye billeder. Arkivet anmoder om, at man aldrig nogensinde smider postkortalbum på lossepladsen, men overdrager dem til bevaring.

Arkivet har et meget stort antal personbilleder. Efterhånden er mange forsynet med navn, men det er desværre ikke almindeligt at skrive navn på portrætter, og hvis dette lille hjertesuk lokker nogen til at begynde på sligt, bedes man ikke nøjes med at skrive »Moster Maren« f. eks., men fulde navn og eventuelle data. Dette vil have stor værdi for arkivfolk fremover. Grenaa Egnsarkiv har modtaget store mængder pressebilleder fra »Demokraten«, »Aarhuus Stiftstidende« m.fl., og dette er både ældre og nyere billeder. Samtlige forsynes med tekster, større eller mindre efter emnets værdi. Fotograf Øvlesen har deponeret 10.000 film i arkivet, og herfra er allerede hentet flere emner. En af de største sendinger af film og billeder, de fleste fra Grenaa og omegn, er fornylig modtaget ad sære omveje: Boghandler Knud Hansens efterladte film og billeder fra århundredskiftet og fremefter. Herimellem findes adskillige optagelser af partier i byen, i Anlægget, ved åen, ved stranden og ved udflugtsstederne i omegnen, og et par hobbyfotografer er allerede i gang med negativerne!

Arkivet har en pæn samling billeder i glas og ramme, familiebilleder, personalebilleder, værkstedsbilleder og mange andre, og man er meget interesseret i at overtage sådanne vægbilleder, der ofte bliver rangeret ud ved dødsfald og flytninger. Disse billeder er ofte meget fortællende, bl. a. om påklædningen på fototidspunktet osv.

Adskillige æsker er fyldt med dokumenter af de mest forskellige arter, ejendomspapirer, testamenter, forpagtningskontrakter med opremsninger af alt, hvad kontrakten omfatter, osv. ligesom en hel del skriftlige arbejder er et udmærket arkivmateriale for granskere.

«Demokraten«s avisbøger fra 1942 til inddragelsen er overdraget arkivet her og er et fortræffeligt kildemateriale. Et ganske specielt område er arkivets abonnement på kopier af kirkebøger, som suppleres ved de årlige budgetter og allerede omfatter flere tusinde ark. Efterhånden venter arkivet at komme til at råde over folketællingslister o. l., så slægtsforskere kan finde oplysninger her.

Et af arkivets fornemste initiativer er nok gennemførelsen af et genoptryk af 300 sider »Grenaa Bys Historie«, hvorved der kunne fremstilles ca. 30 komplette eksemplarer af byhistorien. Udgiften betaltes af Grenaa Byråd. De 30 eksemplarer er reserveret skoler og biblioteker.

Grenaa Egnsarkiv beder om lov til at måtte se på de gamle billeder og papirer, man eventuelt tænker på at rydde ud. Der kan meget let ligge værdifulde ting her. Indleveringer kan eventuelt belægges med klausul, så intet offentliggøres før efter f. eks. 25 år eller mere. Henvendelse sker til arkivet, Aastrupvej 5, 321842. Besked kan også gives til Grenaa Folkebibliotek, tlf. 321249.

J. A. Nielsen

Fra de gamle arkiver

Storegade ca. 1908

Lillegade ca. 1910

Huset til venstre i dag Buksehjørnet. Huset overfor oprindelig Vogels forretning, i dag gartner Petersen, dernæst P. O. Wulff & Søn og Strøiet.

Markedsgade ca. 1955

Idag parkeringspladsen. På begge sider af gaden ses Fr. Thykiers Trælasthandel, pakhuset med beboelse i stueetagen og lager på 1. sal. Skorstenene er fra Grenaa Andelsmejeri og Grenaa Sav- og Høvleværk, en afdeling fra Fr. Thykiers Trælasthandel.

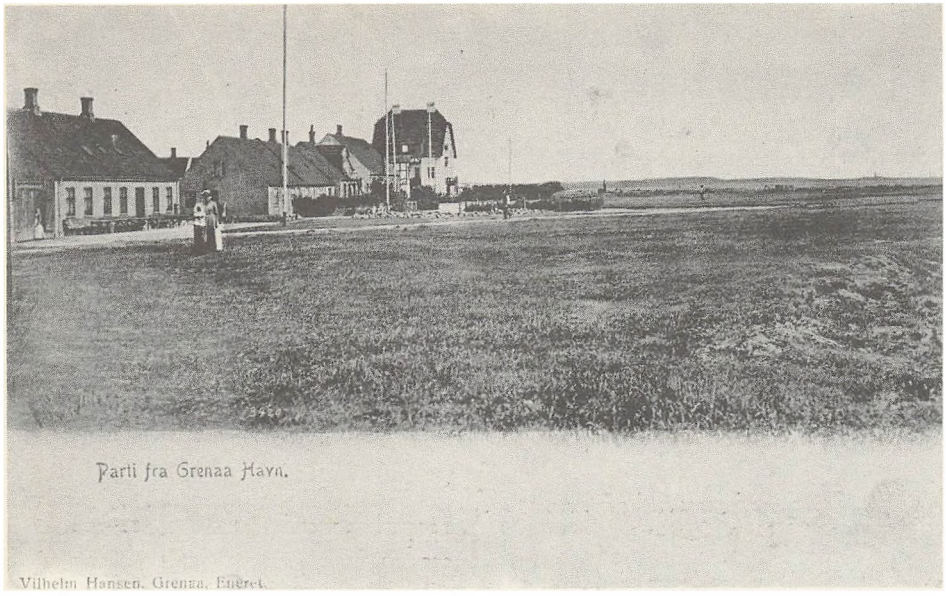

Grenaa havn ca. 1905

Grenaa havn ca. 1938
Færgen i havn. Det lille hus til højre er Administrationsbygningen.

Grenaa havn ca. 1906

Grenaa havn ca. 1914 *Søndre mole.*

Vagtmandskaber ved Grenaa Havn

Under 1. verdenskrig 1914–1918 var der placeret vagtmandskaber ved Grenaa Havn. På de to billeder ses to sädanne hold, fotograferet ved Badehotellet (med den fornemme tjener i vinduet!) og foran husene ved Havneplads. Soldaterne blev indkvarteret hos beboerne ved Havnen, og det siges, at man havde det vældig hyggeligt med dem. Efterhånden blev gutterne dog til for stort besvær for mange, og der byggedes så en »kaserne« til dem ca. dér, hvor den store kornsilo nu står. Dette hus blev senere benyttet som fiskekassefabrik...

Strandgade ca. 1917

Strandgade ca. 1917

Til venstre ses redningshuset. Den hvide gavl yderst til venstre er fra den første Motorfabrik.

Badehotellet ca. 1914

Herren til venstre er repræsentant Hartmann Sørensen, herren ved billygten til venstre er redaktør Jørgensen, Djurslands Venstreblad.

Drejer August Møller havde i et lille, lavt hus en galanteriforretning, specielt med legetøj. Han købte huset her i 1891. 1908 solgte han det til et konsortium (var stadig selv med her). Huset blev revet ned, og Aug. Møller fik den vestligste butik. Han solgte den til J. M. Jørgensen, og som det ses på billedet har forretningen navnet »Varebørsen«. Jørgensen ses i døren med en datter og muligvis sønnen Erik til højre. Drengen til venstre er senere installatør Kaj Engelsted.
Jørgensen solgte forretningen til murer J. P. Andersen ca. 1920, men da huset blev solgt til snedkermester Anton Jensen m.fl., måtte Andersen flytte til Torvet 9. Derfra til hjørnet af Lillegade og Overstræde. Forretningen ophævedes, da musiker Ove Udengaard købte huset der.

Grønland 44 ca. 1903, i dag Violskrænten 7, tilhørende kordegn K. Å. Petersen. Markvejen er violskrænten, hvor plejehjemmet er beliggende til venstre, markerne ovenover er det i dag eksisterende villakvarter. Personerne er Mette og Jens Kirial, der ca. 1900 overdrog deres gård i Bredstrup til deres søn Theodor, og derpå købte købmand Schoubyes marker og opførte den på billedet viste gård, som familien ejede til ca. 1952, da den købtes af kommunen.

Trustrup ca. 1914
Aarhus-Grenaa landevejen

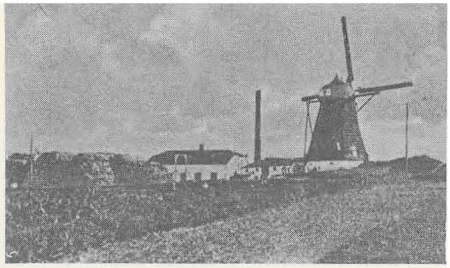

Aalsø Mølle ca. 1925

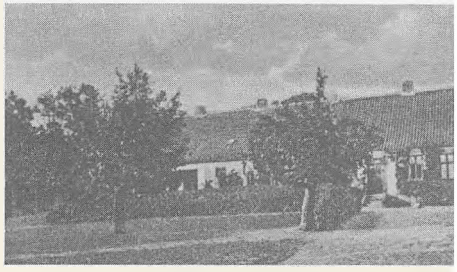

Aalsø Præstegaard ca. 1925

Aalsø ca. 1909

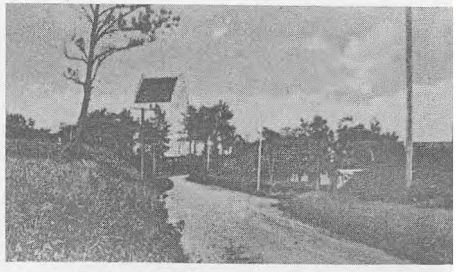

Aalsø Kirke ca. 1925

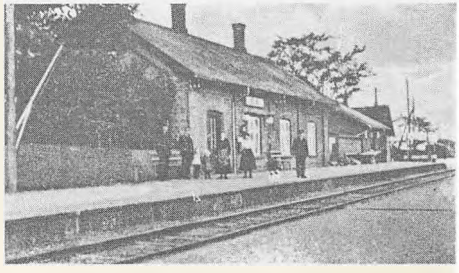

Aalsø Station ca. 1925

Hoed Kro ca. 1907

Enslev Skole ca. 1925

Enslev Købmandsforretning ca. 1925

Hammelev. Sessionsholdet 1918.

I bageste række fra venstre: Kristian Jensen, Rasmus Johnsen, Karl Bilde Nielsen, Niels Bilde, Alfred Johnsen, Anker Bachmann, Thorvald Johnsen, Senius Rasmussen, Trier Palk. I forreste række fra venstre: Martinus Frandsen, Christian Hansen, Bergelius Bitz, Hans Bitz Sørensen, Aage Bachmann Rasmussen, Marius Rasmussen (Pind).

Enslev Forsamlingshus ca. 1925

Enslev Kirke ca. 1925

Hammelev 1931. *På skovtur. Fodboldholdet klar til aktion. Personerne er fra venstre: Sigvart Sørensen, Kirstine Nielsen, Rasmus Udsen, Sigvald Andersen, Marinus Krogh, Jens Nielsen, Niels Slemming, Frederik Bager, Ejnar Andersen. Manden på hug: Anker Ladefoged.*

Skolen i Hammelev ca. 1905

Fornæs Fyr ca. 1914

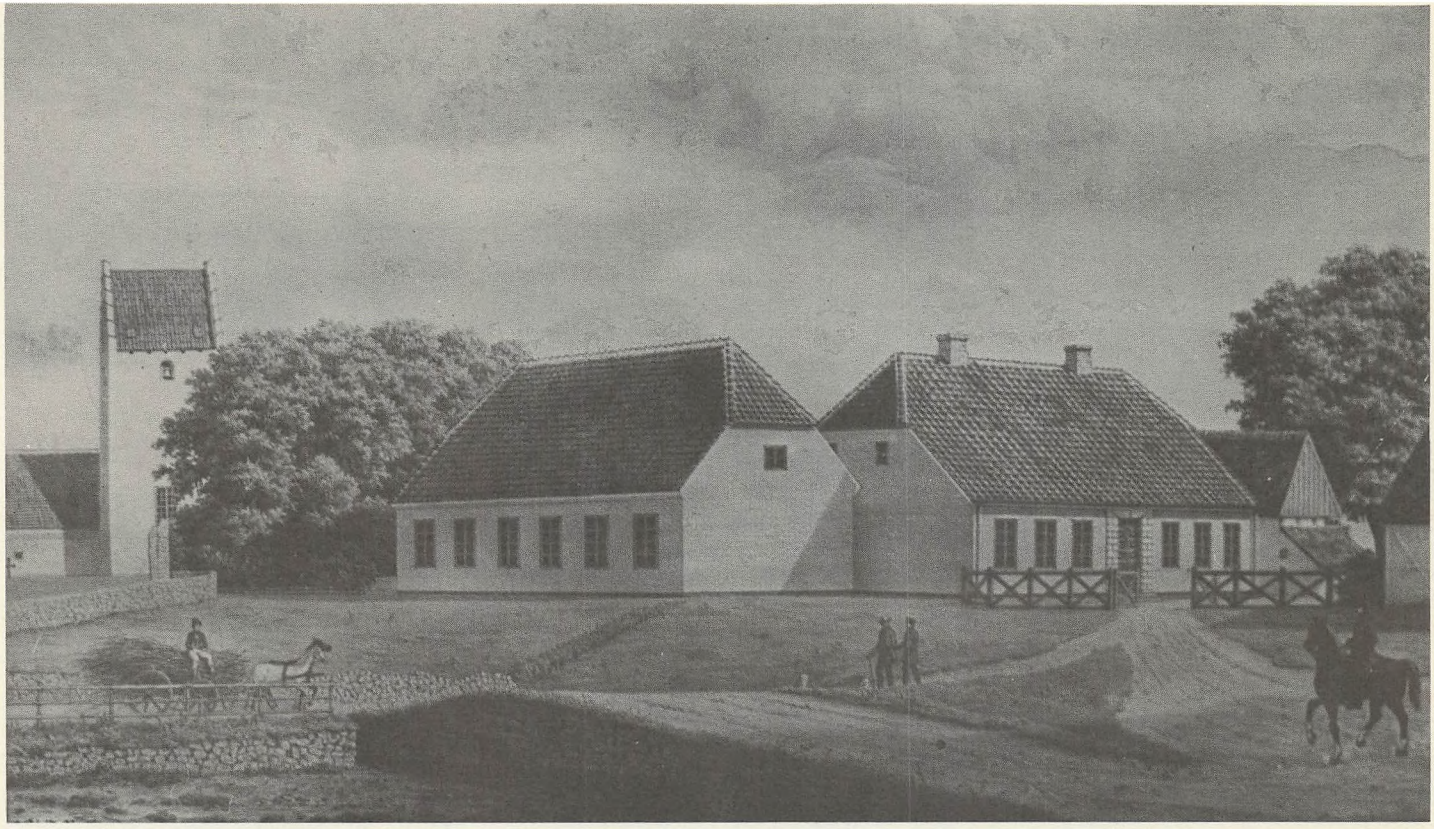

Lyngby Seminarium før 1859

Djurslands Højskole, Lyngby ca. 1904

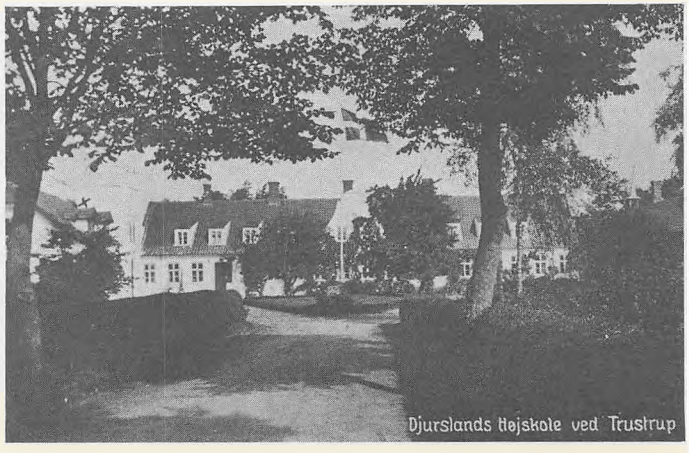

Djurslands Højskole, Lyngby, ca. 1935

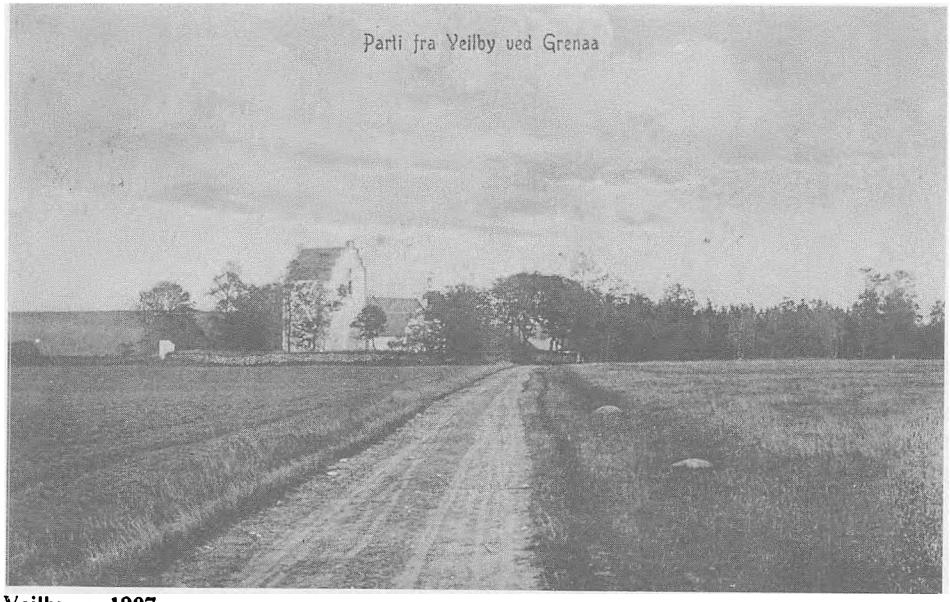

Vejlby ca. 1907

Homaa ca. 1910

Homaa Skole ca. 1909

Homaa ca. 1910

Billedet er taget i gården til Nørregade 7, der blev bygget af murer Jens Frandsen i 1904 i følge Carl Svenstrups oplysninger. Huset ligger stadig på stedet 1976. Frk. F. døde 1975. Personerne er husets beboere, og billedet må være fra 1904. Herren til venstre er rebslagersvend Peter Petersen med hustru og søn foran. Petersen arbejdede ved de tre reberbaner, der fandtes i Grenaa dengang. Hans kone havde »Fransk Vask og Strygning«, og det forundrede noget, at ovennævnte fru Hansen fortæller, at der oprindelig ikke fandtes noget egentligt vaskehus i huset. Der fandtes en gruekedel i en baggang. Mäske p.g.a. denne mangel flyttede familien til huset skrået overfor: Nr. 12, hvor der var vaskehus i baghuset. Fru Petersen strøg tøjet i lejligheden på 1. sal, og på strygedagene flød hele lejligheden, senge, borde, stole osv. med strygetøj. Det var på den tid, da man brugte løse kravebrysler, løse flipper osv. – Undertegnedes moder hjalp med strygningen. – Den lille fyr i den lyse bluse er Petersens søn Anders. Han var ikke ret stor og havde det elskværdige tilnavn »Anders Pojkok« – efter de korte ben. Han blev senere blikkenslager.

Herre nr. 2 er murer Jens Frandsen, husets bygmester og ejer, med hustru. Muligvis er pigen til højre ovennævnte Anna Frandsen, der var ekspeditrice hos Otto Brændstrup det meste af sit liv. Hun døde 1975, over 80 år. Der var en søster og en broder mere. Muligvis er det bedstemor helt til højre.

Herre nr. 3 er glarmester A. Højfeldt og hans hustru med det fine forklæde. Politiassistent M. Højfeldt bekræfter, at Højfeldt var glarmester en kortere tid. Oprindelig var han gårdejer i Vejlby. Højfeldt blev senere postbud og er mest kendt i denne funktion. Han var en yderst stilfuld herre og kendt af alle i byen. Han boede i en lang årrække Rosenvinges Plads nr. 1 og døde over 90 år gammel.

Herre nr. 4 er J. Chr. Olesen. Han var blikkenslager, boede en tid tillige i Nørregade 8 (både nr. 12 og 8 er borte!), købte så Lillegade 17 og drev forretning med butik her i mange år. Han var en meget kendt mand i byen, skytte, dilettantskuespiller og meget mere. Hans hustru er damen med det lille barn. Den lille fyr er Svend Aage, der var undertegnedes skolekammerat. Han blev blikkenslager og rejste fra byen.

Træet stod fra det gamle hus på stedet og står der stadig i 1976, da dette skrives. – Huset er 1976 overtaget af fru Johanne Max Sørensen. Ovennævnte fru Hansen har boet i lejligheden på 1. sal til højre i over 40 år. I midten er der gennemgang eller port fra gaden, lige over for DBs hovedindgang.

J. A. Nielsen

Torvet 4A. Se modstående side.

Købmandsgården med lagerbygningen, senere Torvets Conditori. Ca. 1902. Købmandsgården nedbrændte 5. marts 1919.

Med ejendommen Torvet 4A, der nedreves i januar 1976 for at give plads for udvidelse af Andelsbanken, forsvandt et stykke af Grenaa bys historie.

Grunden, hvorpå det tidligere »Torvets Conditori« var beliggende, hørte oprindelig til købmandsgården på hjørnet af Torvet og Storegade, hvor nu Andelsbanken ligger. Den første bygning var et pakhus hørende til købmandsgården, men som af den daværende ejer købmand Edvard Hansen, ombyggedes til forretnings- og beboelsesejendom. Denne udlejedes i 1904 til Emil Holch, der her startede en manufakturforretning. I begyndelsen af 1919 ønskede Edvard Hansen at afvikle sine ejendomme og forretning på grund af alder og sygdom. Selve købmandsgården solgtes til cigarhandler Alfred Petersen, Østergade, naboejendommen på Storegade (nu Tæppenielsen) overtoges af manufakturhandler Ross, Nimtofte, men Holch købte den ejendom, hvorfra han drev sin forretning, altså Torvet 4A.

Knap havde Edvard Hansen afviklet ejendommene, før den gamle købmandsgård (5. 3. 1919) ved en lærlings uforsigtighed nedbrændte, og han selv døde få dage senere. Forinden branden, havde Alfred Petersen solgt selve købmandsgården til Ross, men beholdt lagerbygningerne. Det hele endte med, at Holch købte tomten og bagbygningerne og Landmandsbanken købte ejendommen på Storegade.

Holch var nu ejer af den ejendom, hvorfra han drev sin forretning samt den nedbrændte købmandsgård. Alle disse handler skete fra midten af januar til midten af marts 1919. Holch opførte derpå i 1920 den bygning, hvor Andelsbanken i dag har sit domicil, og hvortil han flyttede sin forretning. Sit tidligere forretningslokale udlejedes til installatørerne Sørensen & Jensen (i dag Søren Jensen).

Foruden installatørvirksomheden optoges også forhandling af cykler. Efter kort tid skiltes de to kompagnoner, og Søren Jensen flyttede virksomheden til Lillegade på den beliggenhed, den har i dag.

Holch solgte derpå ejendommen til bagermester Peter Slemming, der hidtil havde haft forretning ved Grenaa Havn. I tiden siden har der været bageri og conditori med forskellige indehavere, bl.a. Søren Rasmussen, der flyttede fra hjemmebageriet i Lillegade 4. Med dette »flyt« kom frk. Svenstrups konditoribageri tilbage til torvet, idet det startedes bag kirken og flyttede til Lillegade. I 1956 overtoges bageriet af Poul Nørgaard, der i 1969 solgte ejendommen til Andelsbanken, der udlejede bageriet til Herluf Kristensen. Ved ejendommens nedbrydning flyttedes bageriet til Kannikegade under navnet »Byens Konditori«.

De to grunde er altså igen blevet slået sammen, og kredsløbet formentlig sluttet.

Billedet viser agent Hartmann Sørensen, der var repræsentant og solgte margarine, kaffemøller og meget andet. Han udgav en årrække »Haandbog for Grenaa«, der bragte almanakstof og en hel del fortræffeligt lokalt stof. Hartmann Sørensen var tillige en slags forlystelsesråd, der var med i alt det festlige, der blev arrangeret i byen. Han var med i cykelbanen ved Havnevejen og kontaktmand, da de første automobiler fra motorklubben i Aarhus arrangerede todages udflugt til Grenaa!

På det lille skilt ved porten står hans navn, og han har altså boet her i huset.

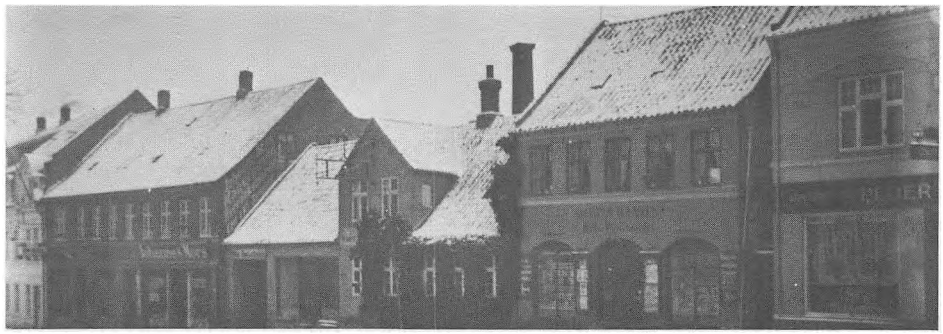

Torvet 4A med Peter Slemmings forretning ca. 1924. Dernæst Vilhelm Hansens boghandel nu Børnehuset. Jernstøberiet nu EBM. JohannesMors nu Vilhelm Hansens boghandel, sidst hotel Dagmar, nu Folmer Mors.

Torvet 1976

Torvet ca. 1921 efter opførelsen af det nye hjørne. Huset, der nu er forsvundet, er det hvide til venstre. Det vil ses, at Engelsk Beklædnings-Magasins bygning ikke er opført endnu, og at kandelabren i forgrunden, der var både lygtepæl og offentligt vandforsyningssted, endnu står foran rådhuset. På originalbilledet kan navnet »Djursborg« ses på den buede kvist til højre. Torvets Materialhandel (E. Jespersen) var på fototidspunktet på Vogels hjørne, og tandlæge Clausen boede i Holchs hus.

Torvet ca. 1902

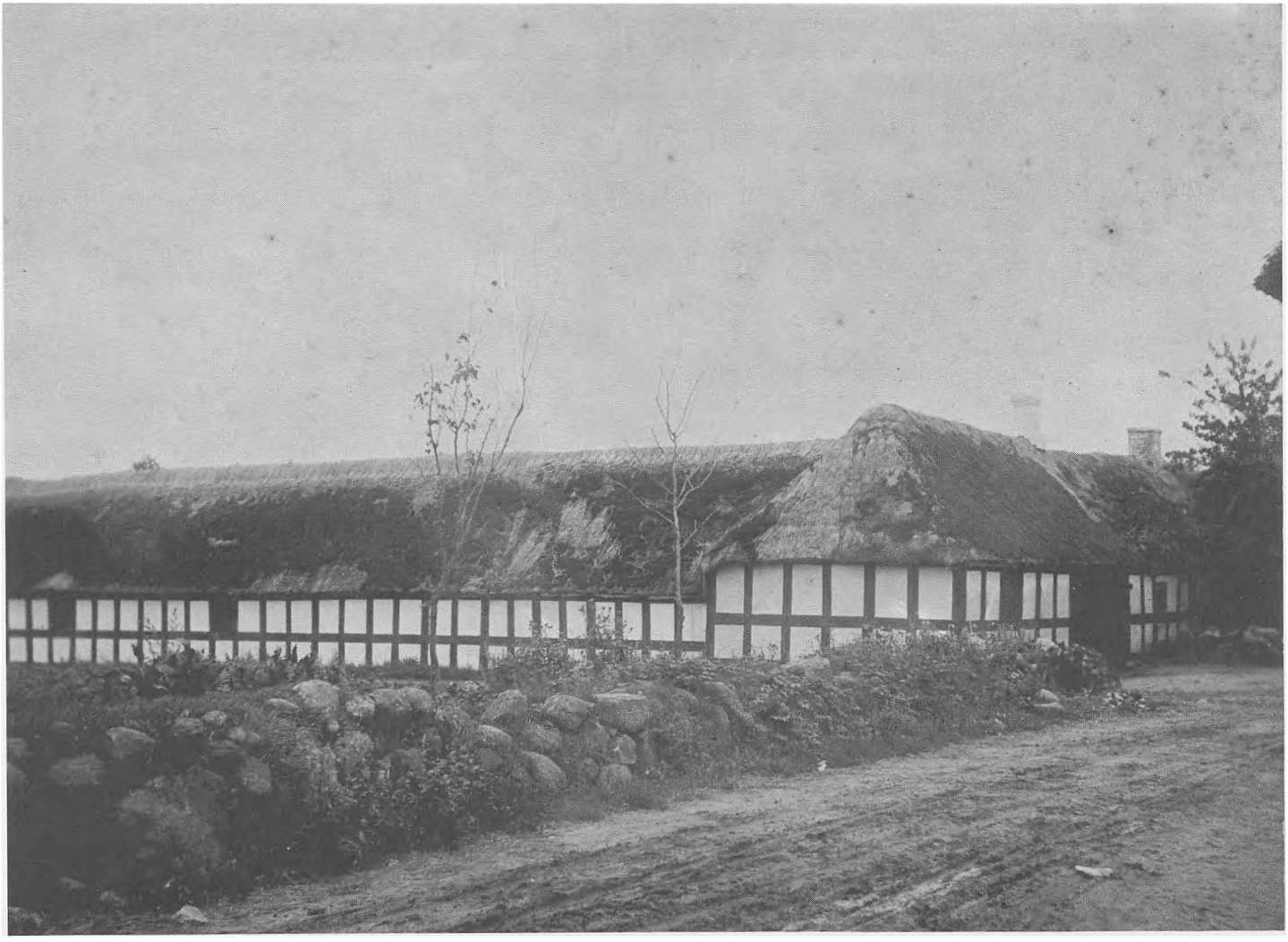

Allelev

»Den gamle gård«. Opført ca. 1840, nedbrudt 1945/46 og flyttet til den sydlige udkant af byen, i dag »Søndergård«.
Gården var firlænget, lukket med to porte mod syd og en mod gaden. Billedet viser stuelængen mod vejen Allelev-Revn. I stuehusets modsatte gavl fandtes en »høkerbutik«, hvis ejer, høker Hansen døde ca. 1890, hvorefter forretningen her ophørte, men formentlig videreførtes af træskomand Søren Mikkelsen andetsteds i byen. Gården var beliggende midt i byen, stendiget, som ses på billedet, eksisterer delvis endnu. Gården ejedes fra 1877-1906 af Chresten Holch, 1906-1945 af dennes søn Marinus Holch, 1945-1955. A. P. Martinussen, der nedbrød gården og genopførte den som anført overfor.

Kongen fra sydhavsøen

I en lang række år var der ved juletid i Grenaa-bladene en notits om, at Carlo Andersen som sædvanlig havde sendt 2-300 kr. til juleindsamlingen i hans barndomsby. Der var gerne en forklaring med om, at Carlo Andersen var barnefødt i Grenaa og nu var manager på en ø: Rarotonga, Cook Islands i Stillehavet.

Carlo Andersen var søn af restauratør Peter Andersen, der havde et yndet »sted« ved kastanietræerne på Torvet i Grenaa, hvor nu Sparekassen Grenaa-Bikuben har domæne. Restaurationens indehaver var til dens nedlæggelse Carlo Andersens søster, Agnes Andersen.

Jeg har kendt Carlo Andersen altid, synes jeg, ikke som nær bekendt, men som bysbarn. Han var født i 1905, og han lærte som maskinarbejder på Grenaa Jernstøberi, tror jeg. Det lå på Torvet, hvor senere Engelsk Beklædnings-Magasin har til huse. Senere læste han til ingeniør.

Carlo var noget for sig selv. »Byen« grinede gerne lidt ad ham. Han havde en vis overlegen holdning og talte med en besynderlig accent – han havde da været udenlands! Redaktør Andersen fortalte, at Carlo, da redaktøren spurgte ham om, hvor han virkede, svarede på sit mærkelige sprog: »I dag i Oslo, i morgen i London!«

Carlo var imidlertid »god nok«. Han var sportsmand om en hals, og jeg mindes ham som skøjteløber på engene syd for byen. I gamle dage var der næsten altid is her ved vintertid. Carlo var en af de få, der kunne lave herresving og ottetaller – og han gjorde det gerne! Carlo kom aldeles afgjort altid på den gamle sportsplads i »Kæret« (nu Vestre skoles sportsplads), når han var hjemme, og han gik gerne ind på holdet til en kamp, hvis man ønskede det. Jeg husker ham som en »fin« spiller – nobel og alt det der. Han var en kraftig fyr, men der var ingen kraftudfoldelser fra ham, derimod altid en vis stil. Han var ganske afgjort en god kammerat. Holdene fra Randers »Freja« var Grenaas ærkefjender, og Randersfolkene morede sig altid med at sige, at »nu render bolden sgu i bækken!« Det var vores allesammens å, de mente. De var jo vant til deres store Gudenå og fjorden. Det hændte virkelig af og til, at bolden gik i åen, og da man kun havde den samme kugle, var der jo et væsen med at få den i land igen. Bolden gik i åen en dag, da Carlo Andersen var med holdet. Spillere og tilskuere styrtede til åen for at se på bjergningen – Carlo også. Bolden lå helt ovre ved »den anden side«, og ingen pind kunne nå så langt. Men Carlo var ikke rådvild – han så sig omkring, om der var damer til stede. Det var der åbenbart ikke, og så smed Carlo fodboldklunset og *sprang* ud og svømmede over og hentede bolden. Stor jubel og begejstring – nok også lidt beundring. Spillet kunne gå videre, da Carlo havde fået tøjet på igen. Dommeren har nok lagt lidt tid til – som man siger i fjernsynet. . .

Carlo Andersen var en gentleman. Ganske tilfældigt traf jeg i et selskab et par af hans jævnaldrende og lærekammerater, og snakken faldt hen på Carlo, der var så langt borte.

En af de snakkende var Christian Svendsen, søn af bagermester P. Svendsen, der havde forretning i det hus, der nu rummer Torvets Kiosk ved fru Paula Holch. Christian var nabo til Carlo og til postassistent Rosenkilde, der boede mellem de to gutter, i »Valhalla«. Han var en yderst distingveret person med lorgnetter og lys vest – og han havde en hvid ulvespids. En dag var Christian Svendsen ude at feje gade. Carlo kom til. Han gik med en flaske blæk, som han havde hentet ovre i Vilhelm Hansens Boghandel. Rosenkildes hvide hund kom hen og snusede til de to fyre, og Carlo løftede blækflasken: »Sku' vi?« Han mente, om de skulle give vovsen et lille strint fra blækfla-

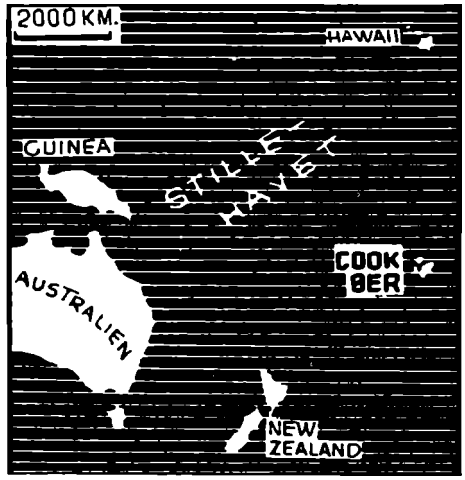

sken på hundens nyvaskede, kridhvide pels. »Det tør du ikke!« sagde Christian. Men Carlo turde! Hunden så ikke godt ud efter strintet, og Rosenkilde, den fornemme embedsmand, mødte op – hos bagermester Svendsen og anklagede Christian som gerningsmanden. Svendsen gav Christian nogle gode lussinger, og drengen tog imod dem uden vrøvl. Dagen efter stillede Carlo hos bager Svendsen: »Ja, hr. Svendsen, det var bare det, at de lussinger, Christian fik for det med hunden, dem skulle jeg altså have haft – for det var mig, der strintede med blækket!«

Sådan var Carlo. Christian havde fået øretæverne, det var ikke til at ændre – men sandheden måtte frem . . .

Carlo Andersen har nok været en rask dreng. Postmester Høvring, der i 60'erne skrev nogle festlige breve i Grenaa Folketidende: »En gammel Grenaa-dreng fortæller«, nævner således et sted, at »kastanierne var Carlos«. Drengen har åbenbart fundet, at de store kastanietræer – og frugterne måske – var hans. Træerne stod jo lige uden for hans hjem.

Carlos fader var jæger og kom på alle de store gårde i egnen. Han havde jagt ved klinterne ved Sangstrup, og her var Carlo med engang. En af aviserne fortalte, at jægerne havde skudt en and. Den faldt i havet, og Carlo klatrede ned ad den stejle klint – med sne på–, smed tøjet og svømmede ud efter anden! I breve fra Rarotonga mindes Carlo senere de herlige dage ved Hjembæk.

Carlo Andersen tog ingeniøreksamen ved Norges tekniske Højskole i Trondhjem, arbejdede derefter i Norge og Danmark, var i seks år chefingeniør i Kassel i Tyskland, drog til Østen og fortsatte i 1939 til Cookøerne, der ligger 5000 kilometer syd for Hawaii og hører til New Zealand.

I 1939 var Carlo Andersen hjemme i Grenaa for sidste gang. Frk. Carla Herbst fulgte ham til toget. Familien Herbst boede i »Valhalla« ved siden af Carlos hjem, og Carlo gik i huset, som om han hørte til dér. Under det lange ophold i det fremmede skrev Carlo Andersen regelmæssigt til frk. Herbst og sendte billeder fra de tropiske øer. Barndomsveninden holdt Carlo underrettet om alt, hvad der skete i Grenaa, og Carlo var yderst interesseret i at høre om, hvad der skete med de gamle venner derhjemme. Han sendte lange breve hjem med beretninger om, hvad han gik og syslede med i det fremmede. Han var den ene af de tre hvide plantageejere, der fandtes i øområdet. Fra Rarotonga, hvor Carlo Andersen havde sin egen plantage, var der 24 timers sejlads til Hervey-øerne Auoto og Manuae. Disse øer stod under Carlo Andersens selvstændige administration, og han havde opnået, at forholdene betegnedes som forbilledlige.

Gennem de mange år har Carlo Andersen ofte været omtalt i bladene. Det var jo interessant med den dansker derude på de små øer. Sammen med en række avisudklip og afskrifter af en række breve til frk. Carla Herbst har Grenaa Egnsarkiv samlet en hel del af det, der kan siges om Carlo Andersen. Det fremgår af hans breve, at han sidder og længes efter Grenaa og det derhjemme. Ofte svømmer han hen i sentimentalitet og meddeler, at nu vil han komme hjem en tur. Det blev aldrig til noget, og i et brev siger han, at han er bange for at blive skuffet, når han ser barndomsbyen: Kun på kirkegården kan jeg vel finde alle dem, der var mine venner . . .

Da Carlo Andersens søster, frk. Agnes Andersen, døde, fik Carlo alle hendes ting, møbler osv., sendt ud i Stillehavet. Det kostede en formue, siger frk. Herbst, og det er mærkeligt at tænke på, at frk. Agnes Andersens gamle, fine ting nu befinder sig i en helt anden verdensdel.

Carlo Andersen sendte en dag en bog til frk. Herbst i Grenaa. En britisk forfatter, James Ramsey Ullmann, besøgte med et lille fartøj, der benyttedes til post- og passagerfart, Carlos ø og blev meget imponeret. Han udsendte en bog, »Where the Bong Tree Grows«, og i et kapitel skildrer han udførligt besøget på Hervey øerne og mødet med residenten. Skildringen har været bragt i dagbladet »Djursland« og Grenaa Folketidende, men gentages her, da den fortæller en hel del om, hvordan Carlo Andersen også var.

Lidt af Ramsey Ullmanns beretning

Hvad jeg havde ventet af Hervey, ved jeg ikke. Slet ingen ting nærmest: En leddeløs kaj, stabler af kokosnødder, en lille samling øboer. Men hvad det end måtte være. Det var ikke, hvad der mødte øjet. Hvad der lå foran os, var utroligt. – Jo, der var ganske vist en kaj, men den så ud, som om den var bygget dagen før af hærens ingeniører. Der var kokosnødder i tusindvis, pakket i containere så pæne som til vinduesudstillinger. Der var øboer, klædt i pyntelige shorts, undertrøjer og gymnastiksko, som var de parate til at marchere ind på det olympiske stadion.

Det olympiske billede forstærkedes, da der lød et fløjt. Den, der fløjtede, var en slank, midaldrende mand i mørkeblå shorts, blåt slips med gylden nål, golfstrømper og hvid tropehjelm. Ved lyden af fløjten og nogle få skarpe kommandoord sprang øens mandskab i aktion.

Da arbejdet med lastningen af kokosnødderne begyndte, gik kaptajnen og jeg i land, og jeg blev præsenteret for lederen. Det var alt det, jeg kunne lade være med at sige: »Dr. Livingstone formoder jeg«. Han hed Andersen.

I tre timer var vi hr. Andersens gæster. Vi gik i land, gennem en landsby. Huse, skure, tanke og maskineri stod omkring os i fin militærisk orden. På grusvejen, vi fulgte, så det ud, som om hver eneste lille sten var lagt på plads ved håndkraft. På en funklende stang midt i landsbyen blafrede et britisk flag, der så ud, som om det fornylig var bragt hertil fra Buckingham Palace.

Mens vi gik, fortalte vor vært om alt dette og gjorde det på et fortræffeligt engelsk, næsten for præcist for en englænder, og jeg fik senere at vide, at han var dansker.

Hvordan det end var, havde han været længe i Stillehavet. Han var New Zealandborger og var for år tilbage blevet leder af Hervey-øernes plantager under det australske kompagni, der kontrollerede deres produktion. Han havde ingen familie, ingen vestlig medarbejder. I ti år havde han været den eneste hvide på Hervey-øerne.

Videre skildrer Ramsey Ullman den imponerende villa, Carlo A. Andersen har bygget sig – næsten et palæ, med pragtfulde værelser. En hvidklædt tjener serverede udsøgt aperitif og europæiske cigaretter, mens værten hverken drak eller røg. I spisestuen fulgte en frokost, bestående af retter med vine, serveret på kongeligt porcellæn af tjeneren og to uniformerede servitricer. Ved en sådan lejlighed ville selv mørkt tøj ikke have været tilstrækkeligt. Det indbød til jaket og stribede benklæder.

Men både kaptajnen og jeg var i vort fineste vagabond-dress med sortrandede negle, filtret hår og ugegammelt skæg.

Lærredsservietten med monogram, som lå over mine krøllede khaki-shorts, så ud, som om den var faldet ned fra en anden planet.

Der var kaffe på sølvkande, der var likører og cigarer. Det kom frem, at Andersen havde været noget af en international tennisspiller, og et af værelserne i hans hus var helliget skinnende pokaler og medaljer.

Jeg holder også spillet vedlige, fortalte han. Jeg har trænet nogle af de lokale unge op til at spille, og de er ikke så dårlige.

Han førte os ud gennem en sidedør til en fløjlsblød græsplæne, som var et Wimbledon værdigt. Så kom vi til nogle kunstfærdige blomsterbede. Jeg eksperimenterer med nogle nye løg fra Holland, forklarede han.

Derpå fulgte en lille bygning, udstyret som en gymnastiksal (»Til at holde sig i vigør i under regnperioderne«) og et privat værksted med en næsten museumslignende værktøjskollektion: »Jeg ville have været ingeniør derhjemme og vil gerne holde mig i træning«.

I dette klima kan man knapt nok holde et barberblad fra at ruste mellem to barberinger, men her skinnede og funklede alt i rustfri pragt.

Da Ramsey Ullman atter var nået om bord med kaptajnen, så han adspredt på det kort, værten havde trykket i hans hånd. Der stod: Carlo A. Andersen, B. Eng, M. Sc., M.I.E.E., M. Inst., C.E., Rarotonga, Cook Islands.

Uforklarligt, slutter den britiske forfatter: Det var et ganske almindeligt trykt kort. Ingen inskriptioner, intet gyldent løv, intet våbenskjold...

Grenaa Folketidende skriver 8-5-1958:
Carlo Andersen er øens ukronede konge.

Han er på én gang Manuaes ingeniør, arkitekt, læge, tandlæge, bankier, bogholder, postmester, radiochef, elektriker, bådebygger og plantagebestyrer, og hans organisationstalent rækker så vidt, at man på Cookøerne taler om, at ikke et kokostræ på koralrevet har undgået hans blik.

Carlo Andersen er en streng, men retfærdig arbejdsgiver. For at tjene sin søn må enhver arbejder præstere 600 pund copra om dagen. Hvis der er undervægt, må han bagefter gøre rede for sig, hvorimod overvægt betales ekstra. Han sørger for, at de indfødte går godt klædt og er ved godt helbred. Drikkeri tolererer han ikke.

En flunkende aluminiumsbygning rummer Carlo Andersens klinik, hvortil han selv har lavet eller ladet lave instrumenter, tandlægestol og operationsbord. Carlo Andersen tog sin civilingeniøreksamen i Trondhjem, men har i sit arbejdsværelse på Manuae studeret sig til, hvad der kræves af en hvid altmuligmand. Optræder Carlo Andersen som tandlæge, trækker han tænder ud og plomberer.

Carlo Andersens lille kongerige består af et koralrev, der er fuldstændig fladt og ingen steder hæver sig mere end et par fod over havet. Dagen igennem arbejder de indfødte til musik, udsendt gennem et vældigt højttaleranlæg, der er opsat mellem kokostræerne.

Alt på øen er undergivet en vis opsigt. Således er ungkarlenes hjem skilt fra de giftes med pigtråd, og for at komme fra det ene kvarter til det andet må man have en særlig tilladelse fra Carlo Andersen.

Alle arbejdere får gratis kost og logi samt en løn på ca. 8 pund om måneden (1958). Gaderne på øen bærer så maleriske navne som »King's Cross«, og hver eneste sti og gade er lige som en lineal. Kokostræerne står i række efter samme princip.

– Carlo Andersen var ikke helt almindelig, som man siger. Han skabte sig en ganske usædvanlig karriere i det fremmede.

J. A. Nielsen

Revyer gennem tiderne

Af J. A. Nielsen og K. K. Hansen

De lokale revyer i Grenå gennem tiderne

De lokale revyer – og dilettantkomedier – har gennem årene været et stort nummer. Carl Svenstrup skrev i 1935 en stor artikel om revyerne i Grenå Håndværkerforening. Den bragtes i Grenå Folketidende og udkom som særtryk i boghandelen. Dette særtryk findes i et antal eksemplarer i Grenaa Egnsarkiv.

Carl Svenstrup skriver bl. a.: »De skiftende selskabelige foreninger har dyrket kunsten til lige stor glæde for de agerende og for tilskuerne. Og netop den omstændighed, at det var mennesker, som man kendte fra det daglige liv, der for en gangs skyld optrådte på de skrå brædder, gav det hele en charme, som det giver den dag i dag, og fik tilskuerne til at bære over med uundgåelige mangler i teknik og optræden«.

Allerede i midten af 1880'erne sang man revyviser, og de var oftest lagt i hænderne på en bestemt figur, klædt ud som en vandrende svend: »Syl« var skomagersvend, »Nål« skræddersvend og »Høvl« snedkersvend.

Brandinspektør Ferdinand Rasmussen, købmand Quist og boghandler Fausbøll optrådte i de første år. Fra 1890'erne kom malermester Chr. Zebitz til. Han var barnefødt i Lillegade i Grenå, og hans erindringer fra byen er yderst interessante. De findes i »Grenaa Bys Historie«. Zebitz havde en lille, rund og fyldig skikkelse og var som skabt til rollen som »Syl«. Hans morsomme facon og minespil og komiske betoning vakte altid stor jubel, skriver Svenstrup. Ib Chr. Valeur Fausbøll var både sanger og viseforfatter. Han var bestyrer i Bine Lunds Boghandel i Lillegade 44, overtog forretningen og flyttede til Vogels ejendom i Storegade, hvor den har været siden (nu Hellemanns Boghandel). Fausbøll »var bidsk og satirisk og havde en skarp tunge. Vistnok stod det noget i forbindelse med, at han havde et skrøbeligt helbred. Men han havde noget af det Gustav Wied'ske glimt i øjet over for sine bysbørns pudsigheder og skavanker. Og han forstod at forme sine vers på en så fiks måde, at de tåler at læses, selv uden det mægtige plus, som foredrag og musik er.

Den sidste revy, Fausbøll var forfatter af, var »Grenaa ved Petroleum og Gas« i 1898. Titlen hentyder selvfølgelig til, at Grenå havde fået gasværk.

Fra årene 1898 til 1920'erne foreligger kun lidt ang. revyer – men i 1920'erne opstod selskabsforeningen »Apollo«. De professionelle sommerrevyer affødte, at amatører forsøgte at lave noget lignende i stedet for de ellers så populære dilettantstykker.

»Apollo« satte en række særdeles populære revyforestillinger i scene. Leder af foretagendet var musikdirektør Niels Udengaard, og instruktion og prøver foregik i hans hjem i Lillegade 16. Programmet bestod af populære sange fra revyerne i København og andre steder, og ind imellem var der lokale sange, en tid forfattet af J. A. Nielsen.

Revy i DsU og »Apollo« 1926: *No'et må der gøres. Fra venstre ses Dagny Hansen, Verner Jensen, Irma Rasmussen, Svend Udengaard, Irene Møller, Niels Jensen, Verona Andersen, Søren Laursen og Ellen Petersen.*

Det gjaldt først og fremmest om at få nævnt så mange navne som muligt, og det, der blev behandlet, var alle de små ting i dagligdagen, som man morede sig over i lillebyen omkring opførelsestidspunktet. Revyerne opførtes som regel i Kolind Gymnastikforening på Drasbæks Hotel for et meget stort publikum. Til denne forestilling blev de lokale viser lavet om med nye navne fra Kolind m.v. Foreningerne betalte et beskedent honorar, og dette anvendtes til at betale en afslutningsfest for amatørerne. Dekoratør J. P. Kirk malede dekorationer og var alt mulig mand, og frisør Ove Ellermann var sminkør. Apollo-revyerne var festlige indslag i ungdommens underholdning i 1920'erne og 1930'erne. »Apollo«s glansperiode svandt hen. En revys opstilling kræver en stab af aktive og arbejdsvillige interesserede, og det kunne let komme til at knibe med at fastholde en sådan stab.

Efterhånden har en række foreninger forsøgt sig med lokale revyer i Grenå, og for det meste med stort held. Ved Grenå Havn arrangerede f. eks. sangforeningen »Ankerkæden« i 1931 en revyforestilling med fælles kaffebord og dans bagefter. J. A. Nielsen skrev de lokale sange og blev her og i »Apollo« lovet nogle gode øretæver, »hvis du skriver noget om mig!«

Selskabsforeningen »Søstjernen« ved Grenå Havn havde ligeledes flere vellykkede revyer. Sangforfatteren var også her Per Nilen, og flere af hans vers synges stadig i glade selskaber af dem »over fyrre«.

I 1946 startede Grenå Roklub en række revyforestillinger. Som forfattere nævner programmerne Per Nilen (typograf Niels Nielsen) og Ejner Christensen. Dekorationerne stod J. E. Kirk for, og de var gerne motiver fra by og havn. Kostumerne var fra Atelier Ole Teglers, København. Instruktion: K. K. Hansen og K. E. Petersen. Dansene arrangeret af O. Adamsen, Ebeltoft.

Roklubbens revyopsætninger var – som det vil ses – langt mere professionelle i tilsnittet end alle de foregående. De var uhyre populære, og i roklubbens hus bringer en række scenebilleder vidne om de store dage i revyerne.

Arbejder-Samaritterne i Grenå påbegyndte omkring 1950 at arrangere en række revyforestillinger. I de foreliggende programmer ses, at forfatterne er Per Nilen og P. Krogenberg. Der var to akter og 18 afdelinger. Her som i roklubben havde arrangementerne et vist professionelt tilsnit, og det var festlige begivenheder, når revyerne løb af stablen.

Flere foreninger arrangerede mindre revyaftener med et mindre antal »afdelinger«, f. eks. Forsvarsbrødrene, Gartnerforeningen, m.fl., og ofte nøjedes man med at synge et par lokale viser ved kaffebordet osv.

I de senere år er det Grenaa Amatør Teater, der har arrangeret revyforestillinger, og selv om man stadig kalder sig amatører, tager man professionelt på tingene. Opførelserne finder som regel sted på Østre Skole, men ved siden af de egentlige forestillinger opfører teatret brudstykker af revyerne ved forskellige andre arrangementer i byen. Man åbnede f. eks. – uofficielt – den nye teaterscene i Kino i august 1976 med en række af den sidste revys bedste numre.

De lokale revyer har altså stadig publikums interesse. Der findes altid folk, der kan dreje en vise, og damer og herrer, der kan synge og agere på en scene og fremføre de små spidsfindigheder og drillerier mod næsten, der hører med til en rigtig revy. De lokale revyer vil vedblive at have en fast plads i underholdningen i Grenå.

J. A. Nielsen

Fra dilettantforestillingen på Hotel Skandinavien ca. 1913.

Grenaa Roklub

Grenaa Roklubs revy-guldalder var i årene 1945-1950.
I alle disse år opførtes revyerne for fulde huse 4-5 gange hvert år, og melodierne blev sunget og nynnet i hele byen i disse dage.

Revyerne var altid fulde af gode tekster, som ikke mindst skyldes typograf Nielsen bedre kendt under navnet Per Nilen.

1946 K. K. Hansen, som hamstrer i en vareknap tid.

1946. Da Tirstrup Lufthavn var en realitet, kom den straks med i revyerne.

Fremsynet var man også – sådan tænkte man sig i 1946, at Vogels hjørne ville se ud i 1975.

Udstyret gjorde man meget ud af den gang, som også nogle af billederne viser. Disse flotte dekorationer, som vakte stor beundring, var alle kreeret og lavet af nu afdøde dekoratør J. E. Kirk.

En levende statue som blev vasket af Herluf Madsen.

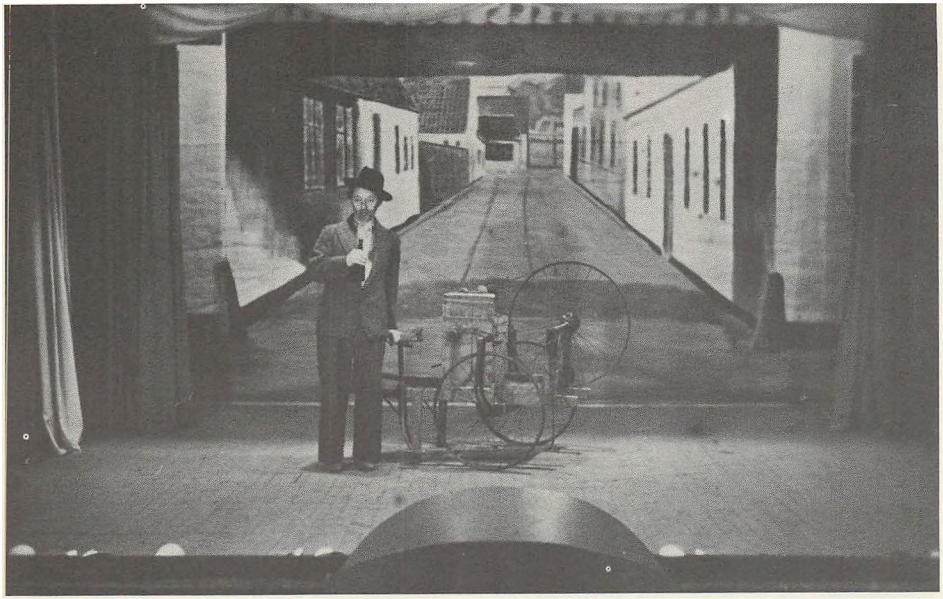

En skærslipper i Herluf Madsens skikkelse. Iøvrigt var skærslippervognen original, den kørte i mange år rundt i Grenaa med skærslipper Møller bag »stængerne«.

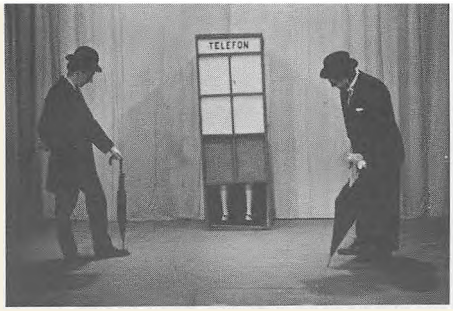

En sketch fra revyen i 1948.

Tre på en sladrebænk.

To trætte musikere efter en sølvbryllupsfest, forøvrigt revyernes to instruktører gennem alle årene prokurist Herluf Madsen (Kjølhede) og repræsentant K. K. Hansen.

Også bagved hovedkulisserne skal der mandskab til. Billedet viser flere kendte ansigter. Fra venstre afdøde boghandler A. Frank Andersen, frisør Ellermann, skohandler O. Svenstrup, Karl Johan Kjeldsen, afdøde dekoratør J. E. Kirk, S. Holm Sørensen, fiskeeksportør H. Møgelberg.

En frisk pige. Mange vil sikkert genkende fru boghandler Frank Andersen (Altid kaldet »FIE«)

To beduggede herrer. Igen instruktørerne Herluf Madsen og K. K. Hansen.

Grenaa Haandværker-forening

Også Grenaa Håndværkerforening, som i mange år glædede sine medlemmer med årlig at opføre en »Dilettantforestilling« (sådan kaldte man det dengang), opførte til sit 100 års jubilæum i 1954 en stor og flot revy.
I disse årlige »Dilettantforestillinger« som altid vakte jubel, det var jo altid lystspil, man opførte, har mange af byens kendte borgere beträdt de skrä brædder. Navne som redaktør G. Andersen, redaktør G. Reimann, isenkræmmer C. F. Ehrenreich, gartner Andersen og frue, fru Hornsyld og mange flere

Et nummer i bar skjorte med musik til

Der blev også slået slag for indsamlingen til Grenaa-Hallen

Fra jubilæumsrevyens åbningsvise ses gartner Otto Andersen som Frederik den VII (statue) og det øvrige personale klædt i dragter fra 1850 og til nutiden.

Årets vise

Visen blev i år fremdraget af »Frk. Tusindfryd« alias Karin Lundbak.
Visen i år er skrevet af »Tut«
(Anna Margrethe Nielsen).

Mel.: Jeg har aldrig få'et noget.

»Frk. Tusindfryd«

I Grenaa fylder Handelsstanden hundrede i år
og sikke't slav de slår, de Kransekage får
og æresmedlem kan man blive blot på fire år
der er noget, som jeg aldrig – aldrig – aldrig helt forstår.

Borgmesteren blev hentet i en gammel Postkaret
har man nu bare set, har alle ham nu set
jeg ville også gerne ud og blive overbegloet
men jeg er aldrig – aldrig blevet tilbudt sådan no'et.

På G.D. har de jubilæum snart hveranden dag
de sig et glas skal ha' – og leve med hurra
og billed i avisen, hvor de står og griner fjoget
men der har jeg da heller aldrig, aldrig fået no'et.

Når jeg går tur på gaden i de nye smarte sko
så træder jeg i noget, så træder jeg i noget
og så skælder jeg på hunden som på flisen har sig moget
så si'r dens ejer den har aldrig, aldrig lavet no'et.

Gi Markus har et Fly, men intet sted hvor det kan stå
det må han ikke få – det må han ikke få
en *Spyflue* kalder Aksel det, ja han er sørme spy'
så vi får aldrig, aldrig landingsbane ved vor by.

Kommunen kræver penge ind til rensning af vort vand
er det mon kun en and – er det mon kun en and
jeg har betalt, så snart jeg nu må gå fra Hus og Hjem
men pengene, får jeg da aldrig, aldrig noget for dem?

Så fik vi end'lig lys i Færgehavnens færdselsfyr
den spøg har været dyr – den spøg har været dyr
nu håber jeg det hele står på pladsen, hvor det skal
så aldrig – aldrig – aldrig – aldrig mer det volder kval.

Mon Østergade bliver flot med Fliser – Bænk og Træer
det venter alle her – de handlende især
vort byråd rejser rundt og får så mange go' ideer
men resultatet heraf, vi nok aldrig, aldrig ser.

I Kino går det godt med »Olsen-Banden« er på sporet
så møder hele koret – så møder hele koret
men når der så er Nytårsbal, så er den knap så go'
så kommer der jo aldrig, aldrig, aldrig mer end to.

Jeg tænker på at Grenaa måske savner en »Klinik«
hvad med en lille Strik, der har en fin teknik
Jeg kunne starte her, hvor der er kunder nok at få
men det ku' *jeg* skam aldrig, aldrig, aldrig finde på...

Fru Marie Bendixen, Østergade 21, ser tilbage på barndommens gade og den by, der blev rammen om hendes liv. Hun husker avlsbrugerne, der trak køerne gennem gaderne, og byens haveejere, der fejede »verdens bedste gødning« op efter dem. Hun husker måske især den vrede bilejer, der gav Østergades allétræer banesår.

Bendixens Møbler & Kunsthåndværk 1976

Hvis gamle, hensovede Grenåensere fik byen at se, som den tager sig ud i dag, ville de ikke tro deres egne øjne. . . . .

Fru Marie Bendixen, Østergade 21, netop fyldt 87 år, men yngre end sine år, siger det ikke med rene ord – at hendes by ikke i alle mäder har udviklet sig til sin fordel. Det er underforstået. Men fremmede, tilflytterne, skal ikke tale ondt om købstaden, hvis de altså ønsker at bevare hendes venskab. Det er en ret, der er forbeholdt dem, der har set den vokse op og blive til det, den er i dag.

Marie Bendixen er som en meget levende byhistorie. Hun husker, og detaljerne bliver taget frem som kortene fra et velordnet kartoteksskab. Det er der altsammen. Mere end 80 års tildragelser.

Hun er døbt Marie Krogh og datter af forlængst afdøde murermester Rasmus Krogh, der blev en af byens kendte personligheder og lagde navn til en ikke uvæsentlig del af husene i den indre by.

Apoteket, for eks., blev bygget af Rasmus Krogh, og hans datter kan fortælle, at faderen fik det fyrstelige honorar af 3.000 kr. for sit arbejde. Han var i det hele taget en flittig mand og en mester med flere folk i arbejde. Mange husejere ville, hvis de gik deres papirer efter, finde ud af, at Rasmus Krogh og ingen anden var den mester, der omkring århundredskiftet og århundredets første årtier byggede deres huse.

Byggepladser savnedes ikke, fortæller Marie Bendixen.

– Der var mange, store haver i den indre by, og haven, hvor nu apoteket ligger, var særlig stor og fin. Ved siden af vores ejendom lå en planteskole, som blev ejet og drevet af daværende vejassistent M. C. Wiinholt, og mellem os og havnen var der omtrent åbent land med få, spredte huse. Af de oprindelige huse i Østergade, som jeg husker dem i min tidligste barndom, er der ikke mange tilbage.

Hvad jeg især husker, er de mange landbrug inde i selve byen. Om morgenen så man køerne blive trukket på marken og om aftenen drevet hjem igen. Gennem gaderne og efterladende gødning, som vi med haver fik meget travlt med at feje op. Det var verdens bedste gødning til haveplanterne, og vi led ikke af fine fornemmelser. Der var ingen, der fandt det mærkeligt, at der var kreaturhold i byen eller klagede over lugten fra staldene. Selv tilbragte jeg mine første år i forhuset til sådan et landbrug. Huset lå, hvor nu Kino er, og jeg skal tage meget fejl, hvis ikke vort soveværelsesvindue var netop, hvor Kino indtil for få år siden havde billetkontor. Vi havde den ene ende af huset. I den anden ende var der et gæstgiveri.

Dette gæstgiveri blev mand og mand imellem kaldt »Det svenske apotek«, dels fordi det var nærmeste nabo til apoteket, dels fordi indehaveren, Magnus Petersson, var svensker. Beværtningen var en af talrige i Grenå by. Mildt overdrevet fandtes der beværtninger i hvert andet hus omkring århundredskiftet, og det vil ikke undre lokalhistorikere, hvis den fremtidige forskning giver sig til at kigge nærmere på fænomenet: Beværtningerne i Grenå.

– Jeg har ikke tal på, hvor mange, der fandtes i byen i min barndom, og tænker jeg over det i dag, forstår jeg ikke, hvordan de mennesker levede af deres værtshuse. Drikkeriet var slemt, og det var almindeligt at se berusede dingle hen ad gaden. Og her tænker jeg ikke på de forholdsvis mange notoriske drukkenbolte. Man var dengang tilbøjelige til at fremstille fiskerne som hårde ved flasken. En del af dem holdt vel også lidt rigeligt af de våde varer, men de havde et farligt og hårdt arbejde. Bådene var små og redskaberne primitive.

Marie Bendixens barndomshjem ca. 1908

Uden at turde sige noget bestemt, mener jeg at kunne huske, at der i min ungdom var et værtshus på hjørnet af Strandgade og havnepladsen, men jeg var ikke ret godt kendt på havnen. Vi kom kun i den bydel, når vi skulle til stranden. Skulle imidlertid fiskerne ind til centrum, var vejen lang, og det siger sig selv, at tørsten måtte slukkes. Det skete som regel ved det første værtshus, man kom til på vej fra havnen, »Elysium«. Det er i dag kendt som »Bykroen«. Det var fiskernes tilholdssted, og stille gik det ikke altid af, for en kaffepunch kostede vist kun fem øre i de dage.

For langt ude

Som genbo til »Elysium« blev Marie Bendixen vidne til en begivenhed, der med lidt god vilje kan kaldes historisk. Hun oplevede det nye socialdemokrati blive til på nærmeste hold.

– Det skete ved et møde på »Elysium«s førstesal, men uden at det vist egentlig optog mig ret meget. Langt mere spændende var det at lytte til dansemusikken og følge det liv, der rørte sig, for kroen var også dengang centrum for en livlig søgning af alle samfundsklasser.

Giftermålet med Søren Bendixen betød ikke boligmæssigt nogen omvæltning for Marie Bendixen. Faderen, den travle bygmester, blev i en ung alder enkemand, og han giftede sig aldrig igen. Da døtrene nåede skelsår og alder, førte de på skift hus for faderen, og efter sit bryllup i 1920 flyttede Marie Bendixen ind i sit barndomshjem som husmor.

Efter nogle år på valsen og travle arbejdsår i Norge, hvor også Marie Bendixen i en periode virkede som husassistent, begyndte Søren Bendixen at se sig om efter egnede forretningslokaler. Snedkeren ville være selvstændig.

Marie Bendixens far, Rasmus Krogh, så det praktiske i en fælles husførelse og byggede en etage på sit hus i Østergade, så det unge par både kunne få lejlighed og butik i ejendommen.

– Der var vist ikke mange i byen, der troede på, at vi kunne eksistere på det sted, men min mand troede det, og jeg gjorde vel også selvom jeg ikke kunne blive fri for at lytte til de mange advarsler: »Det er alt for langt ude, I lægger den forretning«. Nå, min mand gjorde advarslerne til skamme, og min far var med til at gøre byen større med de mange nye huse, han byggede. Store penge tjente en håndværksmester vel ikke i de dage, men penge rakte langt, når de ikke blev drukket op. Det blev de ikke hos os. Eksempelvis så jeg aldrig spiritus i mit barndomshjem. Far var ikke afholdsmand, ja, han advarede faktisk mod afholdsbevægelsen, men med sit eksempel virkede han for os bedre end den bedste afholdsforening.

Fatal fugleskydning

Man har tit spurgt mig, om Grenå er blevet pænere med årene. Det er den vel på en måde, for når jeg ser min barndomsgade for mig, ser jeg mange usle, små huse, og ikke ret mange var kønne. Familierne var store dengang, men kravene til luksus små.

Spørger man mig, om Østergade og det, man i dag kalder Østerbrogade – hvorfor, har jeg aldrig rigtig forstået – er blevet mere hyggelig med årene, siger jeg ganske bestemt nej. Det er den på ingen måde. Indtil bilerne fortrængte hestene, kunne vi her i gaden glæde os over en pragtfuld allé, som jeg mener at kunne huske strakte sig helt til slagteriet.

En dag begyndte man at fælde træerne. Byrådet mente vist ikke, at der var plads til træerne. Folkesnakken var af en anden mening, nemlig at træerne faldt for en prominent borgers vrede. Efter den årlige fugleskydning kørte han ind i et af alleens træer og beskadigede bilen. Kort efter blev træerne fældet. Skammeligt.

I tækkelighedens navn

Det kræver fantasi at se for sig, hvordan strøggaden Østergade så ud for ca. 80 år siden. Det var ikke så meget turister som køer og heste, der prægede gadebilledet, der var toppede brostene og hullerne i husrækkerne var optaget af haver, som det gode borgerskab ifølge byhistorien kappedes om at holde i fineste stand. Haverne var den tids statussymboler, og hvor murermester Rasmus Krogh omkring århundredskiftet byggede det nuværende apotek – og oppebar den omtalte fyrstelige sum 3.000 kr. – lå altså en særlig fin have. Den blev åbnet for folket en gang hvert år.

– Der lå også to reberbaner i Østergade, mens jeg var barn og ung. Dem var der plads til, indtil husene ved Bredgade blev bygget og hele kvarteret ændrede udseende med boliger og virksomheder tæt side om side.

Om jeg savner min barndoms gade? Ja, på en måde gør jeg. Der var mere ro over den, end der er i dag. Avlsbrugerne havde ikke travlt, når de trak deres køer til eller fra marken, haveejerne havde ikke mere travlt, end de kunne feje gødningen op efter køerne morgen og aften, og der var mere plads til os alle.

Har Marie Bendixen ikke længere glæden over de åbne vidder mod øst, kan hun til gengæld fryde sig over en formidabel hukommelse. Hun husker – måske ikke, som var det i går – da dommerkontoret i 1901 blev bygget, da byens avlsbrugere og bønder fra oplandet holdt marked, hvor nu parkeringspladsen ved Markedsgade ligger – og da det første sommerhus ved stranden blev bygget. Det var hendes lærer, af efternavn Knudsen, der lod det opføre i klitterne. Ellers var der kun badehusene til at tage pladsen i første parket ud mod vandet.

– Når vi tog til stranden for at bade, var der ikke helt så overfyldt som på nutidens sommerdage, men vi var nok mere generte, end nutidens unge er. Derfor badehusene, hvor vi fri for nysgerrige blikke kunne klæde om.

Huset, hvor hun omtrent hele sit liv har boet, står som monument over det gamle Grenå. Hvor gammelt det faktisk er, ved hun knapt, men det er afbildet i byhistorien som et langt, lavt hus med en hyggelig have ud mod gaden. Sådan så det ud, indtil hendes far byggede en etage på det. Historie har det også skrevet. Ikke blot var det i årtier en af byens forposter mod øst, men går man langt nok tilbage, vil man finde, at det var domicil for »Grenaa Avis«.

Fra sine vinduer og fra sin have har hun set husrækkerne vokse længere og længere mod øst, og hun var øjenvidne til Grenå Dampvæveri's vækst fra den rene ubetydelighed til byens største og i mange år dens eneste virkelige arbejdsplads i byen.

– Det var vist egentlig ikke ret mange beskæftigelsesmuligheder i det gamle Grenaa. Vi havde et farveri, og vi havde et jernstøberi, men det var småt altsammen. De største arbejdspladser var vel ikke på mere end en halv snes mennesker, indtil Rosenvinge byggede sit væveri. Ellers var der kun arbejde at få hos håndværksmestrene, hos avlsbrugerne og ved fiskeriet, men egentlig arbejdsløshed synes jeg ikke at kunne huske prægede min barndom.

Til gengæld var kårene små for de fleste. Man var nøjsom, men da de færreste kendte andre vilkår, mærkede man ikke egentlig utilfredshed hos nogen. Den hører en nyere tid til. . . . . .

Var kun 4 år, da udlængsel greb ham...

Hans borgerlige navn er Otto Johannes Jensen, men på Argentinsk-spansk kan det navn overhovedet ikke udtales, og så blev det til »Juan«. Det er nu 40 år siden, han vendte hjem til fødebyen efter en halv snes år på de vidtstrakte sletter. Minderne betyder stadig meget for ham. Det samme gør den berømte – eller berygtede – argentinske te, der indtages gennem et sugerør. Helst af sølv.

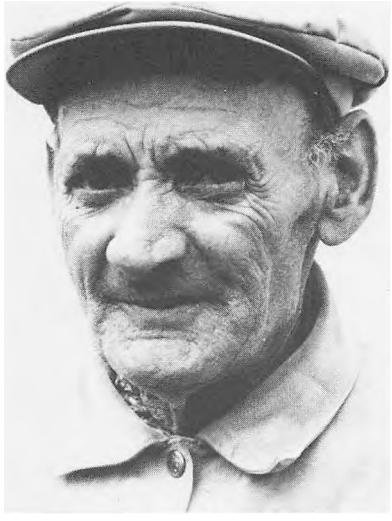

I 1925-30 drog en jævn, ikke særlig kraftig, strøm af unge fra Grenå til det fjerne, sydamerikanske land Argentina. Udvandringen begyndte omkring århundredskiftet og varede til hen omkring 1930, da strømmen mere tog retning efter Nordamerika. Den dag i dag kan Grenå blandt sine borgere tælle adskillige, som mestrer det spanske sprog til mere eller mindre fuldkommenhed, og disse sprogkundskaber skriver sig fra härde, men spændende är i det argentinske, hvor spansk er daglig tale.

Den 75-årige Otto Johannes Jensen, født og opvokset i Grenä var blandt dem, der gjorde det store »trip« over havet. For ham var det ikke sä meget spørgsmålet om at spinde guld i det nye land som dette at opleve noget, som ikke kunne opleves i fødebyen.

– Min far arbejdede på bryggeriet og brød sig ikke meget om mine rejseplaner. Jeg skulle i hvert fald først lære noget, og så blev jeg lærling hos smedemester Marius Nielsen, der den gang drev forretning i Lillegade, men senere hen skabte en stor virksomhed i Kolind. Efter et par år her kom jeg til smeden i Veggerslev, og økonomisk vandt jeg ikke noget ved at flytte. Hos Marius Nielsen var min ugeløn 35 øre, hos smeden i Veggerslev mätte jeg nøjes med kost og logi og havde altså ingen chance for at spare de 600 kr. sammen, som rejsen til Argentina kostede dengang. Derfor opnäede jeg aldrig at fä svendebrev. Jeg sprang over de sidste måneders læretid og drog ud til bønderne – blot for at tjene penge. I løbet af et är fik jeg den nødvendige kapital skrabet sammen og løste billet – enkeltbillet – med Hamborg-Sydamerika-Linjens ruteskib til Buenos Aires.

Rejsen var næsten alene pengene værd. Der var ganske vist to klasser ombord, men vi blev alle behandlet, som var vi grever og baroner. Det var ikke noget emigrantskib, jeg var kommet ombord i. Ti år senere rejste jeg med et søsterskib tilbage til Hamborg.

Otto Jensen drog ikke afsted med drømmen om at vende hjem i en millionærs skikkelse. Han blev heller ikke millionær, men sikre forlydender vil vide, at han var et jævnt godt parti, da han ti år senere var tilbage i fødebyen. Selv viger han behændigt uden om alle diskrete spørgsmål om mængden af pesos i vadsækken, da han vendte næsen hjemad.

Hvordan det nu end forholdt sig, så var det, der tyngede hårdest pä den hjemvendte – en stærk udlængsel. Han fortrød sit farvel til Argentina og havde vel planer om at gøre opholdet i Grenä til en ferie, men dem blev der sat en stopper for. Det sørgede en Grenä-pige for. Otto »Juan« Jensen indträdte i ægtestanden og blev med årene en sat borger i fødebyen. Som enkemand og 75-ärig mä han vel nu siges at være faldet til ro, men længslen efter de store vidder sidder i ham endnu, og er man tidligt på tærne, kan man stadig finde den aldrende dansk-argentiner dvæle over sin morgenmatte. En drik, som kun argentinere kan holde af. Efter sigende smager den som afkog af gammelt tovværk, men er vanedannende.

Det mä den være, for Otto Jensen har til stadighed en to kilos pose matte stående på sin »Estancia« i Robstrup, og det er rundt regnet en måneds forbrug. Drikken nyder han pä den eneste mäde, matte kan nydes, nemlig ved indtagelse gennem et vinkeldannet sugerør. Af sølv, forstår sig. Sugerøret følger argentineren fra fødsel til død, og det kan ikke undre, at Otto Jensen stadig bruger det sugerør, som tjente ham så tro i det argentinske.

– Hvorfor følte djurslændinge sig egentlig sä stærkt draget af Argentina, når strøm-

men af danske ellers stort set gik til USA og Canada?
- Det er jeg vist ikke i stand til at svare på, men det var ikke til skade for sagen, at der i mine helt unge dage dukkede en Dansk-argentiner Laus Ambrosius op i Grenå, og han var altså blevet millionær i det fremmede. Hans eksempel smittede.
Ikke mig, det vil jeg skynde mig at sige, for jeg besluttede mig for at rejse allerede som fire-årig. En slægtning havde gjort det godt i Amerika, og da jeg spurgte min bedstefar, hvad Amerika egentlig var for noget, fortalte han mig det, hvorefter jeg på stedet besluttede at ville rejse til Amerika, når jeg blev stor. Da var jeg som sagt fire år. Og jeg voksede ikke fra mine planer.
Har man tal for, hvor mange grenåensere, Argentina opslugte?
- Det tror jeg sådan set ikke, men jeg har kendskab til et halvt hundrede, og der har muligvis været mange flere. Hvorfor Argentina og ikke Nordamerika? Ja, hvem kan nu sige det, men måske fordi landet var så primitivt, som det vitterligt var i 1920'erne. Det var mulighedernes land.
Noget hårdt liv kan man vel ikke sige, det var for os emigranter, hvis man bare ikke var pivet, men klar til at affinde sig med, hvad landet kunne byde på, nemlig arbejde, arbejde og arbejde. Den vare havde landet ikke mangel på, og penge kunne der tjenes. Flere end i Danmark, hvor depressionen ikke gjorde pengene mere værd. For den, der var parat til at arbejde, var en månedsløn på 90 kroner meget almindeligt, og så meget kunne et ungt menneske ikke regne med at tjene i Grenå i de dage.
Jeg valgte at arbejde ved landbruget, for her var der virkelige chancer for at lave sig en skilling, specielt i høsten, hvor en dagløn på akkord let kunne løbe op i 50 kr. Høsten varede en måned eller to, og man kunne altså tjene mere i denne tid, end i hele resten af året. Det krævede bare, at man havde sine egne heste. Det fik jeg lidt efter lidt. Til at begynde med måtte jeg klare mig helt uden. En god hest kostede to måneders løn, og den var næsten lige så nødvendig som en bil i dagens Danmark.
- Og måske lige så stjålet?
- Det var en farlig og dyr sag at stjæle heste. Det blev straffet hårdt, og for at gardere sig mod køb af en stjålet hest, krævede man en skriftlig garanti for, at hesten tilhørte sælgeren, og på den lap papir, man altid fik, var tegnet hestens brændemærke. Det var i det hele taget meget svært at stjæle dyr og komme godt fra det. Jo, man kunne godt stjæle både en ko og et får. Man kunne også spise kødet, men skille sig af med den virkelige værdi, skindet, og få penge for det var komplet umuligt. Alle dyr var brændemærket, og et brændemærke lod sig ikke fjerne eller lave om.
Historien om at man i Argentina blot kan slagte et kreatur på marken og fortære kødet uden at komme galt afsted, blot man hænger skindet på en hegnspæl, har ikke noget på sig og havde det heller ikke for 50 år siden, da jeg kom til landet. Man skal meget længere tilbage i tiden.
Men kød var der nok af, og det var billigt. Vi levede af kød i arbejdslejrene på de store landejendomme. Der blev kogt suppe på den, og jeg havde ikke været længe i landet, inden jeg svor til suppe tre gange om dagen. Den enkle menu gjorde det forholdsvis let at være kok for en flok hårdt arbejdende mænd, og jeg har selv haft hvervet i en kort periode. Det var, da vores kok pludselig fik lyst til en lille ferie og narrede mig til at afløse sig. Jeg sagde først nej, og efter en længere palaver spurgte han mig, om jeg da ikke kunne lave mad til mig selv?
- Selvfølgelig, sagde jeg.
- Så lav blot så meget, at der bliver noget til de andre også. Det gjorde jeg så, og kammeraterne spiste det. Tilsyneladende med god appetit.
Det var for øvrigt ikke så sjældent, at man kom ud for at skulle lave mad til sig selv. Engang lod jeg mig engagere til at vogte en stor flok kvæg pokker i vold ude på markerne. Der var et stenhus, hvor jeg kunne bo, og her tilbragte jeg så en tid i mit eget selskab. Mit arbejde bestod i at ride ud to gange om dagen og tælle de flere hundrede dyr. Resten af tiden kunne jeg gå på jagt, og der var virkelig noget at skyde på. En fantastisk masse harer. Efter en optælling kunne jeg være heldig og få skud på en 15-20 stykker, og så havde jeg kun at flå dem. Det var skindet, jeg var ude efter. Ikke kødet. Jeg spiste vist ikke en eneste, men fik mere for skindene, end jeg tjente i løn. Derimod spiste jeg en masse fisk. Jeg lavede mig en ruse og fiskede i en nærliggende flod. De fisk, jeg ikke selv kunne bruge, byttede jeg med en dansker et stykke borte for smør. Kød havde jeg ingen mangel på. Jeg kunne blot hente, hvad jeg skulle bruge på estanciaen.
Otto Jensen drev det til at eje en større flok heste. Fidusen var den, at man ikke blot solgte sin egen, men også hestenes arbejdskraft i høstens akkorder. Allerede for 40-50 år siden havde Argentina noget, der lignede mejetærskere. Store maskiner, hvis motor trak selve mejeapparatet, men som til fremdriften krævede otte heste. Skulle der pløjes, var der også brug for seks eller otte heste, og så lejede man sig selv, sine heste og sin plov ud til estanciaens ejer.
Sociale foranstaltninger var der ikke mange af i Argentina for et halvt hundrede år siden og da slet ikke for udlændinge. Ikke desto mindre var Otte »Juan« Jensen i sygekasse. Oven i købet dansk sygekasse. En gruppe velbjergede danske i Argentina og blandt dem Laus Ambrosius havde stiftet en slags sygeforsikring til gavn for mindre heldigt stillede landsmænd. Den bar det velklingende navn »Sociedad Dinamarquesa«, og Otto Jensen fik brug for den flere gange under sit ti år lange ophold i landet. Han gemmer stadig sygekassebeviset i et madskrin fra sine emigrantdage - sammen med andre kuriositeter som for eks. kvitteringen for købet af en hest.
En dag meldte hjemlængslen sig hos ham som en nysen. Det var efter en knasende tør sommer, og pløjningen var begyndt. Det var ikke til at få ploven i jorden, og efter et

par omgange spændte han fra, solgte sin plov og sine heste og påbegyndte den månedlange rejse hjem.

– Skibet var kun en meter fra kajen, da jeg fortrød, hvad jeg havde gjort, og det var min faste beslutning at vende tilbage til Argentina. Jeg lærte det at kende som et dejligt land med indbyggere, man kunne dele kammeratskab med.

Trods de mange år der er gået siden hjemkomsten – i oktober var det nøjagtigt 40 år siden – bliver han fjern i blikket ved tanken om sine mange udflugter. Som det er nævnt, drog han ikke til Argentina for at skrabe penge sammen – ikke blot derfor. Han ville også se noget. Derfor var hans arbejdsår kun på ti måneder. Efter høst og efter pløjning drog han på en måneds turisttur i landet. Pakkede sit habengut og drog af til hest med en anden hest som lastdyr. På denne måde fik han store dele af Argentina at se, traf mange landsmænd og et par stykker fra Grenå og samlede sig både indtryk og minder. Dem lever han tildels på endnu og fortæller gerne om årene i det fjerne. Ikke at han reelt har fortrudt, at han blev hjemme i fødebyen, men årene i Argentina står som højdepunktet i en interessant tilværelse.

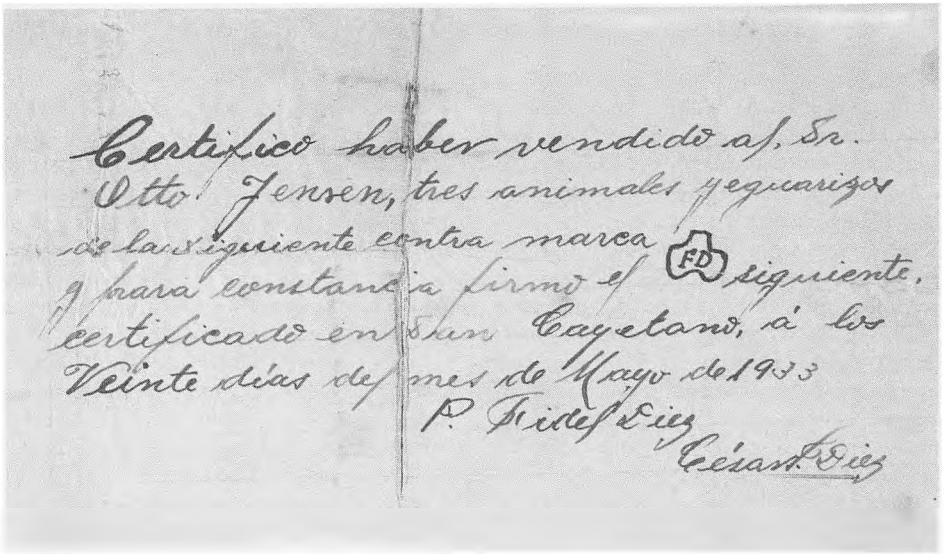
Certifico haber vendido a/s. Sr.
Otto Jensen, tres animales yeguarizos
de la siguiente contra marca FD y para constancia firmo el siguiente
certificado en Sun Cayetano, á los
Veinte días del mes de Mayo de 1933
P. Fidel Díez
César Díez

Kvittering for køb af en hest. Bemærk at brændemærket omhyggeligt er indtegnet.

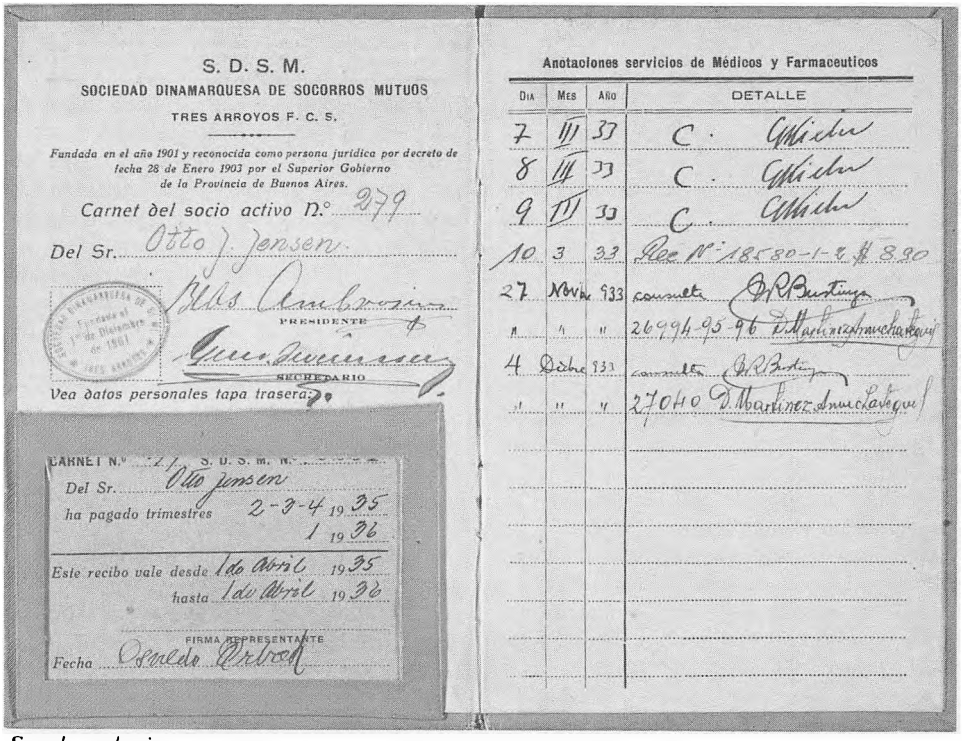
S. D. S. M.
SOCIEDAD DINAMARQUESA DE SOCORROS MUTUOS
TRES ARROYOS F. C. S.
Fundada en el año 1901 y reconocida como persona jurídica por decreto de fecha 28 de Enero 1903 por el Superior Gobierno de la Provincia de Buenos Aires.
Carnet del socio activo N.° 279
Del Sr. Otto J. Jensen.
PRESIDENTE
SECRETARIO
Vea datos personales tapa trasera
CARNET N.° 279 S. D. S. M. N.°
Del Sr. Otto Jensen
ha pagado trimestres 2-3-4 1935
1 1936
Este recibo vale desde 1de Abril 1935
hasta 1de Abril 1936
FIRMA REPRESENTANTE
Fecha Osvaldo Urbach
Anotaciones servicios de Médicos y Farmaceuticos
DIA | MES | AÑO | DETALLE
7 | III | 33 | C. Gallicchio
8 | III | 33 | C. Gallicchio
9 | III | 33 | C. Gallicchio
10 | 3 | 33 | Rec N° 18580-1-2 $ 8.90
27 | Nov. | 933 | consulta Dr. R. Bustinza
" | " | " | 26994-95-96 D. Martinez Arnuchalegui
4 | Dicbre | 933 | consulta Dr. R. Bustinza
" | " | " | 27040 D. Martinez Arnuchalegui

Sygekassebevis

En af overportørens pligter var at bære overlægens hare

Pensioneret overportør Niels Nielsen var i 45 år tilknyttet sygehusvæsenet i Grenaa, men nåede aldrig selv at prøve en hospitalsseng.
– Fortæller om de dage, da operationsstuen fik varme fra en kakkelovn og om dette at skifte fra en tilværelse på landet til »sygehuskarl«.

– De var bange for os! Folk flygtede over på det andet fortov, når de så os i vore hvide kitler. . . . . .

Det er den 87-årige forhenværende overportør Niels Nielsen, der mindes de hårde og tragiske år fra 1918-20, da den såkaldt »spanske syge« huserede overalt i landet. Grenå var ikke nogen undtagelse, og døden var gæst i mange hjem.

– Det forfærdelige var, at det ofte var helt unge mennesker, der blev angrebet af sygdommen og døde, fortæller Niels Nielsen videre. Han var i disse år portør på det gamle sygehus på Havnevej-bygningen, som Grenå Dampvæveri senere overtog til administration – og han var ene-portør. På epidemisygehuset ved siden af havde han en kollega, og disse to måtte alene gøre arbejdet, da epidemien forøgede patienttallet med flere hundrede procent.

– Menighedshjemmet på Vestervej blev taget i brug til hospital, og hver dag kørte vi varm mad ned til dem på hestevogn. Det var nu ikke meget, de stakler kunne spise, og tørkosten til dem alle kunne rummes i en spånkurv.

Vi havde altid vore hvide kitler på, når vi var i tjeneste, og folk var klar over, hvem og hvad vi var, når de så os med kurven på armen. De flygtede i rædsel. Var vel bange for, at vi skulle smitte dem. Måske var de kloge nok. Måske kunne vi smitte, men syge blev vi aldrig.

Byrådet betænkeligt

Niels Nielsen er ikke grenåenser af fødsel. Han stammer fra Skanderborg-egnen og fik som ung en landbrugs-uddannelse. Ikke, at han var gemen karl på landet, næh, han gik landbrugselev-vejen og var i fuld gang med at udnytte sin kunnen på godset »Hessel«, da han erfarede, at sygehuset i Grenå søgte en portør.

– Det er vist lige noget for dig, tænkte jeg ved mig selv og skrev straks en ansøgning til byrådet. Ansøgningen blev også godt nok modtaget, men byrådet tøvede med at ansætte mig, for jeg manglede et par måneder i at være 25 år, og det var just lavalderen for ansættelse. Der var vistnok kun én foruden mig, der søgte, og jeg blev antaget. Mine kammerater ved landbruget kunne ikke fatte, hvorfor jeg meldte mig. De regnede det vist ikke for et rigtigt arbejde at være portør.

– Var det lønnen, der fristede?

– Det kan man vist ikke sige. Den var på 35 kr. om måneden på fuld kost. En køkkenpige kunne tjene den fyrstelige løn 18 kr. Men det var i 1915 – helt nøjagtigt den 1. april – og da var pengene som bekendt mere værd end i dag. Dog ikke så meget mere, at man kunne tale om en vellønnet stilling, men jeg var nu godt tilfreds, og da jeg helt var min egen herre, behøvede jeg ikke at spørge nogen til råds.

Niels Nielsen er ungkarl og bærer udseende af at være tilfreds med denne tingenes tilstand.

– Jeg var i sin tid forlovet. Det varede i tre uger og efter min opfattelse fjorten dage for længe. Jeg dur ikke til at være afhængig af nogen.

I de aktive år havde Niels Nielsen tjenestebolig på sygehuset. Nu har han en hyggelig lejlighed i pensionistboligerne på sygehusvej. Selv insisterer han på at kalde dem »aldersrenteboligerne«, men navnet uanset forstår han at klare sig selv. Der hersker orden i stuen, og køkkenet er som blæst, bortset fra et par pilsnere til afkøling under vandhanen.

– Orden lærte jeg som landmand, og hvad jeg ikke kunne, fik jeg lært under overlæge Axel Klint. Han krævede den mest gennemførte orden omkring sig, og han var mand for at føre sine krav ud i livet, tidligere militærlæge, som han var.

– Og overlæge Klint var det første møde med lægestanden?

– Åh nej, jeg begyndte under distriktslæge Giersing, der også fungerede som leder af

Personalet på Grenaa Sygehus ca. 1910.

det gamle sygehus på Havnevej. Han var skam også en ordensmand, men i hans tid var Grenå-borgerne ikke så syge. Der var plads til et halvt hundrede patienter på Havnevej, men vist aldrig fuldt hus i de syv år, jeg virkede her.

– Det var hospitalstjeneste under beskedne former?

– Bevares, ja. Medicinen hentede jeg på apoteket og transporterede den i min uundværlige spånkurv. Det var ikke så store portioner dengang, mest lidt hostesaft og Kinadråber mod dårlig hals. Som sagt var man ikke så syge dengang. Eller også nærede man en sund respekt for at komme på sygehuset. Jeg vil dog sige, at vore patienter havde en god chance for at overleve. Og maden var fremragende. Vi havde en køkkenchef, som kunne li' at lave mad og undte både patienter og personale at spise sig mætte.

Om at passe 18 kakkelovne

– Kunne sygehusets eneste portør nok tillade sig at forlade huset og gå på apoteket?

– Man spurgte ikke, om jeg kunne. Jeg skulle. Men kære venner, sikken en ståhej der var, hvis kakkelovnene gik ud, mens jeg var borte. Sygehuset var kakkelovnsfyret. Der var atten ovne at holde vedlige med brændsel. Opvarmningen af patientstuerne skete fra gangen. Der stod en ovn uden for hver stue, og varmen kom ind gennem en rist. Selve gangen blev varmet op af en vældig ovn, der stod i kælderen. Det var min opgave at sørge for varme, og det var som sagt et job, som kunne have sine ubehagelige sider.

– Blev operationsstuen også opvarmet af en kakkelovn?

– Operationsstue? Jeg tror overhovedet ikke, der blev opereret, mens distriktslægen havde kommandoen. Det begyndte først, da overlæge Klint tiltrådte, kort før det nuværende sygehus blev indviet i 1922. Da han kom til, blev der opereret og – jo – også operationsstuen fik varme fra en kakkelovn. Det var nu ikke altid, overlægen

Personalet på Grenaa Sygehus 1951. *I første række fra venstre ses: Læge Sewerin, sygeplejerske Anna M. Sørensen, læge Mogens Andersen, forstanderinde Anna Marie Asbæk, overlæge Peter Koefoed, sygeplejerske Alma Jensen, læge Jan Weber, sygeplejerske Else Junghans, sygeplejerske Lilly Holm. 2. række: Sygeplejerske Stinne Jensen, sygeplejerske Krista Malfeldt, sygeplejerske Sigrid Thomsen, inspektør Ejnar Bruus Laursen. 3. række: Sygeplejerske Grethe Thomsen, økonoma Karen M. Torpe. Portør Erling Fredmond Andersen, sygeplejeelev, frk. Nielsen, varmemester Niels Udsen, systuemedhjælper Olga Olesen, overportør Niels Nielsen. 4. række: Kokkepige Dagmar Pedersen, husassistent Ellen Andersen og sygeplejerske Magna Christiansen.*

kunne vente med at tage fat, indtil der blev varme, men det gik endda.
– Hvordan med ambulancetjenesten?
– Ja, se den var speciel. Det var naturligvis et hestekøretøj, og kørslen blev besørget af daværende vognmand Peter Bilde, Mogensgade 8. Da han døde, overtog sønnen hvervet. Et mærkeligt bagvendt foretagende var det, for hestene stod opstaldet i Mogensgade, mens »ambulancen« stod på sygehuset. Borgerne kunne altid se, når en eller anden var blevet syg og skulle indlægges, for så kom vognmanden ridende med hestene. Var det alvorlig sygdom og indlæggelse hastede, gik det i skarpt trav. Det var nu sjældent nødvendigt. Der var bedre tid dengang, også til at hente de syge.
– »Ambulancen«, er det den, der står på Djurslands Museum?
– Jeg har ladet mig fortælle, at overlæge Hovesen har reddet den, men selv har jeg nu aldrig set, om det er den rigtige. Der kan være tale om to. Den, vi havde, da jeg blev portør i 1915, og den, vi senere fik foræret af en velynder, sagfører Fr. Viahle på Vestervej.
Det var en fest, da den nye vogn kom med toget. Den havde grønne vinduer, og vi var så glade for den, at vi trak den til sygehuset med håndkraft. Ret mange år fik den dog ikke lov til at gøre tjeneste. Bilerne vandt frem, og Grenå fik sin Røde Kors-ambulance. Den blev kørt af vognmand Trolle Christensen.

Overlægens cigarer

I 45 år passede Niels Nielsen sit arbejde som sygehusportør, men trods den megen omgang med syge mennesker har han aldrig selv prøvet at ligge i en hospitalsseng. Det fortæller han ikke uden selvfølelse og han hælder til den anskuelse, at ungkarlestanden har betalt ham med et jernhelbred. End ikke den strenge justits under overlæge Klint og den lange arbejdsdag formåede at sende ham til sengs med noget alvorligere end en influenza.
– En bestemt mand, det var han, overlægen, og han hadede enhver form for uorden. Jeg husker, hvor harm han kunne blive, når han så en afreven tændstik flyde på sygehusets grund.
– Sørg for at få den fjernet, Nielsen, men lad en af de unge gøre det, sagde han gerne.
– Den udtalelse morede jeg mig en hel del over, for jeg havde kun en enkelt mand til hjælp i de første år. Det gik ligesom aldrig rigtigt op for overlægen, at vi kun var to til at gøre arbejdet. Men overportør blev jeg. Da vi i 1922 tog det nye sygehus i brug, sagde overlæge Klint til mig:
»Nu skal De være overportør, Nielsen«, og det var sjovt synes jeg, for vi var som sagt kun to portører. Senere blev vi flere, og nu er der vist godt en halv snes stykker om arbejdet. Lønmæssigt blev det dog en forbedring. Fra 35 kr. blev lønnen sat op til 50 kr., og senere steg den til 75 kr. Den betaling fik jeg i en halv snes år og syntes det var en vældig masse penge. Man skal så huske, at jeg fik min kost og boede på sygehuset, og det var meget værd. Kosten på sygehuset har altid været god.
Niels Nielsen gik på pension det år, han fyldte 70. Da han forlod boligen på sygehuset, fik han lejligheden, hvor han nu bor, for efter 45 år som portør kunne han ikke tænke sig at flytte ret langt bort. Det var rart med udsigt til den gamle arbejdsplads og så måske at holde øje med, hvad hans efterfølgere foretog sig. Om sommeren tilbringer han mange timer på bænken ved ejendommens hoveddør, for så har han den fordel at kunne se hen til sygehuset, at kunne følge trafikken på Sygehusvej – og veksle et par ord med dem, der går ud og ind i det hus, han deler med andre ældre mennesker. Der falder bemærkninger til de fleste, og vel er Niels Nielsen ikke længere så hurtig til bens, men replikken er så hurtig som nogensinde, øjnene skarpe og hukommelsen ligeså. Han kender de fleste fastboende i byen, fastboende i den modne alder. Dels har han haft mange af dem som »kunder«, dels har han altid været et udadvendt menneske.
– Det har sin fordel at bo netop her, hævder han. Ganske vist har jeg i mine 87 år aldrig haft brug for at komme på sygehuset, men skulle det ske, er der jo ikke så langt.
Niels Nielsen har slidt tre overlæger op – distriktslæge Giersing, overlæge Axel Klint og overlæge Peter Koefoed. Han har godt at sige om dem alle. De var forskellige som dag og nat men, siger han, gode at arbejde under allesammen. Trods 17 år som pensionist falder der stadig en cigar af, når han og overlæge Koefoed mødes, og cigarerne må være gode, for tanken om dem er i stand til at få Niels Nielsen til at falde i staver, hvad han ellers ikke har for skik at gøre. Distriktslæge Giersing er et efterhånden fjernt minde, men den gamle overportør – hvis første rang iøvrigt var »Sygehuskarl« – er i stand til at mane en markant skikkelse frem, en læge, der gerne ordinerede ufarlige medikamenter som hostesaft og Kinadråber, men ellers var påholdende med medicinen. Den troede hans vist ikke meget på. Sygehuset var kun en bibeskæftigelse for distriktslægen og, fortæller Niels Nielsen, der blev ikke tid til stuegang hver dag. Til alt held var der dygtige sygeplejersker, der tog sig af patienterne, og folk var altså ikke så syge dengang.
Om ordensmennesket overlæge Klint har Niels Nielsen et væld af historier, men bedst mindes han overlægens fritidsinteresse – jagten.
– Overlægen var ofte med på jagter rundt om på godserne og måske især på Meilgård. Når sådan en jagtudflugt forestod, var det min opgave at hente gevær og jagttaske i boligen på Rosenvinges plads, hvor nu børnehaven har til huse, og bringe ham tingene på Vestbanegården. Jeg skulle også stå parat til at modtage ham, når han kom hjem og følge ham til boligen. Geværet og vildtet skulle jo bæres. Hvad angår vildtet, oversteg det nu sjældent andet end en hare, men det var i de dage, hvor ingen kunne forestille sig en overlæge gå gaden lang med gevær over skulderen og slæbende et nedlagt dyr. . . . .

Seks uger, hvor Grenaa var knudepunktet

9. april 1940 blev al transport over Storebælt midlertidigt stillet i bero – tyskerne frygtede miner – og Grenaa blev med eet slag stedet, hvor alt gods til og fra Jylland samledes.
– En skuffet værnemagts-officer bragte krigen til Grenaa, hvor man svarede igen med nålestik, der fik uoverskuelige følger.

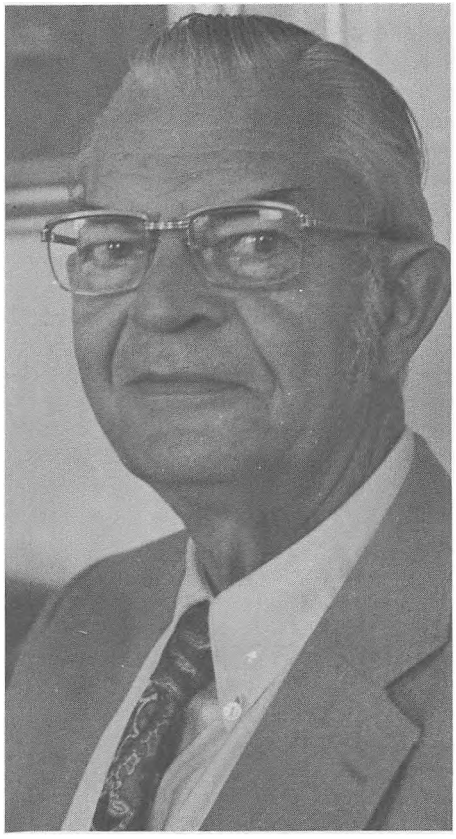

Forhenværende trafikkontrollør V. Mylius Rosenvinge får et henført udtryk i ansigtet, når han mindes den prima underholdning han og de andre jernbanefolk under besættelsesårene havde af at tirre den tyske værnemagt. Men kun i korte glimt, for hvis enkelte befolkningsgrupper mærkede mere til det tyske åg end andre, ja, så var banens folk på det udvalgte hold.

Rosenvinge flyttede til Grenaa i 1930, men hans familie har lokale rødder, der går betydeligt længere tilbage i tiden, og på sin egen undskyldende facon lægger han ikke skjul på, at han føler sig som ægtefødt grenæenser. Selvom han vitterligt er horsensianer. De ti første år i Grenaa forløb rolige nok for trafikassistenten, men så kom 1940 og nærmere betegnet 9. april 1940. Denne dag blev optakten til fem begivenhedsrige år.

– Jeg blev vækket af min søde søvn kl. 5.30. Motordrøn fra flyvemaskiner. Jeg stod op, så at det var tyske maskiner og tænkte ved mig selv, at der her var tale om et groft neutralitetsbrud. Tanken om krig og besættelse end ikke strejfede mig, for Danmark havde jo underskrevet en ikke-angrebspagt med Tyskland. Det var altså en frækhed uden lige, at tyske militærmaskiner overfløj dansk territorium. Med disse tanker genoptog jeg min søvn.

På vej til jernbanestationen om morgenen mødte jeg chaufføren på Mineralvandsfabrikken. Ham kendte jeg. Han havde tit ærinde på stationen.

– Har De hørt, sagde han, at Danmark er blevet besat af tyskerne?

– Pjat, tænkte jeg, men vi fulgtes alligevel ad ind på Grenå Folketidendes redaktion, som lå på vejen til stationen. Dengang boede vi på hjørnet af Baunhøj og Sygehusvej.

Inde på redaktionen sad journalisterne med øretelefoner på og aflyttede Ritzaus Bureau, som netop gengav »oprobet« fra den tyske øverstkommanderende i Danmark, flyvergeneralen von Kaupitz. Det var altså rigtigt nok, dette med besættelsen.

Seks uforglemmelige uger

Byen var af lave. Rygter om tyskere på vej lokkede adskillige borgere op på torvet, men der kom ingen tyskere. Den første måneds tid så vi faktisk ikke meget til dem. Senere lidt for meget.

Så vidt jeg erindrer, skete der ikke noget bemærkelsesværdigt på besættelsens første dag i Grenå. Men vi fik jo den telegrafiske opfordring fra regeringen om at bevare ro og orden og blive i tjenesten.

Virkningerne lod imidlertid ikke vente længe på sig. Tyskerne var åbenbart bange for, at englænderne havde mineret Storebælt og forbød al sejlads, også med færger, på bæltet. Resultatet blev, at al godstrafik mellem Jylland og Sjælland skulle foregå med Grenå-Hundested Færgefarts to skibe »Djursland« og »Isefjord«, og der stod så vi – nogle ganske få mennesker, som skulle klare hele den store mængde gods. Vi havde dengang et havne-pakhus. Det er senere forsvundet på grund af ælde, men i april 1940 havde vi det heldigvis stadig. Her blev oprettet et godskontor, og jeg blev beordret til at overtage ledelsen, hjulpet af en pakhusformand og en ekstraarbejder. Så begyndte seks uger, jeg aldrig kan glemme.

De to færger var ikke beregnet til at fragte jernbanevogne. Der var ikke jernbanespor på vogndækket, og kun den ene færge havde en stump spor på agterdækket. Godset til Jylland blev kørt til Hundested og læsset af i en stor dynge på færgens vogndæk. Vi fik så at vide, at den første forsendelse var undervejs og at den bestod af fire vognladninger. Udstyret med fragtbreve stod vi tre mand parate til at tage imod før-

gen, og hvad mødte så vore undrende blikke. Alt lå hulter til bulter og i så stor en mængde, at det ikke var til at overse.
Min plan var at sortere ilgodset fra og få det afsted. Det var jo en naturlig ting, men det blev hurtigt klart for os, at det blot drejede sig om at få godset op på kajen, så færgen kunne komme afsted igen. Hele mandskabet på færgen kom i sving, og da det var klaret, tog vi fat på at sortere, men knapt var vi kommet i gang, inden vi fik melding om, at en ny forsendelse var undervejs fra Sjælland, og denne gang otte vognladninger.

208 overtimer – og ingen overarbejdspenge

Dette var en ubehagelig og helt uoverskuelig situation for os. Vor kapacitet i Grenå var ikke indrettet på den slags godsforsendelser, og det første, der skete, var, at vi alle blev beordret i dobbelt tjeneste. Også stationsforstanderen, der var en ældre mand. Vi sendte et nødråb til distriktet i Århus, og her lovede man os to assistenter til låns. Der kom én. Flere kunne ikke opdrives, sagde man, så det var ret håbløst, indtil stationsforstanderen blev vred og ringede distriktet op. Han meddelte dem kort, at nu kunne han ikke mere og agtede at gå i seng, og medmindre man sendte ham adskilligt flere folk, ville han, stationsforstanderen, fralægge sig ethvert ansvar for godsekspeditionen på havnen.
Det hjalp. Med de næste tog kom 18 assistenter, pakhusfolk og ekstraarbejdere, og med deres hjælp fik vi hold på tingene. Vi lavede vores egen ruteinddeling efter et system, som kun vi, der var i sving, kendte, og det fungerede udmærket. Seks uger senere blev sejladsen på Storebælt genoptaget, men da var vi faktisk i stand til at administrere godsforsendelsen mellem Jylland og Sjælland.
Det er klart, at der opstod mange barokke situationer, og særligt én har bidt sig fast i min erindring. Københavnerne var ved at komme i forlegenhed for svinekød, og det blev besluttet at forsøge transport via Grenå af en større mængde svinekroppe, tækkeligt indsyet i sækkelærred. Svinekroppene kom i de såkaldte kødvogne til havnen, og forsøgsvis skulle de sendes over Kattegat med en af Kalundborg-færgerne. Skibet var noget større end færgerne på Grenå-Hundested, og der herskede nogen spænding om, hvorvidt den kunne gå i havn. Det lykkedes, og lastningen begyndte, men hen på aftenen – det var stadig i april – sagde skibets kaptajn, at nu sejlede han altså, for der var ved at danne sig is uden for havnen. Det var bidende koldt i april det år, og der var is på Kattegat, men færgen kom igennem til Kalundborg. Denne ene gang. Kort efter frøs indsejlingen til Kalundborg til og al videre sejlads med svinekroppe blev opgivet. Forsendelsen var en begivenhed i statsbanekredse, og fire fine folk fra ledelsen i Århus kom ud for at se, hvordan den spændte af. Distriktschefen var en af dem. Han kiggede noget på mig, for jeg var ikke reglementeret påklædt med en skindhue på hovedet og tilmed en skindhue, der var forsynet med øreklapper. Han sagde ikke noget, men i de dage lagde man megen vægt på uniformerne.
I de seks uger oparbejdede jeg et tilgodehavende hos min arbejdsgiver på 208 overtimer. Da det var overstået, modtog vi en henvendelse fra baneledelsen om, at man ikke gerne modtog krav om betaling af det ekstraarbejde, vi havde haft, men betragtede det som vort bidrag i denne første, svære tid. Det gjorde vi så, og vi fik aldrig så meget som en tår kaffe for overarbejdet. Til gengæld havde vi tilfredsheden. Det lykkedes os faktisk at klare situationen med godset, der lå i bjerge på havnen.

Hvor er komiteen?

Selvfølgelig modtog vi straks fra den første dag ordrer fra tyskerne, og det var altsammen hemmeligt. Vi måtte ikke røbe med et ord, hvad værnemagten besluttede af transporter på banen, men da det første egentlige militærtog skulle ankomme, fik vi et bevis for, hvor glimrende tyskernes hemmeligheder var bevaret. Toget skulle ankomme kl. 22.15 en dejlig, lys og varm sommeraften, og det var et kvarter efter stationens lukketid. Vi lukkede tidligt, eftersom det sene aftentog var blevet indstillet.
Der gik så jeg i min hvide sommeruniform – vist nok den eneste gang under krigen, jeg havde den på. Den var ikke rigtig praktisk. Damplokomotiverne, som i stigende grad blev taget i brug, da olien slap op, støvede en hel del. Der gik jeg så og lukkede og låsede og blot ventede på at få det tyske tog afviklet. Det kom på slaget. Med tysk præcision.
Det samme gjorde folk fra Grenå. De skulle se det tyske tog, det hemmelige tog. Inden der var gået mange minutter var det ikke til at komme frem for folk, og jeg måtte bede dem fortrække ud af stationen. Jeg fik hjælp af en bestemt politimand, der havde ordet i sin magt og var passende brøsig. Han fik dem gennet ud på stationspladsen, og der var vel samlet 500 foran banegårdens hovedindgang. Politimanden talte til dem fra trappen. – Gå nu hjem, fordel jer lidt, for I vil vel ikke have, at jeg i aften skal til at skrive 500 rapporter. Jeg kender jer allesammen.
Det hjalp lidt. Folk sivede op i Østergade, men der var stadigvæk mange, da toget kom. Det blev en oplevelse. Ud af første vogn steg en rigtig preuserofficer, klædt på efter en modejournal og med monocle i øjet. Hans første spørgsmål var:
– Hvor er komiteen?
– Hvilken komité, replicerede jeg?
Jo, han var vant til, at borgmester med følge stod parat til at modtage, hvor hans tog gjorde holdt, og han havde været ti dage undervejs fra Polen med mandskab og heste. Det var artilleriet, der kom med kanoner i åbne og lukkede vogne og luftværnsskyts til forsvar.
Den tyske officer – oberleutnant Langschäfer, hed han – var rasende over ikke at blive modtaget, og endnu mere rasende blev han,

Tyske tanks på vej fra banen 17. 7. 1944. Bemærk drejesporene på vejbanen.

da han opdagede, at der ikke var truffet forberedelser til hans ankomst. Han forlangte at komme til at tale med borgmesteren, og jeg foreslog ham da at ringe borgmesteren op. Det gjorde han – og kom til at betale to kroner for at låne telefonen. Prisen var 50 øre, og det var i et anfald af drilleri, jeg forlangte betaling, men han opfattede det seriøst og rakte en hel håndfuld mønter frem mod mig. For en sikkerheds skyld tog jeg to kroner og lagde i kassen.

Borgmesteren svarede ikke, og så blev oberleutnanten bragt op over kogepunktet. Jeg forklarede ham, at stationen og kun stationen var mit domæne. Alt andet kom ikke mig ved, men drillelysten foreslog jeg ham at ringe det tyske hovedkvarter op på hotel Regina i Århus. Det gjorde han skam, og han råbte højt. Det endte med at han blev stillet om til København, og du store hvor han råbte, da han fik forbindelsen. Han havde slet ikke nødig at bruge telefonen. De kunne sikkert høre ham på rådhuspladsen i København. Det blev en dyr telefonsamtale for ham, og enden blev, at han, mandskab og heste måtte blive i toget natten over.

Grenåenserne blev hjemme

Næste dag fortsatte morskaben. Der kom telte, som blev slået op på dyrskuepladsen, og her blev hestene staldet op, mens soldaterne bredte sig i »Pavillonen« og på Vestre skole. Først havde vi dog en del problemer med at få godsvognene tømt for heste og udstyr. Det kunne naturligvis kun ske ved rampen, og vi forberedte os på at skille toget ad, da det ankom, for alle vogne kunne ikke rangeres til rampen på en gang, men vi blev straks bremset i vort forehavende. Oberleutnanten, denne typiske preuserofficer, krævede at toget blev tømt samlet. Altså ikke noget med at dele det op i flere enheder, for et tysk militærtog bestod af 54 vogne, hverken mere eller mindre. Vi fik en længere palaver om dette emne, og det endte altså med, at soldater og heste måtte blive i toget natten over, skønt rejsen til Grenå fra fronten havde varet længe nok.

Næste morgen måtte den genstridige oberleutnant erkende, at det var nødvendigt at skille toget ad, og så kunne vi endelig begynde at tømme det.

Soldaterne blev ikke længe i Grenå. De skulle blot rekrerere sig, inden de igen blev sendt i ilden. Jeg har ofte siden tænkt på denne her oberleutnant og hvordan han klarede sig igennem krigen. Det tror jeg nu slet ikke han gjorde, for det lä slet ikke til ham at dække sig for fjendens kugler, så han er nok blevet sprængt til atomer. Det omtalte tog var det første af mange. Soldater kom og gik, og som krigen skred frem, fik vi andre at se end de uniformerede. Gestapo. De var ret lette at kende, for det var äbenbart skik blandt dem at krænge hatteskyggen ned, og på flere måder skilte de sig ud fra de almindelige rejsende. Når vi så dem i ventesalen, sørgede vi for at holde os på afstand.

Rejsende var der for øvrigt ikke ret mange, af, selv om jernbanen fik en meget central placering i trafikken, så længe krigen varede. Det første, der skete var, at lyntogene blev inddraget, og da olien slap op, forsvandt også de dieseldrevne tog. Al normalkørsel skete herefter med damptog, og bortset fra små portioner tyske kul blev der fyret med danske brunkul. Lidt efter lidt lagde værnemagten beslag på togene, og det gik naturligvis ud over persontogene, som forsvandt i et tempo, vi ikke havde regnet med. Til sidst var der kun et par dobbelttog tilbage på strækningen Grenå-Århus, og så gik man over til kun at transportere civile hveranden dag for endelig helt at sløjfe civile persontog. I stedet for blev der indsat en enkelt personvogn i godstogene, men til sidst forsvandt også de civile godstog: Tyskerne beslaglagde det hele.

For folk på strækningen Grenå-Århus og Grenå-Randers var situationen ikke let. Mens der endnu kørte tog, skulle der søges om tilladelse til at rejse med dem. I Grenå måtte rejsende henvende sig på komman-

dantskabet, der havde til huse på hotel »Dagmar«, og var begrundelsen for en rejse god nok, blev der udleveret en rejse-tilladelse. Ellers måtte man gå med uforrettet sag.
Sabotage? Jo, der blev lavet forskelligt, og det begyndte i det små. Vi på banen havde eksempelvis megen morskab af at dirigere godsvogne til forkerte bestemmelsessteder – gods til Thy kunne havne på Falster uden at tyskerne fandt ud af, hvordan fejlen var sket. Det var faktisk muligt at få hele vognladninger til at forsvinde i længere tid, og når sådan noget skete, var der stort postyr i tyskernes hovedkvarter.
Vel, vi kunne ikke hindre tyskernes bevægelser, men vi kunne genere dem en del, og det gjorde vi af et glad hjerte. Vi blev tvunget til at samarbejde med dem, men havde ikke synderlig lyst, og samarbejdet blev naturligvis derefter.

En særegen transport

Det var imidlertid ikke alvor altsammen. Ind imellem boblede latteren, og der skulle ikke så meget til at kalde smilet frem hos borgerskabet.
Jeg husker en bestemt tildragelse under mørklægningen. Intet lys måtte sive ud fra dagligstuerne, men naturligvis heller ikke fra jernbanestationen, så der var mørkt på banegårdsterrænet, og uheldet ville, at en ældre, kraftig dame faldt og slog sig temmelig slemt. Vi hjalp hende så godt, vi kunne, men støtte på det ene ben kunne hun ikke, og gode råd var dyre. Damen skulle besøge familie i Grenå, men en taxa lod sig ikke opdrive, og gå kunne hun altså ikke. Det endte med at vi rekvirerede budcentralen, som bestod af en trehjulet varecykel med lad og et bud til at trampe i pedalerne. En stol fra ventesalen blev anbragt på ladet og tante Anna på stolen, hvorefter kursen blev sat mod bestemmelsesstedet.
Det blev senere opklaret, at cykelbudet tog sig betalt efter gældende takt for banepakker – 75 øre.

Auktionen gjorde Grenaa til en god fiskeplads

Fisker Carl Sørensen, på havnen bedst kendt under navnet »Jyde Carl«, fortæller om tider, da fiskeriet fra Grenaa var en skidt forretning – og om hvordan han helt tilfældigt kom til at medvirke til en revolution i erhvervet.

Der er forskel på øgenavne, og det er tonen, der gør den hele forskel. Når beboere på Grenå havn siger: Jyde Carl, ja, så er tonen netop så respektfuld, som en 85-årig med et respektabelt og arbejdsomt liv bag sig kan gøre krav på. Carl Sørensen, Sølystvej 7, ved udmærket besked om øgenavnet, men reagerer kun på det med et lunt smil, for han kender sine medborgere ved havnen fuldt så godt, som de kender ham.

I dag er Carl Sørensen registreret som »lystfisker«. Trods sin høje alder pjasker han hjemmevant rundt i Kattegat i sin glasfiberjolle og bjerger fisk til sig selv og udvalgte, gode venner. Han kan lige så lidt undvære havet, som fisken kan det, og det er ikke tilfældigt, at jollen bærer navnet »Jyden«. Det navn har en god klang i Carl Sørensens øren og bringer mindelser fra en tid, hvor han havde en del mere tonnage mellem sig og havet, for det skib, der gav ham navnet »Jyde Carl« er ikke jollen i lystbådehavnen. Det var en stor og velsejlende kutter af samme navn.

Ikke den største båd, Carl Sørensen har stået som ejer og bruger af. Som en af de meget få af sin årgang har han sætteskippereksamen, og det fristede ham for godt og vel en menneskealder siden til at drage ud på Doggerbanke, Brune banke og hvad de historiske fiskepladser nu hedder, som fører og ejer af den 28 tons store kutter »Dannebrog« af Grenå.

Der har virkelig været dage, hvor Kattegat for Jyde Carl kun var for en vandpyt at regne og hvor den mere barske Nordsø tilfredsstillede hans hu til at prøve kræfter med elementerne.

Han slap billigt – med et mavesår, som det kostede ham flere års pinsler og faste at slippe af med igen, og så lyttede han – ikke for første gang – til sin kones formanende røst: »Sælg nu den båd, Carl, og kom hjem.«

Smed fisken overbord

Det gjorde så Carl, der ellers havde Esbjerg til basishavn og i flere år sendt lokketoner til hjemmet på Grenå havn. – Jeg ville jo gerne have Mor og børnene til Esbjerg. Men de ville minsandten ikke, og det betød så, at der blev lidt længere mellem gensynene. Fiskeriet skulle passes, og »Dannebrog« var bygget til Nordsøen. Kun i de værste vintermåneder blev fiskeriet henlagt til Kattegat.

Carl Sørensen lægger ikke skjul på, at det var afsætningsvilkårene, der i hans ungdoms- og manddoms år drev ham og mange virkelystne fiskere til Vestkysten.

– Så længe vi var henviste til at sælge alle vore fisk til private opkøbere, var en lille plads som Grenå ikke et godt sted. Vi måtte tage til takke med den pris, man bød os, og den var som regel lille. Opkøberne bestemte også, hvad vi skulle fiske på den måde, at vi i sommerhalvåret lige så godt kunne smide ising og torsk overbord. Der var ikke priser på dem. Kun nogle få øre pr. kilo. Det var dengang en god regel ikke at lande torsk i måneder uden »r« – ikke fordi torsken fejlede noget eller smagte mindre godt end om vinteren, men fordi opkøberne i Grenå underbød fangsterne.

Det blev først godt at fiske fra Grenå, da fiskeauktionen kom, og selvom jeg ikke kan lide at prale, var det min skyld, at Søren Møller Pedersen blev auktionsmester i Grenå. Hvad han har betydet for pladsen her, behøver jeg ikke at komme ind på, men det er ikke en overdrivelse at påstå, at uden ham i de svære tider, havde fiskeriet ikke haft den chance i Grenå, som det faktisk fik.

Jeg foreslog ham

Det skete på et møde i Grenå Fiskeriforening. Jeg var og er stadig medlem af foreningen. På et møde skulle der tages stilling til, om driften af auktionen skulle overlades til stat eller kommune, og så var det altså jeg foreslog, at man skulle prøve med en privatmand.

– Hvem skulle så være auktionsmester, spurgte man mig?

– Søren Møller Pedersen, svarede jeg.

Da mødet var forbi og jeg på vej hjem, gik et par fiskere op på siden af mig og spurgte, hvad Møller Pedersen havde betalt mig for at bringe ham i forslag.

– Ikke noget, svarede jeg. Han har ingen anelse om, hvad jeg har gjort.
Resultatet blev, at Møller Pedersen blev indbudt til møde i fiskeriforeningen, og her var det den storartede ordning blev truffet for auktionen. Møller Pedersen lovede ikke blot at sælge fisken til de bedst mulige priser, men også, at han ville bygge auktionshal og overdrage bygningerne til foreningen, når de havde betalt sig selv. Og sådan gik det.
På en måde var det min skyld, at Møller Pedersen kom til styret. Det har jeg aldrig fortrudt, selvom man altså troede, at jeg blev betalt for på mødet at foreslå ham valgt til auktionsmester.
Møller Pedersens udnævnelse til auktionsmester bragte ikke øjeblikkelig revolution eller et hurtigt omslag i priserne, men vi blev aldrig mere trykket i priser, og lidt efter lidt gik det fremad for fiskeriet i Grenå, og pladsen her blev en af de virkelig gode på Østkysten.
Det kunne næsten også kun gå fremad for Grenå fiskerihavn. I min barndom og ungdom var der ikke meget at råbe hurra for. Flåden bestod vel af 25-30 både og ingen af dem særligt store. Den voksede med de stabile priser.

Den helbefarne

Carl Sørensen har aldrig været et dusinmenneske. Hans særstandpunkter gjorde sig allerede gældende i »tjenesten«. Han ville ikke aftjene sin værnepligt som landkrabbe. For ham var der kun tale om marinen, og marinesoldat blev han – endog med de fordele det gav at blive indrulleret som helbefaren. For disse særlige mennesker var der chancer for at komme på skibene, mens de ubefarne tilbragte deres tid på forterne.
Unge Carl fra Grenå drog på langfart blot for at kunne indtræde i marinen med rang af helbefaren. Ikke af nogen anden grund, for det var ikke de store have, men fiskeriet, der trak i ham. At være helbefaren betød for ham det ærefulde hverv at blive oppasser for underofficererne på flådens fire undervandsbåde, som han i parentes bemærket stadig husker navnene på. Det var et job kun for befarne.
Tiden i marinen blev ikke drysset bort. Mens han pylrede om sine underofficerer, arbejdede skibsbyggere på en kutter, han havde bestilt på værft i Esbjerg. Han satte et familiemedlem til at føre opsyn med byggeriet, og da han afmønstrerede, var fartøjet færdigt. Det kostede 7.200 kr. med en udbetaling på 1.350 kr., og de penge havde Carl Sørensen sparet op. Hans far kunne nemlig ikke hjælpe ham, for som kvaseskipper var lønnen ikke stor, og hjemme var mange munde at mætte.
– Der var ikke store penge at tjene som medhjælper på en kutter, men jeg havde det held at blive partsfisker, og det gav så meget, at jeg kunne spare op til udbetalingen, endskønt jeg brugte en hel vinter på navigationsskole. Hertil fik jeg ganske vist tilskud fra staten, men føden måtte jeg selv betale, og penge tjente man jo ikke på skolebænken. Jeg fortrød aldrig den vinter på skole. Undervisningen fik vi i Grenå, og den var god nok til at give mig papirer som sætteskipper. Vores lærer var Emil Andersen, en dygtig mand, men det kneb for ham at skaffe elever nok. På mit hold var jeg den eneste fra Grenå. Alle de andre kom fra andre pladser.
Den eksamen betød, at jeg senere kunne påtage mig arbejde som skipper på andres kuttere, og jeg nåede at føre fem fra Esbjerg, ind imellem jeg havde egne både.
For Jyde Carl var fiskeri ensbetydende med dette at leve. Alligevel var han på et tidspunkt nær ved at svigte kaldet. Det var de sløje priser på fisken og de dårlige afsætningsforhold i Grenå, der ledte ham på afveje. En af hans gode venner havde slået sig igennem som fiskehandler i Randers, og han opfordrede Carl til at gøre det samme. Det kom så vidt, at der skulle handles om en forretning i Bjerringbro, men i sidste øjeblik sejrede hans bedre jeg.
Men det var ikke hans egen fortjeneste.
– Jeg havde en klog og fornuftig kone, og lige da jeg skulle til at sætte navnet på papirerne, som ville gøre mig til fiskehandler i Bjerringbro, så hun på mig og sagde: Jamen, i Bjerringbro kan du jo ikke se Kattegat. . . . .
Dermed var sagen afgjort. Jeg sagde fra og fortsatte med at fiske, så længe kræfterne slog til.
Det gør kræfterne åbenbart stadig, for det skal være en mærkelig morgen, hvor Carl Sørensen ikke er oppe før solen for at tage bestik af vejret. Tegner det lovende, drager han til søs med »Jyden«, for fisk er stadig både hans og vennernes bedste spise.
Fiskeriet er ikke længere et erhverv for ham, men han kender ikke noget bedre tidsfordriv. Det skulle da lige være at flyve. . . . . .
Den ene af Carl Sørensens døtre er bosat i Canada, og for to år siden kom hun på besøg hos faderen. Med sig havde hun en flyvebillet, og han skulle ikke opfordres to gange til at gøre turen over Atlanten. Besøget hos børnene gav ham bisselær i skoene, og i sommer gjorde han turen pany. Næste sommer er det hans agt at rejse til Færøerne, hvor gode venner fjæler sig, men det siger sig selv, at det bliver mens fiskeriet alligevel er sløjt. Så mener han ikke at forsømme så meget. Der er nemlig den hage ved rejseriet, at han må undvære de gode rødspætter fra Kattegat.
– Jeg har en eksperts udsagn for, at rødspætter fra Kattegat ligger et par klasser over rødspætter fra Nordsøen. En biolog fortalte mig engang, at Kattegat-spætten består af 66 procent kød og 33 procent vand, nordsø-spætten af 33 procent kød og 66 procent vand, men det vidste jeg godt i forvejen, som enhver fisker, der har arbejdet både på Nordsøen og Kattegat, ved det. Alt andet lige er der rødspætter til forskel, når man bor i Grenå, som jeg har gjort det i snart 85 år. . . . . .

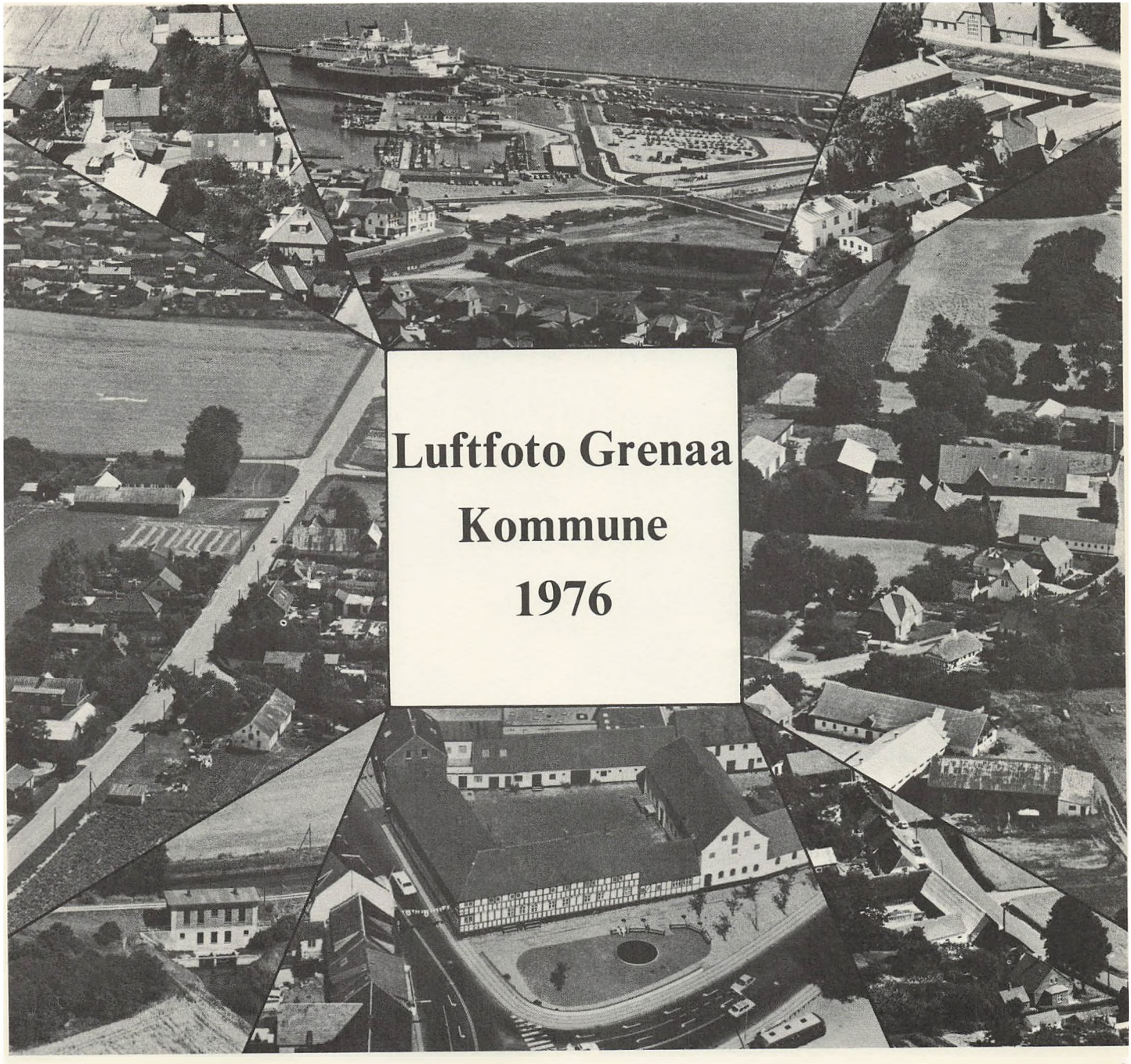
Luftfoto Grenaa
Kommune
1976

Albøge 1976

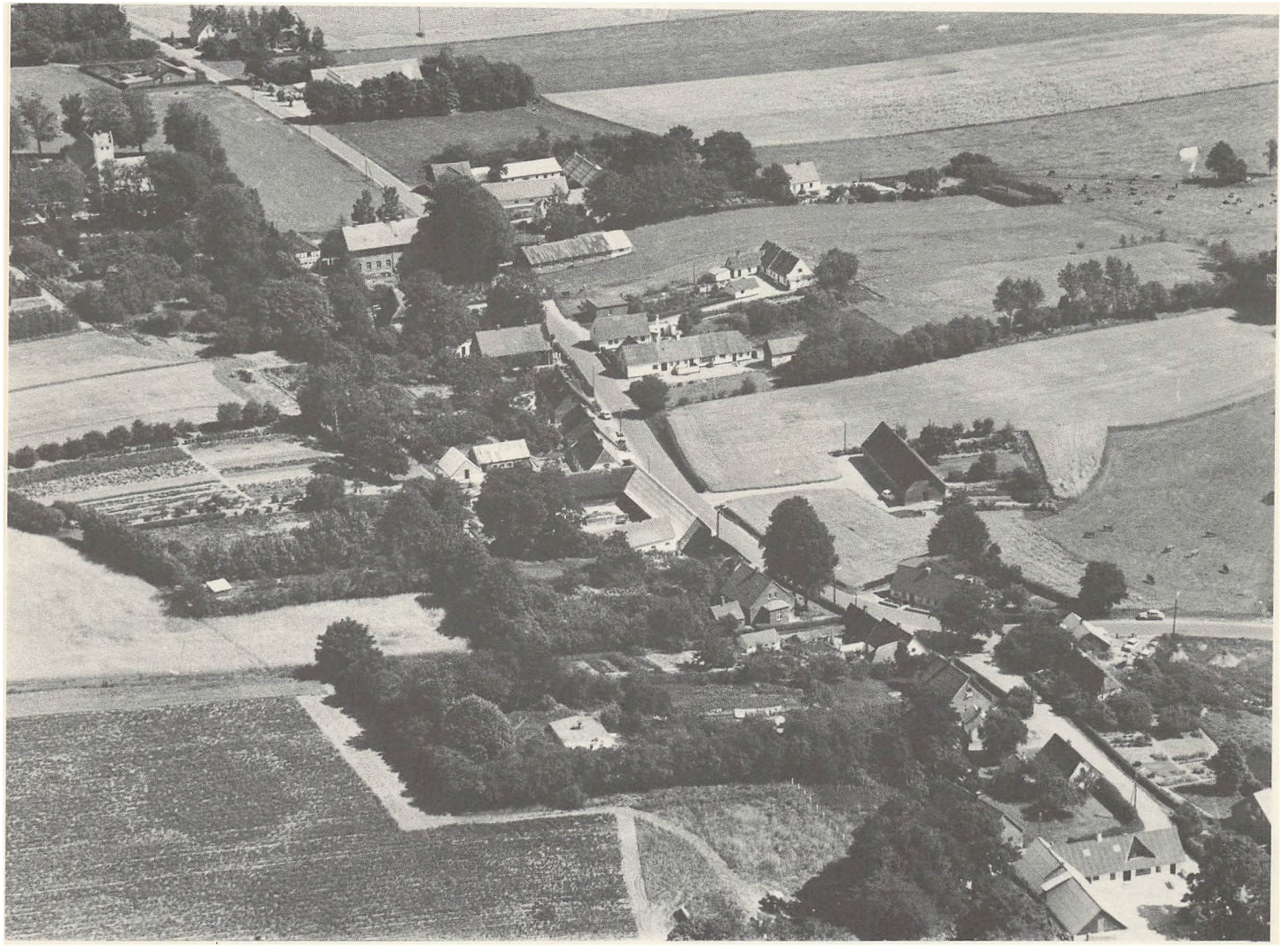

Allelev 1976

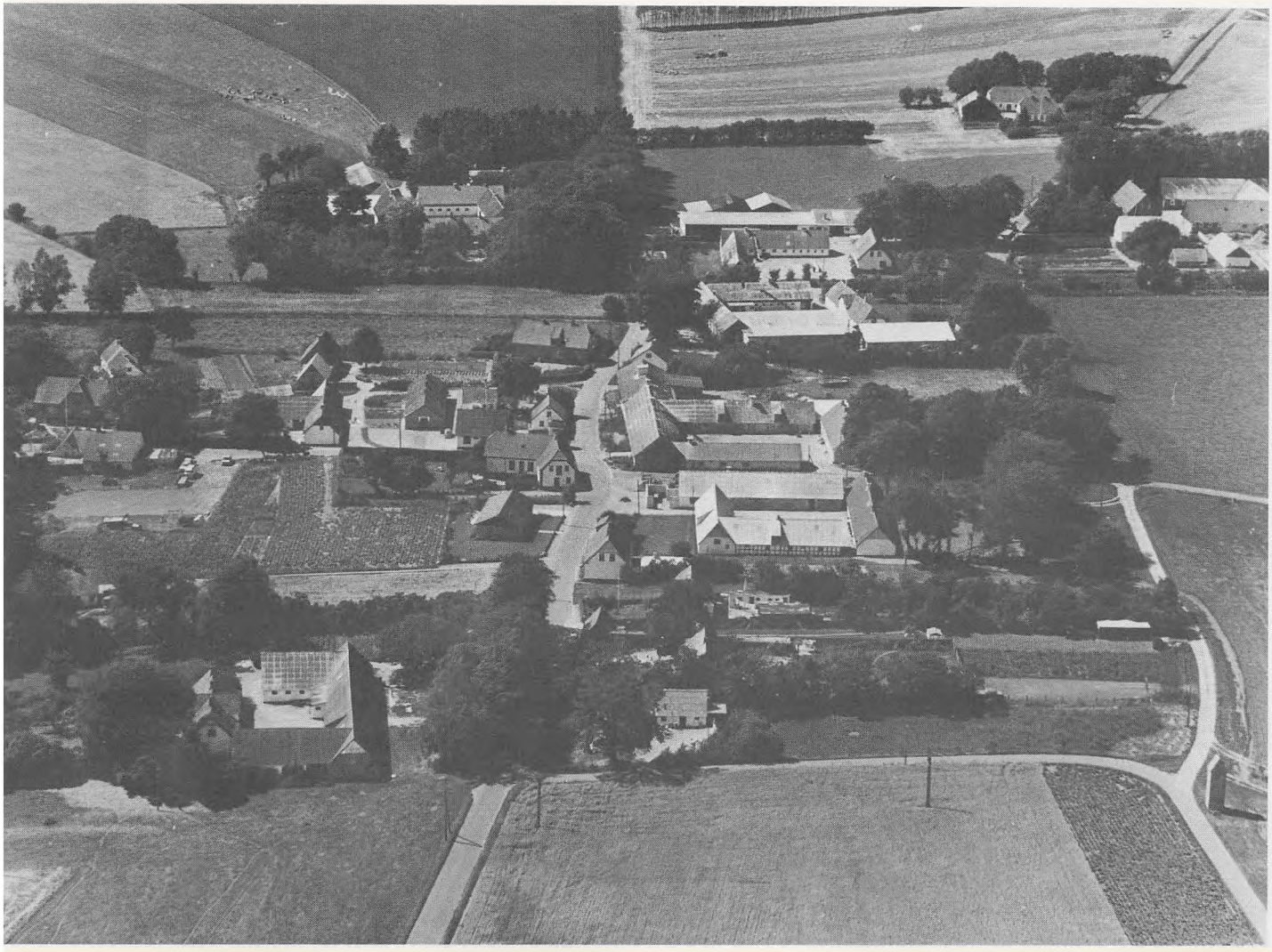

Anholt 1976

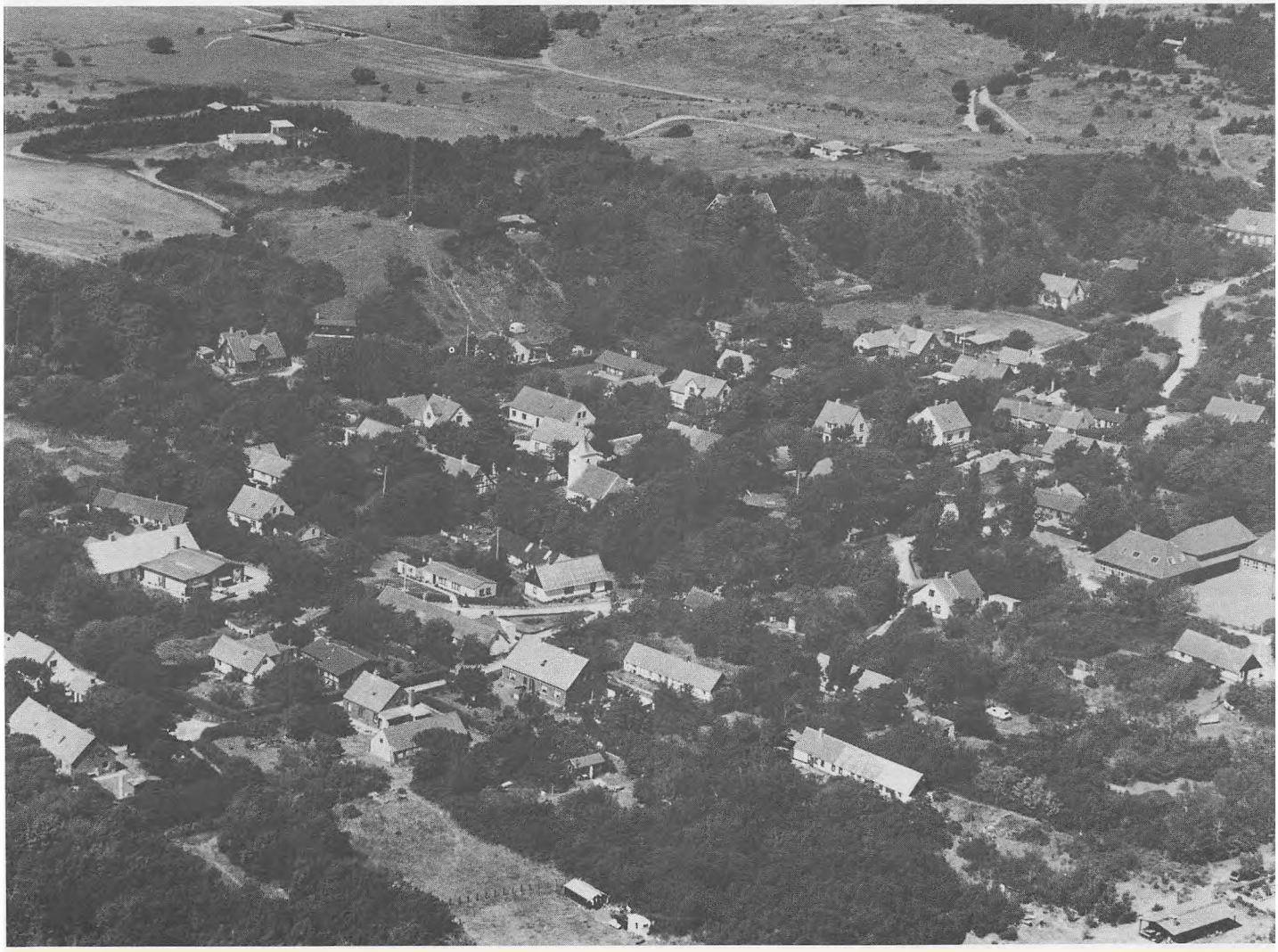

Dolmer 1976

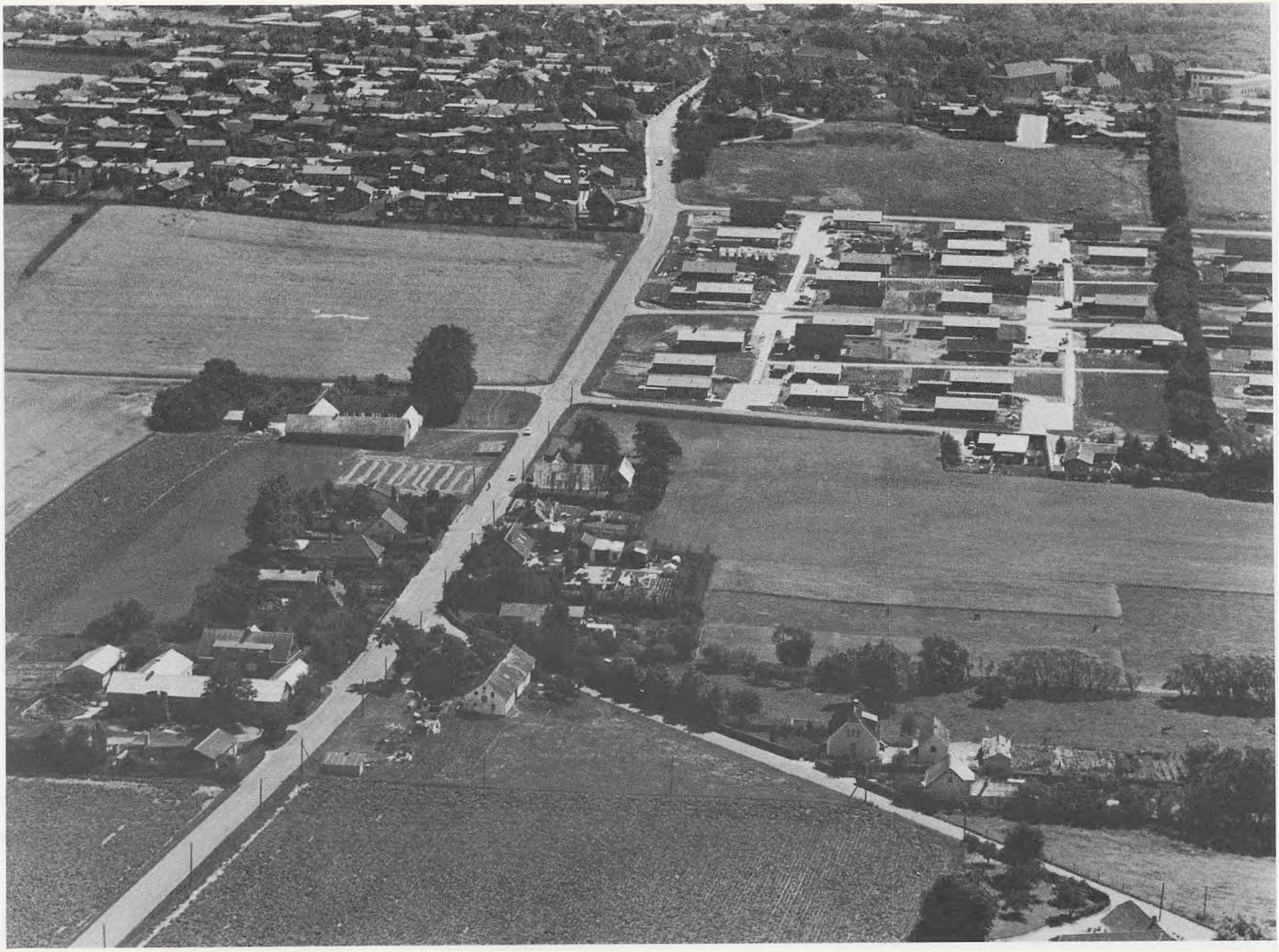

Enslev 1976

Grenaa – Baunhøj 1976

Grenaa – Ringvejen 1976

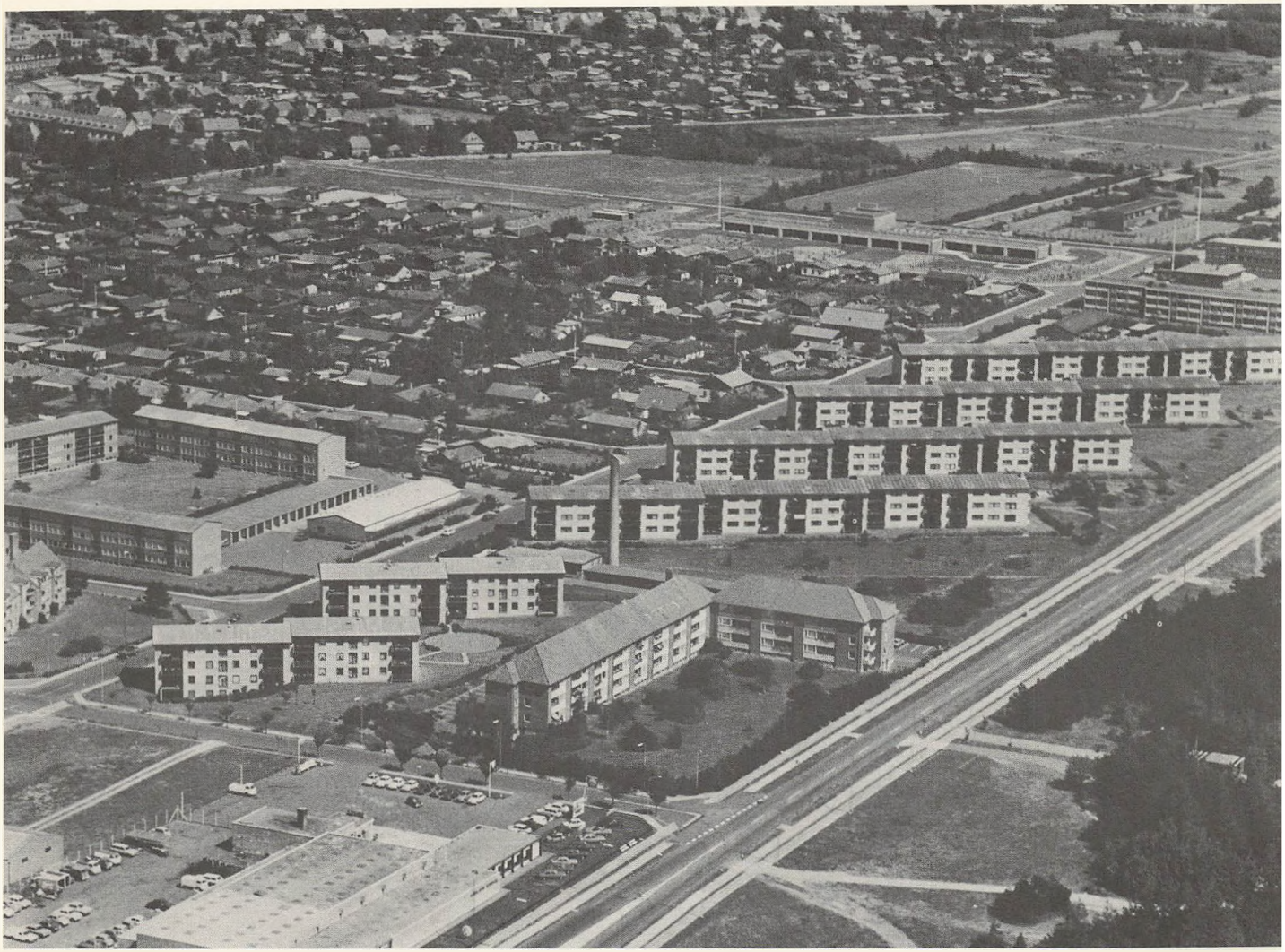

Grenaa – Havnevejen 1976

Grenaa – Centrum 1976

Grenaa – Fuglsang 1976

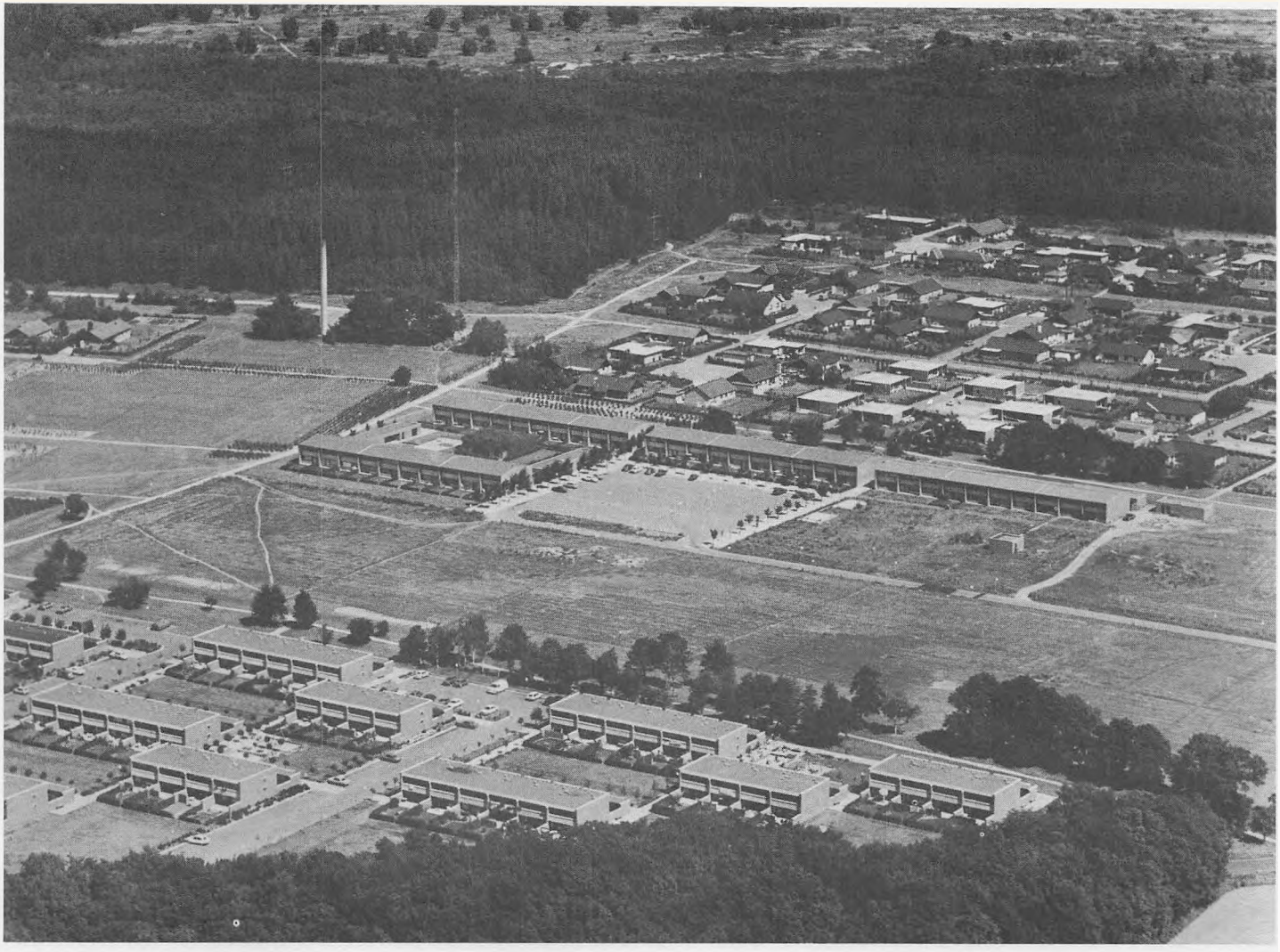

Grenaa – Havnen 1976

Grenaa – Havnen 1976

Grenaa – Industrikvarter 1976

Grenaa – Vestre Skole 1976

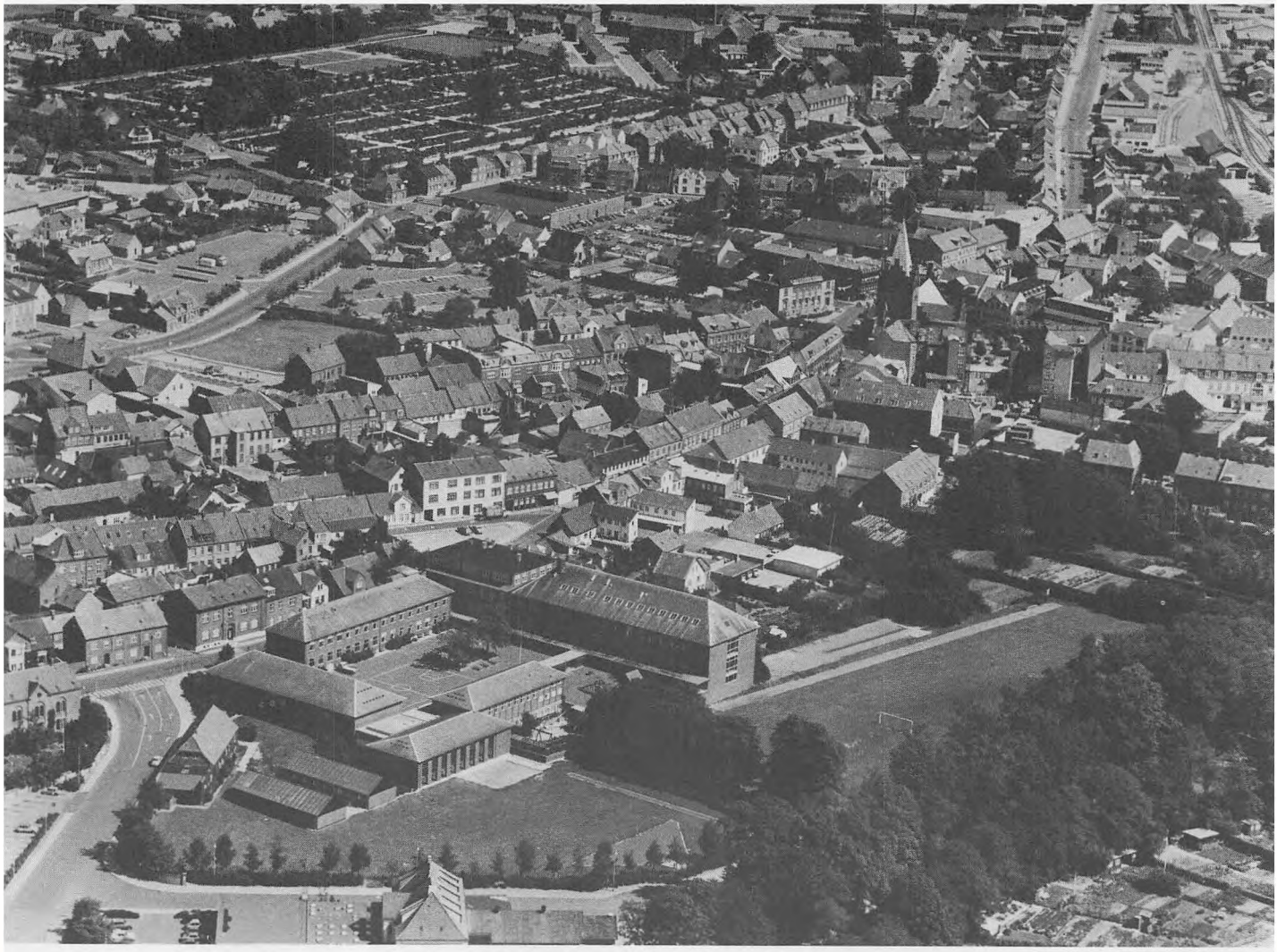

Glatved 1976

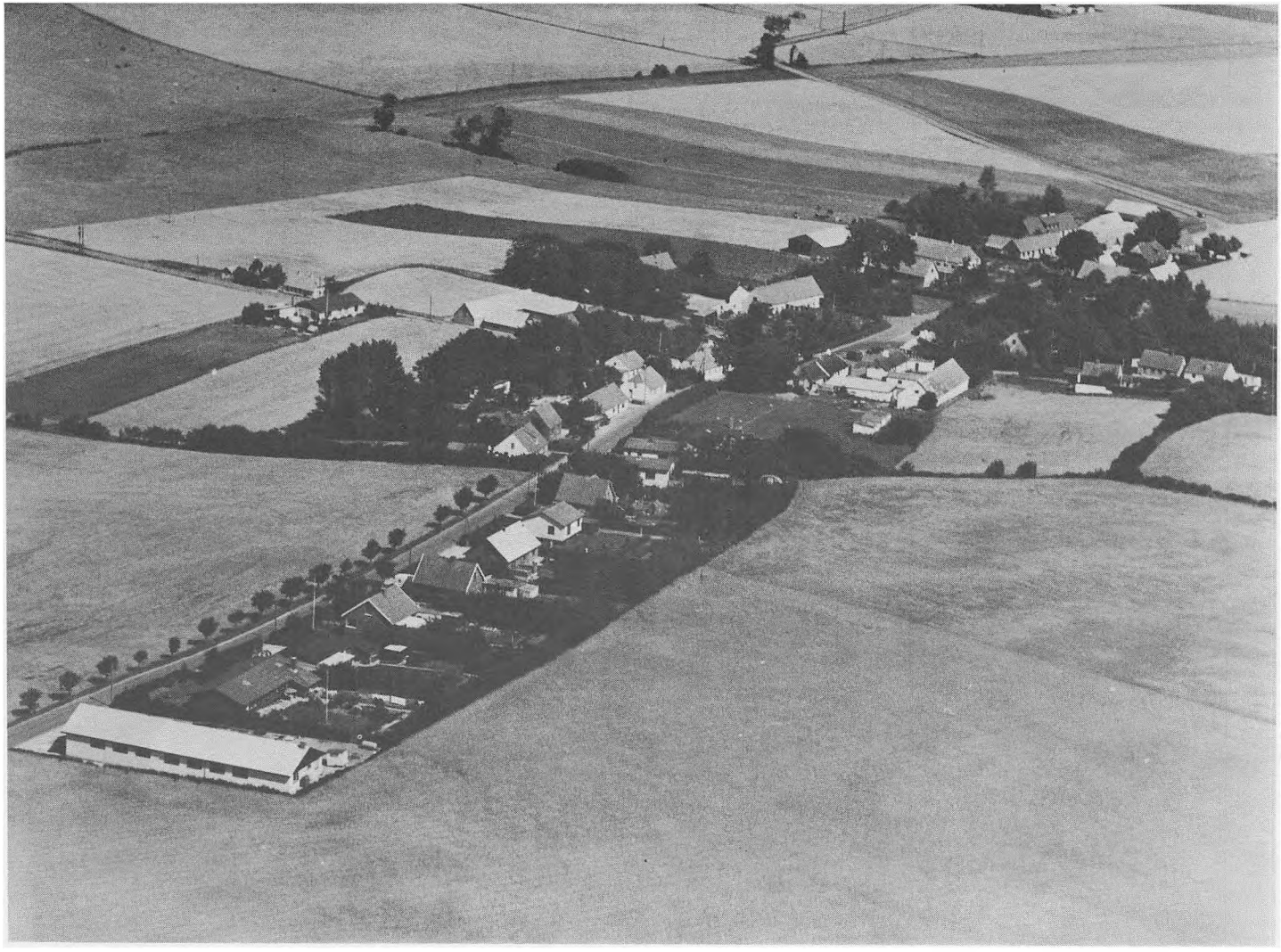

Hammelev 1976

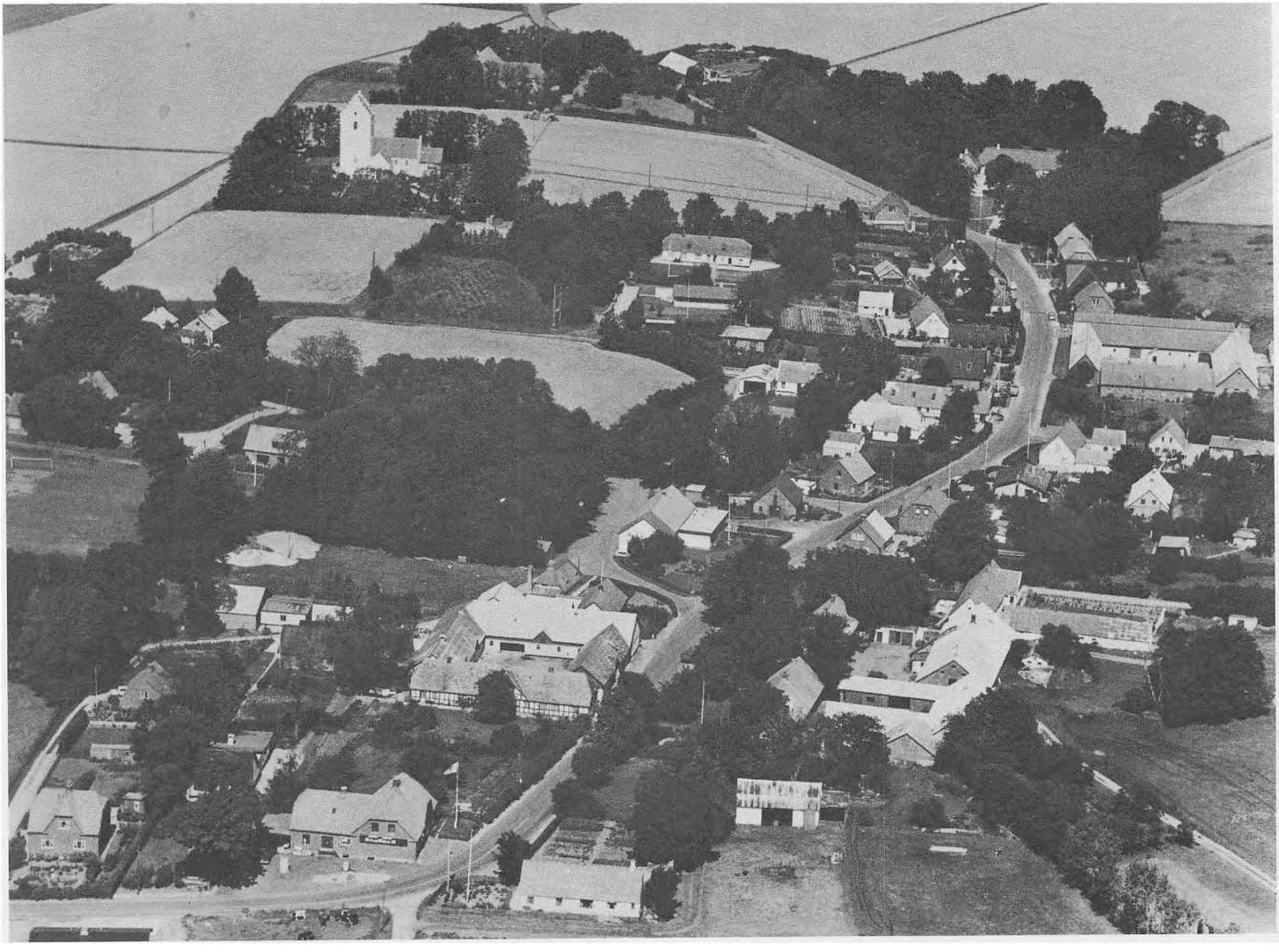

Hoed 1976

Homaa 1976

Højbjerg 1976

Lyngby 1976

Revn 1976

Trustrup 1976

Vejlby 1976

Aalsrode 1976

Aalsø 1976

Aastrup 1976

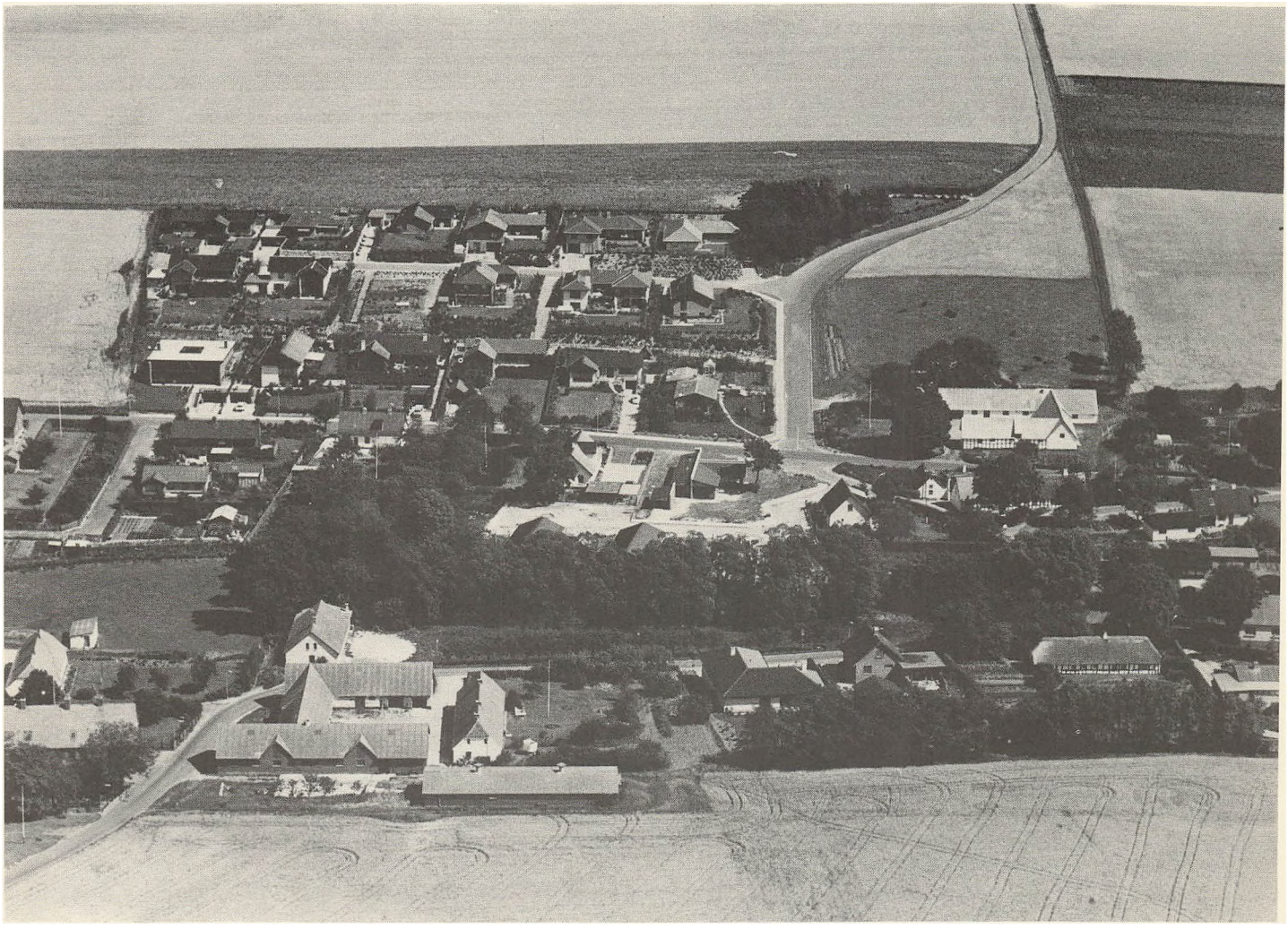

Tobak Hand